

Nemunas

Nr. 24–25
(873–874)

2013 m.
birželio 20–
liepos 3 d.

Kaina 3,00 Lt

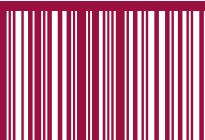
KAUNO KULTŪROS IR MENO SAVAITRAŠTIS

Save kurianti visatos Verpstė

4 p.

Tomo JUNDULO nuotrauka

9 770134 314014

štai

*štai mano liežuvio šaukšteliš
pakeltas ties šaukštišku gomuriu
štai liežuvio vyno ir gomurio
trejybė
kuri prasideda štai
du vyno suskliausti šaukštai
geldutė vietoje šauksmo
iš džiaugsmo net noris sušukti
dėl to ką apkabina
apsikabinusios poros slaptai
ir dvejetai užkampiuos vienkiemiuos
štai mano vienetiškas porinis trejybiskas
eileraštis šjvakar
štai jis baigési irgi
buvo padėtas
kiaušinio pavidalo
štai*

*tu kiaušinį į šaukštą
tu šaukšteli į burną*

na štai

Sara POISSON

Sigitas KANCEVYČIAUS iliustracija

Žaliajam miestui stinga patriotiškumo

Kauno miesto mero pavaduotojui Vytautui Vasilenkai dažnai tenka dalyvauti įvairiuose miesto kultūros renginiuose, sukaktuvininkų pagerbimuose, minėjimuose. Tenka ir gėlių puokštę įteikti ar sveikinimo žodį tarti. Žinia, ne visuomet įtiksi meno žmonėms – žiūrėk, pačiups kokią frazę, išvardys iš visų pusiu. O kartais jau atrodo, kad visai nebogai sekasi susikalbėti, rasti būdą vienai ar kitai problemai išspręsti. Reikia prisipažinti, kad kartais kirba mintis, jog dar tokiems tvirtiems šio vyro pečiams tiktu ir konkretesni darbai nei šitas „paradiškasis“ gyvenimas. Nustebino, kad pakviestas į pokalbį prie fontano ponas Vytautas pasirinko atokų ir neveikiantį, prie Kauko laiptų esančią fontaną. Gal jam, daugelį metų stačiusiam gimtajį miestą, dėl ko nors sopa širdį? Taigi šnekučiuojamės su Kauno miesto mero pavaduotoju Vytautu VASILENKA:

– Esu trečios kartos kaunietis. Gimiau ir augau mielame ir gražiausiaime miesto kampelyje, Panemunėje, į kurią dabar taip lengvai nepateksi. Tiltas per Nemuną į ši rajoną pernai susprogdintas. Per savo istoriją Panemunės tiltas griuvo ne kartą: pirmasis – pats, vėliau atstatytąjį besitraukdama susprogdino sovietų armija, trečiasis buvo pantonianis, su šalia veikiančiu keltu. O paskutinysis, veikęs nuo 1957 m., sulaukė iškilmingo susprogdinimo. Dabar jau radosi išmincių, sakanių, kad nereikėjo šito daryti, kad tiltą vertėjo remontuoti dalimis. Manau, reikėjo, nes buvo daug diskutuota ir tartasi su specialistais. Tik, mano nuomone, tuož pat derėjo įrengti keltą ir taip palengvinti šio rajono gyventojų susisiekimą. Sąnaudos būtų mažos, o nauda – akivaizdi. Keltu naudotuosi tiek pėstieji, tiek dviratininkai ar motociklininkai, ir tarša būtų mažesnė, negu dabar važinėjant. To galėjo imtis bendrovė „Nemuno laivininkystė“.

Trisdešimt metų atidaviau miesto statyboms, projektavimo ir remonto darbams. Nenuostabu, jog statybų stilis ir tai, kad į jas neįsisuka didysis verslas, liūdina. Arenos statyba kiek sujudino ramybę – statinys įdomus, reikalingas, liks ir ateities kartoms. Tačiau labai gąsdina aplieisti namai ir tai, kad išnuomotieji naujamiestyje arba senamiestyje patvarkyti tik išoriškai. Savininkas padažo pirmą aukštą, kur veikia kokia jo įstaiga, ir tiek. Kai pro šalį eini kasdien, lyg ir nieko nepastebi, bet dabar, kai dažnai ten-

ka lydėti miesto svečius, pakeli kartu su jais galvą ir, žiūrėk, kokiamė antrame ar trečiame aukšte tinkas ištrupėjės, lietvamzdžiai vos kybo, latakai priaugę žolių ir medžių... Skaudu tuomet dėl kauniečių. Privatizuoti tai greitai viską privatizavom, o va tvarkytis kaip šeimininkams – niekaip nepavyksta. Atrodo, taip ir laukiam, kol atvažiuos koks dėdė Semas ir viską padarys. Kai stinga paprasčiausio patriotizmo, jokia valdžia negelbės. O juk Kaunas net sovietiniai metais buvo privataus verslo citadelė. Nejau iki šiol nesugebame suprasti, kad mes patys sau šeimininkai?

– O ar galėtumėte pakomentuoti, kurgi pakastas šuo, kad mieste dar vis apstu senų aplieštų pastatų?

– Manau, meškos paslaugą čia padarė ir per dideli paminklosaugininkų reikalavimai. Štai mes esame netoli „Kauko“ kavinės. Kas iš jos liko? Vaiduoklis. Ir tai – vis dėl ilgų derinimų, nesusikalbėjimo.

– Iš šalies stebint vieną ar kitą situaciją kartais atrodo, kad miesto pažangą stabdo paprasčiausias skirtingu barikadų pusiu užsispypimas ar politinis susipriešinimas, ar čia yra tiesos?

– Norėčiau vienareikšmiškai išsakyti savo credo, kad pirmiausia esu lietuvis, paskui – kaunietis ir tik tuomet – partietis. Visuomet labai skaudu, kai miestui naudinga sprendimo negalime sutartinai priimti vien todėl, kad jis pasiūlė vienos, o ne kitos partijos atstovas. Pasitaiko ir taip.

Reikėtų daug daugiau susikalbėjimo, tolerancijos ir supratimo. Ir tas dviejų ožkų susitikimo ant liepto principas gaus. Kai nori padėti abiems pusėms, pats dažniausiai lieki kaltas.

– *Kokie miesto skauduliai kaip senam kau-
niečiui labiausiai spaudžia širdį? Ką reikėtų
nedelsiant keisti, jei būtų jūsų valia, kad, pa-
vyzdžiui, jaunimas (ir ne tik) liautusi žvalgytis
i sostinę?*

– Skauduliai? Jų labai daug... labai (*ilga pau-
zė*). O i sostines visur bégama. Lietuvos ši ten-
dencija taip pat neaplenkia. Sostinės visuomet
traukia dėl karjeros, prestižo, ten ir atlygiai soli-
desni. Žvalgosi į jas ne tik jaunimas, bet ir meni-
ninkai, įvairūs specialistai. Todėl labai didžiuo-
juosi tais Kauno kūrėjais, kurie neišvyko iš mie-
sto, liko čia, išsaugojo kultūrinį Kauno savitumą,
nori savo mieste kurti, gyventi, nors kartais ir
salygos, ir atlygis prastesni. Gerbiu juos. Galė-
čiau išvardyti daugybė personalijų ir kolekty-
vų, kuriais šiandien didžiuojasi miestas.

– *Tai gal ir teisinga, kad Kaunas nusiteikės
siekti Europos kultūros sostinės vardo?*

– Aš asmeniškai už tai, kad pirmiausia taptume Žaliuoju miestu. Šis projektas padėtų su-
tvarkyti želdynus, puikų mūsų paveldą. Tai la-
bai realu. Kultūros sostine? Taip, sutikčiau, nes
kultūros baruose turime ką parodyti ir kuo nu-
stebinti. Tačiau viso miesto aplinka dar toli gra-
žū neatitinka kultūrinės sostinės įvaizdžio. Tek-
tų labai smarkiai pasitempi.

O kol kas sau ir Kaunui linkėčiau, nors ir
kaip trūksta lėšų (prioritetus visuomet nulemia
švietimo ir socialiniai reikalai), sutvarkyti Vy-
tauto parką, Dainų slėnį, miesto fontanus. Tai
mano ir daugelio kauniečių vaikystės simboliai.
Tegu jie įgauna nors pirmykštį vaizdą, o
jeigu pasiseks, juos dar labiau išgražinkime.

Kalbėjosi Gražina Viktorija PETROŠIENĖ
Autorės nuotrauka

4 Vyksmas

Audronė MEŠKAUSKAITĖ

„CREATurE Live Art“: gyvasis menas čia ir dabar

Birželio 13-16 d. Kaune jau antrą kartą startavo performanso meno festivalis. „CREATurE Live Art“ – tai „gyvojo meno“, kuris gali „skatinti reakciją ir reakciją, tačiau gali ir raminti, ugdyti toleranciją, plėsti ribas ir griauti sienas, kuriomis išsivaizduojame esantys apsistatę“, puoselėtojas. Kūrybinės dirbtuvės ir neformalios paskaitos skirtos jauniesiems menininkams skatinti ir ugdyti. Čia viskas kruopščiai fiksuojama ir dokumentuojama, nes tai svarbu dalyvių praktikai. „CREATurE Live Art“ į programą įtraukia ir garso meną bei garsų performansus, todėl čia visada yra ko pasiklausyti.

„Pernai pirmasis „CREATurE Live Art“ stebino žiūrovus gyvo meno, netikėtų eksperimentų, vaizdų ir garsų gausa. Pamatėme placią performanso žanro skalę: nuo tradicinių tēstinių (*durational*), keliais valandas trunkančių pasirodymų iki balansavimo ant žanro ribos – audiovizualinių, teatrinių, muzikinių performansų, *videomappingo*, *stand up*’o ir absurdo komedijų“, – prisimena renginio organizatoriai. Šiemet festivalis pasikvietė vyresnių menininkų, iš kurių galėtų mokytis ir perduoti žinias norintiesiems perprasti performanso subtilybes.

Nors jaunas, ieškantis ir eksperimentuojantis

„CREATurE Live Art“ nori mokytis ir semtis partities iš vyresniųjų kolegų, pirmyn festivalio vižija – propaguoti šią gana apleistą meno sritį Lietuvoje ir tai daryti bendraujant su kitaais, daugiau patirties turinčiais performanso festivaliais. Kad neįtrūktų perimamumas ir tēstumas, festivalis atsigrežia ir į Lietuvos menininkų kurtą istoriją: jaime pristatytas Džiugo Karaliaus ir Lino Liandsbergio organizuotas performanso festivalis „Dimensija“, neformalioje paskaitoje apie „Post Ars“ veiklą pasakojo Česlovas Lukenskas ir Robertas Antinis, o Kęstutis Šapoka apžvelgė Alytaus avangardizmo dvidešimtmety.

Bendradarbiaujant su užsienio festivalių katoriais surinkta solidi į Kauną atvykusiu menininkų komanda. Tai šiandieniniai berlyniečiai: Francesca Romana Ciardi (Italija), Anais Heraud (Prancūzija), Nathalie Mba Bikoro (Gabonas / Prancūzija), Lala Nomada (Meksika) ir Orion Maxted (Didžioji Britanija); svečiai iš Švedijos: Dinka Pignon, Maline Casta, Denis Romanovski, Wol performanso duetas ir kt. Švedų menininkas Joakimas Stampe'as visus norinčiuosius kvietė į bendrą kūrybinių procesų intriguojamu pavadinimu „Efemeriski vandens kūnai“.

Nors Lietuvoje performanso žanras gerokai apsnūdės, festivalyje pasirodė ir mūsų šalies menininkai: klaipėdietis Benas Šarka, kontroversiškai vertinamas kolektyvas „MeKuSa“, viešųjų erdvų chuliganas alytiškis Redas Diržys bei paslaptinges Ramūnas Jaras.

Festivalio programa ypač įvairi – videofilmai apie performansą, videoperformansai ir dokumentacijos, kūrybinės dirbtuvės, paskaitos, diskusijos ir pasiodymai – todėl bendraja festivalio nuotaka, jo pasiekimus ir nesėkmes paprašėme apibendrinti sumanytojas bei kuratores Vaidą TAMOŠEVIČIŪTĘ ir Dainą PUPKEVIČIŪTĘ.

– Festivalis žengia tik pirmuosius žingsnius, tačiau yra gana ambicingas. Papasakokite apie jo pradžią ir idėją. Kodėl émétės būtent šios meno formas, kokia jos vieta Lietuvos meno kontekste?

– Festivalio idėja kilo labai paprastai: visada norėjosi pasižiūrėti gerų performansų kūrėjų, tačiau iš toli vykstančius renginius dažnai nubykti sunkoka, tad ir sugalvojome geriau juos pasikvesti čia.

Praėjusiais metais į festivalį pakvietėme dviejų užsienio performanso organizacijų „Art Container“ iš Talino bei „Performance space“ iš Londono atstovus, kad papasakotų, kaip veikia ne pelno ir nevyriausybinių organizacijos užsienyje. Norėjosi kuo daugiau sužinoti ir īgauti patirties visa tai īgyvendinant Lietuvą. O šiaisiai metais siekėme ar-

Daiva PO

Save kurianti visatos Verpstę

Kosminiu Šuoliu per atsinaujinančios dievybės kiekviename žmoguje daigą...

Talentingo anglų choreografo Roystono Maldoomo kūrybos filosofija – kiekvieno žmogaus gyvenimą galima keisti ir tobulinti pasitelkiant šokį. Papildysiu jau iš savo laiko ir mąstymo perspektyvos: šokio kaip judesio autokinetiškumo savybė – atsiverti ir užkrėsti per save atlikėją / reiškėją nenurimstančiu veržlumu, skatinti atsinaujinimą galią kaip būtiną augimo sąlygą, peržengti bet kurią sustingusią suspausto ūko ribą neslopinamu, išlaisvinamuoju šuoliu.

Nenuostabu, kad veik po dvidešimties metų šio choreografo spektaklis-baletas „Sventasis pavasaris“ pagal 1913-aisiais, taigi prieš šimtą metų, sukurta genialaus kompozitoriaus Igorio Stravinskio muziką birželio 11 d. atliktas ir Kaune, Girstučio kultūros centre. Spektaklis prasideda tik antraje taip pačiai pavadinto koncerto dalyje, tad kalbėsiu išimtinai apie ją – šią savarankišką ir vertingą renginio dalį.

Atlikėjai: Kauno šokio teatro „Aura“ esami ir esami-buvę profesionalai, Kauno choreografijos mokyklas ir Nacionalinės M. K. Čiurlionio menų mokyklas auklėtiniai.

Ritualizuota visatos kūrimosi modelio trauka

Aukojimo apeigų genezė – aukojimo kaip ribų tarp mirtingo ir dieviško perskyros slinkties ir žabiško apsikeitimų, vilties atperkamumo ir atsinaujinimo / valymo(si) ritualas – turi gilias istorines šaknies, tad kūrinio „Sventasis pavasaris“ prasminio turinio vertę įprasta grįsti jau vien šiuo faktu; didžioji dauguma apžvalgininkų įvairiuose šaltiniuose taip ir įvardija kūrinio esmę. Priminsiu, kad ir kompozitorius I. Stravinskis autobiografinėje knygoje, išleistoje 1936 m., užsimena, kad jo vizija, matyta dar 1910 m., – ratu sėdintys aukotojai stebi jaunos moters-aukos mirties šokį, – paskatinę parasyti net šioms dienomis įkvieptantį kūrinį. Pamačiusi anglų choreografo interpretaciją suvokiau, kad spektaklis papildytas dar gilesnėmis įžvalgomis. Choreografiniuose piešiniuose dominuoja tarsi kosminės energijos verpstės-sūkurių – intensyvūs ir besikeičiantys, o jų centre – ašis / moteris kaip būtinės kosminio atsinaujinimo veiksmas, kaip pirmapradės, transceduojančios, kryptį žymintios, save spontaniškai perkraunančios duoties (ir netekties) naratyvas.

Šokančio žmogaus ir visatos bendrybė

Sukami uždari moterų šokėjų fraktaliniai ratai, spiralės, pynės, kilpos. Vidujybėje – vyriškoji metafizinė kibirkštis kaip kosmoso tvermės išraiška. Visi iki vieno atlikėjai svarbūs, kiekvienas jų ju-

Festivalio akimirkos...

timiau susipažinti su kitais performanso meno festivaliais ir perimi geriausią jų praktiką, patirtį, kad žinios sklistų toliau. Renginio metu vyko apvaliojo stalio diskusijos su užsienio festivalių atstovais. Patirtimi ir naujais atradimais dalijosi svečiai, pripliantys ir atstovaujantys Berlyno performanso festivaliui „Month of Performance Art – Berlin“, Stokholmo festivaliui PALS (Performance Art Links), Gotenburgo festivaliui „Live Action“ ir „Guangzhou Live Action Art Festival“ iš Kinijos.

Apmaudu, bet Lietuvoje performansas iki šiol yra be galo marginalius ir neegzistuoja kaip iprasta, vi suotinai pripažinta meno forma. Tai labiau primena sporadišką reiškinį, kuris retkarčiais šmékšteli kaip ne visai aiški, šalutinė „normalaus“ menininko veikla. Vien performansu užsiimantį kūrėjo Lietuvoje veikiausiai apskritai nerastume. Net „Post Ars“ grupės nariai ar Redas Diržys, kurie mus pastumėjo organizuoti festivalį, turi ir kitų užsiėmimų.

desys žymi susipynusio fundamentalaus energinio proceso jungtį kaip gyvosios visumos tankaus audinio mažytį, bet itin svarbū tvarumui plaušelį. Sce noje nematoma choreografo ranka bražomė besikuriančiu ir gestanciu, tinkliniu besiplečiančiu, augimą žyminciu sistemų modeliai. Kas tai? Pagonių ritualai, išmincių laikas ir archajiškas žmonijos atminties reprezentavimo struktūros etosas ar...

– Ar tai reiškia, kad mūsų performanso lygis yra proporcingsas jo pasirodymų intensyvumui? Jei nėra praktikos, tai galbūt neišsiugdoma ir įgūdžių, gebėjimų?

– Žinoma, praktika menininkams labai padėtų. Tačiau padėtis Lietuvoje tokia bloga, kad apie lygi net nėra ką kalbėti. Neįmanoma analizuoti to, ko paprasciausiai nėra. Mūsų festivalyje, tiesa, dalyvauja ir lietuvių autoriai, kurie pasirodė visai neblogai. Bet tam, kad galėtume Lietuvą išrašyti į bendrą kontekstą, mums trūksta elementarių dėmenų: nėra jokio kryptingo ugdymo, raidos ir panašiai. Iki šiol neturime performanso mokyklos, kuri su stipriais dėstytojais ir programa jau, pavyzdžiu, atidaryta Taline. „Post Ars“ veikla kažkada buvo didelis išykis, tačiau ir ji laikui bėgant nuslūgo, visiškai išblėso. Performansuose labiausiai ryškėja istorinė, socialinė problematika, juose aiškiai juntamas laiko kismas, todėl ir formas keičiasi tiesiog žaibiškai.

Dažnas iš mūsų žino Mariną Abramovic, bet išsilavinimas šioje srityje tuo dažniausiai ir pasibaigia. Performansą vis dar įsivaizduojame kaip galerijos erdvėje besiskleidžiantį vyksmą.

– Kaip jūs sau įvardijate performanso terminą festivalio kontekste? Juk kažkaip teko apsibrėžti ribas, nustatyti, kuriuos menininkus ir jų kūrinius imate, o kurių atsisakote?

– Mes gana griežtai siekėme atsiriboti nuo šoko ir teatro, tačiau, pavyzdžiu, apie B. Šarką išties sunku kalbėti kaip apie performansistą. Jo pasirodymas „Vabi Sabi Vasabi“ gal kiek per daug artimas teatrui ir šokiui, kad tiktu mūsų festivaliu, bet pernai menininkas sulaukė didžiausio dėmesio, todėl buvo pakviestas ir šiemet.

Nukelta į 20 p.

„CREATurE Live Art“ festivalio archyvo nuotraukos

žvaigždynų, planetų, galaktikų kūrimosi sistemų universalizacijos pavyzdžiai? Jungtys daugiaplaniuose piešiniuose tokios stiprios, reikšmingos ir išraiškingos, kad be menkiausių pastangų pavyksta tiesiog žvilgsniu aplėsti visą itin sudėtingą metajudesio architektūrą kaip sambūvį esmingojo gyvastino, kur bet kuri šokėjo(s) grakstumo žymė yra bendro reginio praeities-ateities absoliu-

čios jėgos išsipildymo turinys. Nuoseklus, nepertraukiamas būsenų vyksmas kaip aukščiausia tobulio proporcingsumo harmonijos išraiška darnoje su žadinama nuojauta / katastrofa, sutvirtinta transcedentiniu raiščiu, subalsansuoja kūrimosi aistrą net mažiausioje sėkloje, daige, žiede, vaisiuje, gyvybėje – visame kame, kur energijos formos ir brėsta, ir gėsta, ir sotinasi, prisotinim, ir involucionuoja į apokaliptinį tašką. Ivairaus amžiaus ir brandumo šokėjų gausa pateisinama ir motyvuota – tai tarsi išsiliejimas, džiaugsminga savikūra, auginamos tvarkos steigtis pagal užkoduotus Visa nustatytus dėsnius, scenarijus, kurių procese niekas nėra atskirtas, nes Visa ir yra esmingoji žaismė per išlaisvinantį iki sprogimo judesį visatos plotmėje, tebesitęsianti ekspansijos formų, takų, ženklu verčių ugnis ir kūrimo(si) virpėjimo karštis, kiles iš iliuzijos-vizijos, iš neapibréžtumo. Scena, kai šokėjai dingsta po milžiniška raudona skraiste (Visa iš ugnies į ugnį metafora), tai tik patvirtina.

Finale – raudonas švėses diskas tolumoje, vos ižvelgiamas dievybės kontūras ir... sprogimas. Sprogimas – tarsi neišvengiamos didžiosios raudonosios žvaigždės ir prisotintos erdvės jungtuvės, kurių metu veikiamas ir veikiantis nušvinta stipriausias Traukos apologetas didžiosios darnos ir tvarkos dvasios, Visa nulemiantios Kūrėjo galios.

Tomo JUNDULO nuotrauka

6 Kūryba

Diana ŠARAKAUSKAITĖ

ji ir aš

ji nepažino manęs
aš visą gyvenimą paverčiau laukimu
žiūrėjau ton pusén
dalinausi su ja nemigos naktimis
rytais įkalbinėjau –
kaip ir aš ——— prasidék kaip aš
ašutiniais klausimais virvés pynimu plakimus

ar jis mylėjo tave
lūpos ar priminė mano o kūnas
kai su tavimi jis užmigdavo
ar sapnuodavo su manim

ji nežino net kad aš gyva
aš visą gyvenimą sekū ją kaip katė
savo auką gerai nužūrėjus
atsargūs aksominiai žingsneliai sustingstu žoleje
nežiūriu ton pusén
tik pulsas prislopintas įtempta klausa troškus
kvėpavimas
skambėte skamba
jei taip letena aštriai nagais smailiais iltiniai ant
kailio
kraujo lašeliai

nepaleisiu niekada nepaleisiu tavo rankos –
tėtė vaikystėje mokė kaip atnarplioti susiraigziusių
siūlų kamuolių
niekada negalima traukti per jėgą ieškoti
lengvesnių išeicių
niekada negalima prarasti kantrybės ir griebtis
žirklių
tik palengvėle atsargiai taip kaip siūlas savyje
susinarplliojo
grįžti jo kelias lengvai kvėpuoti apsiramscius
kantrybe
be laikrodžio tik-tik-tik-sééééééé-éjimo be
vir-virrrrr-pančių pirštų
ir taip nemačiomis nejučiomis sekti atsekti siūlo galą
delno linijos išsivynioja tėsiasi apsipina aplink
mano kojas
ant žemės klupdo verčia prisipažinti susitaikyti ir
pasiduoti

aš tik klausiu ar liko ant tavo kūno mano kvapo
negalėdama niekur atsekti vis dar verkiu tavęs

kur tu
kai viskas
tik
tiksi
blyksi
slysta
lelia
garma
darda
drengia
šliaužia
graužia
gremžia
trupa
tylsta
tolsta
nyksta
vakaropvakaropnamopnamop

pas ką žiedas žydi

veidrodėli veidrodėli
pasakyti kieno lūpos saldžiausios
pasakyti kieno veidas skaisčiausias
visuomet tik tamsoje vien paskubomis neatsipažstant

šešerių pajaučiau žemės vienatvę
kuri kaip antkapis mane prispaudė
trylikos metų sakiau
nenoriu gyventi mama jū apsupty
dvidešimties metų žinojau per vėlu
išikniaubiau į žemės kelius
pasislėpiau ezero klostėse
saulės spindulius sugérus
nutirpusio sniego skony susiliejau –
tik tavo lūpos su žemės girždesiu
niekada nepaliks manęs ramybėje
niekieno mylimoji jo balso klausyčiaus
jei prisiminčiau —— bet nieko
nei veido nei balso neliko nieko
nieko o nieko
vis galvoju
kad taip su jo mama galėčiau kalbėtis
galėčiau paklausti galėčiau ją apkabinti
bet aš buvau jū namų vagis kuri vieną rytmę išsinešė
už kaklo kačiuką perkandus į gyvastį dantis įleidus
kad tyvuriuotų kad nekvėpotų kad eitų ten kur aš
noriu
aš vis galvoju dar kalbēti su tavo mama ir jai pasakyti
kur paslėpiau kur užkasiau savo aukso žiedą –
ji ir aš
dvi moterys abi gluosniais pavirtę tavimi nepasidaliję
rankos ligi žemės šakos leidžia ūgliaus
gomurys pilnas neprarijamų kartėlio kamuolių
tik aš dar glostau savo vaikų veidus
o ji jau ne.

apie tai norėčiau kalbēti su tavo mama
kad tik ji neatskleistų mano užmačių
kad tik neišduotų mano minčių
aš noriu pirma tave pamatyti –

alsuoju į tavo vidų arčiau būti jau negaliu
žemės rūdynų širdis ir mano
i vieną glėbi į vieną guolį į vieną pulsavimą
ten ir bus mano namai
ilgiuosи tavo mirtinų dantų į mano kūną
i mano tvinksinčią kaklo veną
išaštrėja garsai telieka kvapai
ir baltų viršinių drebulyse
suakmenėjė kūgeliai pirštų virpuly
galva tokia svaigi tokia lengva
pasitikiu vien tavo vien žemės trauka
akis užmerkus
klevo sėklas parašiutu
leidžiuosi kylu virpuliuoju
žemėtos mano lūpos sužievėjus mano širdis
tik kūnas žvéries visada aklas vis alkanas

juos lėtai nusilaižčiau rinkčiausi ką man padarius
su laimikiu
pametus po kojom
ar palikus laikui sugromulioti –
einu galvą atmetus nasrus paspendus
nė nebandydamas slėpti savo užmačių sumėtyti pėdų
jos siūruoja su vėju pievomis prabėga dvasia neramia
taip virpčioja tavo širdis mano saujoje
taiki nugludinta kaip jūros išmestas tuščutėlis
butelis
be žinios ir nėra tau many atleidimo –

vis medžioju blaškausi pro brūzgynus
perdrēskiu odą o po ja nenugrimuoti mirusieji ir jū
kaulai
tokie iškilūs atgrasūs bet aš dar vis glaudžiuosi prie jū
j mane jeina amžinas šaltis amžinas išalas
susitaikymas kad nieko daugiau jau nėra

kirvarpa galingesnė už jį
ar tu gali išnešioti tokius žodžius
kad kirvarpa
kad miręs jo drabužių kvapas
kandies pabertas negyvas pilksidabris
kad viskas viskas
ir viskas gyvensis už jį -----

viens pirštų galiukais
naktimis susiskaičiuoju
metus kaip arbatpinigius
neužtarnautus neatiduotus
perniek nuéjusius –

ką jis dabar sapnuoja
nei tau
nei man
nežinoti.

Juozapota mano sese

taip nenorečiau kad išsaugtumei iš manęs
vis liaunas jaunas lengvais žingsniais mano galvoje
sau laigai ir laigai –

vienąsyk man pasakė kad tavęs jau nėra.
o aš kaip kalbėjus taip vis kalbu su tavim –

akmenį pakeliu – ten pasaulis pakraupės nuo šviesos
atšoku nuo judėjimo blaškymosi gelbėjimosi
išlikimo baimės
ir jie taip išsigąstę jei aš mūsų paslapči atidengčiau
todėl vedžiojuosi vežiojuosi klausiu klausausi
atsakau –

kaip gerai kad tąsyk buvai šalia kai pamačiau
save nakties stinkle ir greitai užsklendžiau užuolaidą
ta moteris už lango josios pakraupę akys
ko ji vis stoviniuoja ko lükuriuoja ko dar tikisi –

kad tik bédos neprišauktų
tegul sau eina namo.

asmenavimas

vienu gegužę mano namais buvo alyvos
iš plonų sužvarbusių pirštelii lanksčių šakelių
išpleštų šaknelių lopšys išpintas
vėjuos įsuptas vėjų sustyguotas –
violetinės sapnų vaiduoklės medumi apšlakstytos
kūnas pulsavo kaip lava tiek ir tiek tiek pirštų
auksaplunksnių pagalvelių slidžių sraigių
mano oda šilčiausia žemė atsigulki užmiki
tegul tavo apsvaigus galva karšto peilio pertraukta
ant mano kelių ilsisi – užspausiu akis
sapnuoki ką nori jau nepavydésiu
graužatiplaktuku todėl kad tu
kodėl tik tu i smegenų užlietą rausvybę
mincių grąžtu todėl kad vien tu –

jos kūno būčiau nemylejus tavo vietoj
jos akių būčiau nesapnavus tavo vietoj
jai vaikų būčiau nedovanojus tavo vietoj
mes dar susitiksim du ligoniai koridorius gale
lūpos nušerpetoję kaip beržo tošis galvos jি
kaip jis galėjo mylėti ją galvosiui aš
po ta pilka kaip žemė oda gyveno širdis
kuri mane apiplėšė vidury dienos
ir aš eisiu kerštyti lyginti nuoskaudų belsiu į duris
naktį raukšlémis roposis voratinklius driešiu
visomis aštuoniomis kojomis net užmačias apkréšiu
atminties geluonio adatą ibedus paliksiu
kraujagyslėse

tą kurią ir ta kurią

jei taip mūsų veidai būtų susitikę
telikęs vien įvardžių žongliravimas
aš tu
bet niekada aš ir tu
jis jo ir juo
man tau
ir niekam
visi prie geldos bangų išmesti į svetimus krantus
nepastatę namų nesodinę medžių vargetai rankos
neištiesė
išmereškuoti kūnų audiniai iškapliuoti gegužės
sapnai
alyvų vaiduoklė violetinė žemė ant tavo lūpu
aš traukiui midų ir visam noriu prisiminti šitą kartą
skonį
vėjas įsuka žiedus žeria sauja man į akis
sulieja vaizdą ir aš jau paleidžiu tavo ranką –

neradau kelio namo o dabar jau ir nereikia
neišsiduok ir aš nesakysiu niekam kur tavo namai
karstelėjantis žiedlapio skonis tuščiaviduris
slenkstis –

Sigito KANCEVYČIAUS iliustracija

8 Kūryba

Robertas ANTINIS

Laiškanešys

Prie laiškų dėžutės stoviniuoja laiškanešys. Jo apsepusi burna pilna. Kažką ryja ir ryja. Prašau: „To nedarykite.“ Glaudžiu savo lūpas prie jo burnos – ji smirdi. Laiškanešys klausia: „Kodėl taip darote?“ Tai suprantu iš jo akų. Kalbu: „Tyrinėj.“ Laiškanešys: „Kodėl netikite? Juos sažiningai įmetu.“ Ir kažkodėl užmerkia savo mažytes akeles.

Praeidamas kaimynas man kalba: „Jūs blogai miegote, vartėtės lovoje.“ Sakau jam: „Negi tikite laiškanešiu? Jo burna pilna – jis savinasi iš mūsų.“ Kaimynas: „Girdėjau, kaip šiai nakti spjaudėte.“ Kaip jis gali žinoti, kad šiąnakt sapnavau laiškanešį? Kad buvau juo? Kažką pasislėpusi, neišsitekus išspjaudavau. Girdėdavau tiki tekstelėjimus į grindis. O ryte mačiau pėdsakus. Perstėjo gerklę. Negrasinu laiškininkui, tačiau jis turi žinoti, kad turi svarbų postą ir jam nedera slapukauti, jog pajuntame nedidelę viltį jam ateinant.

Pagaliau prisipažistu, kad mēgstu imituoti laiškanešį. Ir tai jaučiu savo burnoje – vartalloju liežuvį, spaudžiu prie gomurio, pleksnoju jį. Kai nieko nerandu, nemačiomis praveriu burnaduobę, kiušu pirštą ir ieškau.

Argi laiškanešys nežino, jog nerimauju dėl jo užčiauptų lūpų ir pilnos burnos? Rašau jam laišką: „Žinau, kad jūs kažką slepiate nuo manęs.“ Gavęs mano laišką, jis žiūri į savo užčiauptą burną. Kaimynas sakys jam: „Jūs blogai miegote.“ Laiškanešys prisimins, kad naktį kažkas neissiteko jo burnoje, sprūdo iš jos, pasilenkės apžiūrinės kažką vantu per lūpas.

Kitą rytą laiškanešys ateis šiek tiek pasipuošęs. Truputį niūniuos (kiek leidžia jo užčiaupta burna). Kaip smagu būti įvertintam ir sužinoti, kad kažkas numano daugiau nei tu pats apie save.

Mūsų namo gyventoja jam pasakys: „Leiskite jus palydėti.“ Jų lūpos susilies, burnose išsiskirs šiek tiek seilių.

Aš tuo metu tūnosiu savo kambaryje. O būtų taip nesunku sujaukti tai, kas vyksta mano burnoje laukiant laiškanešio.

Apie tarpus

Argi ne malonu „Kažką“ dėlioti tarp žodžių (juk jie tokie vieniši)? Spresti, ar „Kažkas“ galėtų būti didesnis už žodį? Jei „Kažkas“ per didelis, juk gali užspausti kitu žodžiu (žodis pradėtų aimanuoti, pravirkdyt esančiuosius šalia).

Rašinėtojas įsigudrino tarp žodžių kaišioti molius žodžius. Stebėti, kurie iš jų greičiau subliūkš, ir taip išsiaiskinti, kurie tikrieji, o kurie tik tarpai „Kažkas“.

Matome Rašinėtoją tarpuvartęse, tarpduriuose (lyg jis pats būtų „Kažkas“).

Patiklios moterys įsileidžia Rašinėtojai pabūti išairiose savo kūno dalyse. (Jis nesako joms, kad tai tik žodžių padėties ir „Kažko“ vietos tyrimai.) Moterys užsimerkia ir dūsauja. Jam išejęs skaito palikus raštelius: „Tarp tarptarptarptarp.“ Moterys rašo: „T ar p?“ Tuo metu jis jau studijuoja situacijas TrašAytRoPjasE.

(„Kažkas“ gali apsimesti kuo kitu, nors jo vieta tarp žodžių. Ir jam visai nebūtina landžioti pas moteris.)

Rašinėtojas rašo: „Kažkas“: nors dažnai apsimete ne savimi ir yra būtinės, tačiau yra niekas be mano žodžių.“ (Tuo metu „Tarpas“ truputį prasiskečia ir laukia kito „Kažko“.)

Tada Rašinėtojas velkasi paltą ir be jokių žodžių grįžta pas moterį. Juk moteris ir vyros be žodžių supranta vienas kitą.

„Kažkas“ suserga ir eina į polikliniką. Daktaras klausia: „Kas jums?“ O jis: „Pavojus, itampa kelia grėsmę mano pasiodymams. Negaliu pakęsti bežodystės. Tada neturiu gyvenimo tikslą.“ Daktaras guodžia: „Kreipkitės į Rašinėtoją, jei jis atsisakys kalbėti, atveskite pas mane, išrašysiu jam receptą – „Paliki te „Kažkam“ vietos, nors ir nenorite su juo kalbėti.“

Apie dingusią puse

Mokslininkas tyrinėja „Atstumą“ (dažniausiai tarp vyro ir moters). Jį dalija į dvi dalis, jei atstumas mažėja, vis tiek dalija pusiau. „Kai „Du“ (vyras ir moteris) susilieja – viena „Atstumo“ pusė kažkur dingsta. Kur j? – jis mano.

Atlika tyrimą. Tyrimas: moteris privalo klausytis mokslininko sakomų žodžių. „Atstumas“ tarp jų (ir tarp žodžių!) mažėja. Mokslininkas vis labiau prietėja prie jos. Stebė žodžių įtekėjimus į ją. Ji tik aliuoja. Štai mokslininko žodžiai: AS VISĄ LAIKĄ ILGĘJAUSI JŪSŪ.

Tačiau netikėtai tyrimas sužlunga, nes paaiškėja, kad pro tankų moters alsavimą žodžiai negali prasiskverbti (jie ima tirpti). Mokslininkas ir moteris jau buvo beveik susilietę, tačiau ko vertas tyrimas be žodžių.

Iš aptirpisių žodžių su skulptoriumi gamina „žodžiaiformę“, tinkamesnę tyrimams. Ir eina tėsti darbo į kitą laboratoriją.

Tačiau šiandien taip slidu. Mokslininkas paslysta, krinta, ir iš dūžancios „žodžiaiformės“ praeivai pamato tik kelis žodžius. Štai jie: ISÉJAU PAS KITĄ.

Spėja lyg ir pamatyti dar vieną – MOKSLININKAS.

Taip baigësi tyrimas.

Apie galimą tarpą tarp vyro ir moters

Jūs gi pastebėjote – kai gatvės nuošalėje vyras priglunda prie moters, atsiranda spoksančių į juos. O menininkas pagreitina žingsnių; skuba į įvykį pratesti savo prasimanymais. Yra žinoma, kad jam knieti visa tai afišuoti parodoje arba koncertų salėje. Apie šį kūrinį klausinėja vyro ir moters.

„Juk taip paprasta perpjauti natas, rašinį ar formos gabala. Ir pačiam pabūti tarp jų neklausinėjant“ – sako vyras ir moteris stebisi: „Kodėl jums taip nepasielgus?“

Menininkas kuria atskymą. Nuneša jiems vieną atsakymo dalį, tačiau nesuranda antrosios. Lūkuriuoja tarp nuneštos ir nesurastos. Tuo tarpu vyras ir moteris priglunda vienas prie kito ir laukia. Tačiau menininkas nesuranda kitos atsakymo dalies. O vyru ir moteriai taip malonu būti susiglaudus ir užmiršti menininko paslaikinimus.

Gal tyla

Pirštu plekšenu molį. O „Ji“ jau išitaissusi ant liežuvio galos. (Juk liežuvis panašokas į pirštą). Kai „Jai“ nusibosta ten, nuteka į gerklę. Kai nekrutinu pirsčio, „Ji“ vėl sugrįžta ant liežuvio galos.

Piršto nekrutinai, bet „Ji“ nesugrįžo. Spėlioju, kur „Ji“. Viskas taip neaišku. Einu į kavinukę. Matau, kaip viena moteris kaišoja liežuvį ir nieko nelabala. Nejaugi viskas taip paprasta ir jau žinau, kur „Ji“? Man tereikia grįžti į dirbtuvę ir toliau pirštu plekšenti molį. Krutinu liežuvį ir stengiuosi suvokti, ar „Ji“ jau sugrįžo. Kol „Ji“ negrįžusi, mastau apie klaidžiojimus. O pirštas juk turi ką nors veikti. Ir plekšena: „Ji“ – plekšt, „Ji“ – plekšt. Betgi „Ji“ kavinukėje, pas tą moterį su iškištu liežuviu. Vykssta kažkas neteisinga. Tada vėl grįžtu į kavinukę. Juk viskas turi būti apgalvota.

Einu truputį iškišęs liežuvį. Štai ir moteris – savo liežuvį priglaudžia prie mano ir „Ji“ lenda į mane. Moteris žino – viskas turi vykti pagal taisykles, juk „Ji“ nėra nuosavybė. Grįžtame į kavinukę. Moteris kalba, aš klausausi ir tyliu. (Turiu tylėti, kol „Ji“ ant

mano liežuvio galos). Tokios taisyklos.

Pagaliau kiek moteris gali kalbėti – plekšenu pirštų jos kūną (pirštas juk panašokas į liežuvį) ir nerimauju, ar neprasižengiu taisyklos.

„Ji“ – gal tyla. (Nors J. Keidžas sako, kad tylos nėra.)

Apie jaudulį

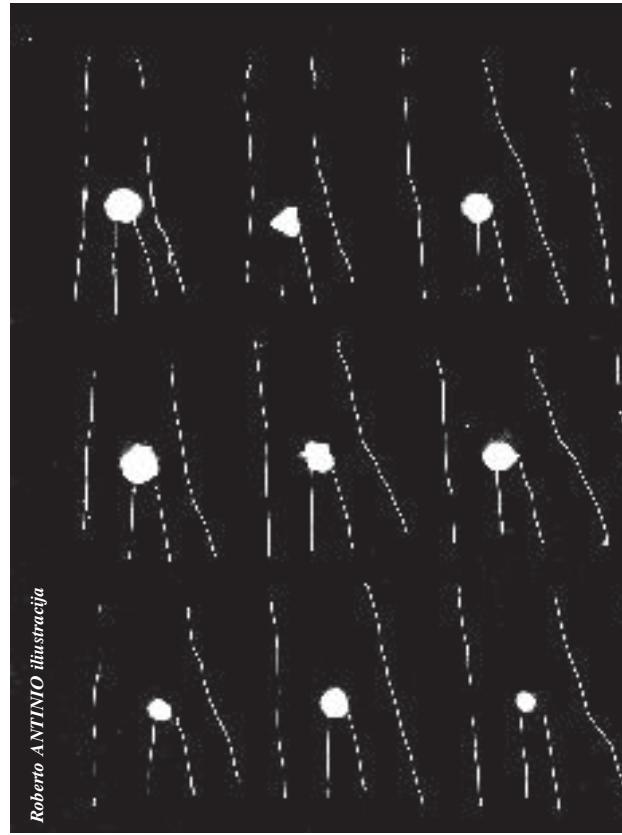
Kodėl praeidamas gatve jis pasuko galvą? Ar turėjo tiokslį? Jis galėjo paklausti: „Kuo tu vardu?“ Galėjo nusiristi nuo laiptų ir nežinoti mano vardo.

Įėjés į savo kambarį palieku truputį pravertas duris. Girdžiu girdždesi. Tai ne jis. Jei jis įėtų, sakyčiau: „Darykite, ką norite.“

Gal jis pasakyti: „Aš pajuokavau“. Užrakinu kambario duris.

Jis slankioja miesto gatvėmis ir nieko neklausinėja. Tarsi manęs nebūtų.

Randu žodžius, parašytus ant laikraščio pakraščių. Kodėl šlavėjai taip blogai dirba? Kodėl aš jį pakeliau nuo šaligatvio? Jaučiu, kaip į mane žiūri. Negi tai jo laikraštis ir jis taip taikosi su manimi kalbėti?

Kvėpuotojai

Užveriu burną ir nekvépuoju. Kaip ilgai tai gali tėstis? Kaip neišsiduoti, kad miegu?

Tuo metu gali ateiti ji, liesti mane, alsuoti man į burną, sakyti: „Kaip nelauktai jus sutikau, jūs beveik nekvépuojate.“ Tada atsibusčiau ir abu rašytume knygą „Apie nekvépavimus“.

Vis neprabundu. Nežinau, ką šiandien veiksiu. Gali ateiti ji ir sakyti: „Mes galėtume skaityti knygą, bet jūs burna užčiaupta ir jūs beveik nekvépuojate.“

Neišsiduodu, kad miegu. Kaip ilgai tai gali tėstis? Ji neateina, vis neprabundu. Jei ateitų, skaitytume knygą „Ikvépimai“. Kvėpuotume vienas į kitą: „aš – tu, tu – aš, aš – tu.“ Bet ji neateina.

Nekvépuoju. Kiek tai gali tėstis? Jei ji ateis dviem minutėm pavėlavusi, aš uždusiu. Laikas taip greitai bėga, ir aš nespėsiu apie tai parašyti. Ikvépiu kaip tik tuo metu, kai moteris eina pro duris.

Klausia: „Kodėl taip elgiate?“ Neatsakau, juk ikvépimams ir iškvépimams tiek mažai laiko. Ji pasako: „Jūsų reikalas“ ir išeina. Miegu toliau. Tada kai-

mynas pasakoja: „Negalėjau užmigtis. O užmigęs sapnavau, kad jūs nekvėpavote, tada atėjo moteris ir paskakė: „Jūs reiklas.“ Jūs pakilote ir ejote į dirbtuvę.“

Negaliu suprasti, esu dirbtuvėje ar miegu. Toks sapnas – kai atsibusiu, turėčiau tai užrašyti. Pavadinis „Kvēpuotojai“.

Rašau, o į gerklę įkritusi užrašų skiautelė neleidžia kvēpuoti.

Tuo metu moteris prigludo prie manęs ir elgesi pagal gelbėjimo būdą „Burna – burna“. Taip buvau išgelbėtas.

Žodis smėlyje

Rašinėjau žodžius ant smėlio, nes tada nebūtina juos siuntinėti. Vienas buvo ilgesnis už kitus. Ji manęs paklausė: „Koks tai žodis?“ Pasisukau į savo rašinėjimus, bet jis jau buvo užpustytas.

Kalbu jai: „...as nesu tokis niekam tikės žmogus. Aš nenoriu girtis. Ypač tuo. Nors ir nesu kuo nors itin naudingas, tačiau ir visiškas nulis nesu... Taigi ar galėčiau šiuo atžvilgiu būti visai ramus? Deja, ne...“

Juk tai Franzo Kafkos žodžiai. Ir man nereikia jai daugiau kalbėti. Viskas jau parašyta.

jums reikia cukraus?“ – klausia ji. Sakau: „Gera!“ Traukiui pailgą indelį ir tariu: „Tik tiek.“ Kažkodėl pardavėja sako: „Jūs turbūt mokslininkas.“

Grįžęs namo beriu cukrų iš indelio, ragauju, ar kava gero skonio.

Įsigudrinu pirma nueiti į parduotuvę cukraus, paskui – miegoti. O pailgą indelį padedu netoli lovos. Jei prabudės rasčiau parašytus žodžius, juos pritvirtinčiau prie indelio ir būtinai parodyčiau pardavėjai. Gal ji suprastų, kad aš ne mokslininkas, o sapnuotojas.

Ryte ant indelio radau žodžius: „Šiandien galėtume nueiti į teatrą – *Pardavėja*.“ Keliuos i einu pas ją, pailgą indelį nešuosi kartu.

Einant pailgas indelis išslysta iš rankų, sudūžta. Ir aš grįžtu namo.

Toks sapnas.

Būtinai jį papasakosiu pardavėjai – jei sušuktų: „Aš sapnavau tą patį!“, mes galėtumėm nueiti į teatrą. „O į sudužusį indelį nekreipkite dėmesio“, – tarčiau eilėje stovintis pirkėjas.

Telegrama

„Visa tai apie moterį. Ji guli žydičiame sode ir nieko negalvoja. Laukia telegramos. Ir nieko daugiau nevyksta. Ji žino – telegrafoje bus parašyta: „Ar lauki?“

Nebūtų ką apie tai ir šnekėti, jei ne telegramos nešiotojas. Jis kavinukėje gérē kavą, klausėsi apie moterį, gulinčią sode, ir dirsciojo pro langą.

Ši nutikimą užrašė vienas kavinukės lankytas.

Telegramų nešiotojas jau buvo išgéręs kavą ir atskaitęs su barmene. Ant pečių užsimetė krepši ir pasuko miesto link.

Tuomet kavinukės lankytas palinko ties popieriaus lapu ir tame užraše: „Šiandien neateisiu“, išsikišo į kišenę ir pajudėjo miesto link. Pasivijęs telegramų nešiotojas, įteikė rašteli ir paprasė jį nuneisti sode gulinčiai moteriai. Tačiau telegramų nešiotojas turi tiek daug darbo, skubėdamas nikstelėjo kojų ir žinutę nebuvo pristatyta. „Ji gulėjo žydičiame sode ir nieko negalvojo“, – rašė sugrižęs į kavinukę. Tuo metu savininkas sušuko: „Kavinė uždaroma!“ Ir kavinukės lankytas nespėjo baigti rašyti.

Niekas nežino, kaip jis būtu baigęs. Kartais kalbama, kad moteris iš sodo užėina į kavinukę ir niekad neranda rašančiojo. Dar kiti irodinėja, kad jos iš viso nėra – tačiau tai mažai tikėtina.

Nutikimas

Pasisukęs į dangų gulėjau pievelėje. Jei tuo metu kas paklaustų, ar negalečiau papasakoti kokio nutikimo, pasakočiau tokį kasdienišką: „Ji gulėjo pievelėje ir žiūrinėjo danguje plūduriuojančius debesėlius.“ Tačiau, jei klausų vėl, turėčiau kalbėti: „Moteris nuėjo nepasakius nė vieno žodžio. Toks nutikimas.“

Juk ne kasdien jie vyksta. Bandau atspėti moters žodžius, jie tokie geidžiami.

Ji pasakyty: „Aš jū nesakiau.“ Vėl gulėčiau pievelėje, laukčiau, kad kas paklaustų, ar nežinau nutikimo, tada turėčiau tai perpasakoti. Guliu atsisukęs į dangų, ir niekas neklausinėja. Toks nutikimas.

Gniužulas

Grabalioju juos – dėlioju iš vienos rankos į kitą. Jie mėgsta tarpupirščius, slyscioja juose. „Žodžiai“ sutapo su manimi ir gaila kažkurio netekti. Tada praskečiau žodžių gniužulą, kad primintų moters kojas. Nuostabu žiūrieti, užuostu juos. Jie plūduriuoja, varžosi, kuris greičiau iplauks. Reikia skubėti. Gniužulas gali pasakyti: „Gana!“ ir kažkas neišgars: „Ak!“

Knyga be pavadinimo

Rašinėtojas man kalba: „Sapnavau knygą, tiksliau sakant, buvau ji. Atėjo jie. Kikeno, vartė mane

ir garsiai šūkavo necenzūrinius žodžius, kurių nebuvo knygoje. Isidrasino iš manęs išplesti puslapius.

Vienas jų atsigulė ant manęs ir geidulingai alsavo. (Negalėjau išsiduoti, kad visgi nesu knyga.) Turbūt ir jie retkarčiais sapnuoja. Galvoju, ką aš tada jiems daryčiau.

Jie miegotų į šonus ištiesė rankas, truputį praskėtę kojas. Sapnuotų. Reikštų privilioti kažkurį žvilgtelėti į veidrodį – jame nieko nematyti. (Atidžiau išišūrėjės – blyškiu tuustumą.)

Eitų pas siuvėjā taisytį dirbtuvę. Siuvėjas negalėtų padėti. Kas gi nori parodysti savo blyškų ir nekrelingalį kūną, panašą į tuustumą?

Prisiminę, kad rytas, nuliūdė kiltų iš lovos.

Jų daug, vaikšto gatvėmis ir neišsiduoda, ką sapnavo naktį. Kiekvienas po pažastimi laiko knygą. (Ką tai galėtų reikšti?)

Jei koki pamatote spoksanti į veidrodį, siek tiesiogėdusi, žinokite, aš naktį sapnavau jį.

Kartais taip sunku atskirti, kuris mano, o kuris jų sapnas. Ar sapnavau juos, ar buvau sapnuojamas.

Vis laukiu nakties. Skaitysi knygą (Franzo Kafkos). Patartina, jei nesimiega, palikti neprirašytų lapų. Gal užsnūdus ateis ir rašinės juose.

O šiaip juk yra knygų „Be pavadinimo“. „Tada jie nesmurtauja“, – sako Rašinėtojas.

Man belieka atsisveikinti su Rašinėtoju ir linkėti gerų sapnų.

Neišsiduodu jam, kad ryte žiūrinėjau savo veidą. Mačiau naujų mažycių įplaišų kaktijoje. Gal tai jie, tie patys. Turbūt nusibodo Rašinėtojas ir pradėjo lankytis pas mane. Einu į knygyną nusipirkti knygos „Be pavadinimo“.

Man svarbi ramybė.

Dulkės

Jei jų daug – sujunkite jas linijomis. Ir galėsite įeiti į *tvarinę* (namą). Tai turite daryti neatidėliodami. Kažkas šūktelėjo: „Aš dulkė“, ir namas nuplaukė. Juk privalu budėti, sužinoti, iš ką jos gali pavirsti.

Randu rašteli: „D U L K Ē – tarpuose įrašykite savo pageidavimus.“

Rašteli patvirtina, kad kažkas privalo budėti. „Juntame, kad esame panašūs į dulkes“, – pritaria kaimynas. Tuo metu išivaizduoju, kaip jis mane susmulkiniai į visai mažas dulkes ir supila į kanalizacijos vamzdži. Visaiatsitinka. Būkite atidūs. Tačiau ar tai galėtų nulemti kaimynas, juk jis taip pat tik dulkė. Slavinėju savo dirbtuvės dulkes ir mąstau apie tokius dalykus. Štai ir kaimynas, klaušia: „Ar jau susitvarkėte?“ Palinguoju galva ir ei-name į kiną.

Stebiu, kaip jos plaukioja po baltą ekraną. Diskutuojam, ar tai tik optimė apgaulė, ar kasininkės prasstyti, kad grąžintų bilietus.

Žvilgliojam į mīrguliuojantį ekraną ir galvojam apie rastą rašteli. Filmo pabaiga. Su kaimynu einame sniegumotis gatvėmis. Jis sako: „Visai neblogas filmas.“ Ir paslysta ant ledo. Lūžiai buvo komplikuoti, ir jis mirė ligoninėje, nespėjės parasyti savo pageidavimų raštelyje DULKE.

Šluoju dirbtuvę, vis prisimenu mirusį kaimyną. Jis tiek daug galėtų pasakyti. Kitą kartą eidami iš kino būtume atsargesni ir jis nepaslystu. Noriu užrašyti jo nepasakyti žodžius raštelyje DULKE, tačiau tai būtų pastabėta, ir kažkas suabejotų įvykio tikrumu.

Šluoju ir galvoju. Beldžiasi į duris, turiu liautis. Kaimynas kalba: „Buvau pas daktarą. Patarė nevertoti daug druskos. Tai kenkia inkstams.“

Kiek pasakojo namo komendantas, kaimynas mirė šluodamas grindis nuo kažkokio nepakankamumo.

Baigiu šluoti.

Vyksta keisti dalykai.

Gali ateiti namo komendantas ir burbėti: „Jūs vėl nesusitvarkėte.“ Iššluoju dirbtuvę ir laukiu kito įvykio.

Pailgas indelis

Rašteli.

„Jos vėl suteka į mano sausą burną.“

Rašteli.

„Jei pražiočiau burną, jis kištų liežuvį ir laižytų jas.“

Rašteli.

„Su savimi nešiojuosi truputį cukraus – jei ji prasižiot, į jos burną įberciau cukraus.“

Nustoju spjaudyti, raštelius pavadin CUKRUS ir klijuoju ant pailgo indelio. Juntu, kaip burnoje renkasi paskutinės seilės, spjaunu. Einu užsiiminti rimtiesnais dalykais.

Po darbo pailgą indelį nutariu palaidoti, bet kaininių sargas neleidžia ir man kalba apie tai, ką galima laidot. Einu į muziejų. Gal ten jo reiks. Tačiau jau vėlu – jis uždarytas, ir aš neturiu ką veikti su pailgu indeliu.

Keistas sapnas.

Taip būna, kai naktį burnoje renkasi seilės. Ryte einu į parduotuvę, pardavėja klausia: „Jums reikia kokio indelio?“ Negi ir jি žino, ką aš sapnavau? „Gal

10 Kūryba

Vicente LEÑERO (g. 1933) – Meksikos prozininkas. Dramaturgas, žurnalistas, inžinierius. Laikomas kritinio realizmo atstovu. Kūryba meistriškai atspindi vidinių personažo pasaulį. Žymiausi kūriniai: apskymų rinkiniai „Dulkiai debesis ir kiti apskymai“ („La polvareda y otros cuentos“, 1959), romanai „Avių aptvaras“ („Redil de ovejas“, 1973), „Žurnalistai“ („Los periodistas“, 1978), „Žmogžudystė“ („El asesinato“, 1985), kūriniai teatrui, kritikuojantys Meksikos vyriausybės politiką, „Atstumta tauta“ („Pueblo rechazado“, 1969), „Angelo apsilankymas“ („La vistita del ángel“, 1980).

Sigitas KANCEVYČIAUS iliustracija

Pasiutligė

Norėdamas pasižiūrėti, ar dar nematyti miesteliu, įsiropščiau į medį, tačiau apskukui susigrūdusios kalvos gožė visą horizontą. Aplinkui regėjau vien kalvas. Dar medžius, akmenis ir giedrą, be jokio besėlio dangų.

Išlipau ir, įkniubės į žolę, puoliau verkti, iki pabsigė ašaros.

Prakeiktas šuo. Jis mane grybštéléjo, kai jau buvau beperšokas tvora, ore nugriaudėjus paskutiniams šūviui.

– Laikykit ji!

Aš dėl to nėmaž neišsigandau. Gerai žinojau, jog tos senės netaiklios, o į ankstesnes šnekas taip pat nekreipiau dėmesio.

– Tik atrodo, kad jos vienos laikosi tame dvare. Su tom seném gyvena tikrū tikrausias velnias. Ar prisimeni, kas nutiko, kai Nemesijaus susibaudė jas apvogti? Nemesijaus žmona atgavo jį sukapotą į

gabalus. O Fidensijus? Ar atmeni Fidensijaus likimą? Tik nemégink aiškinti, kad jis netycia nukrito į tarpekli – pats velnias tuomet jį nustūmė...

Mes visi nekentėme tų senių. Kai grįždavome, pro jų namus ganyklon nuginę ožkas, visuomet stengdavausi žvilgtelėti pro langą. Jos abi kiūtadavo viduje juodai apsitaisiusios, tarsi susirengusios į laidotuvės. Ypač stengdavausi apžiūrėti greta lango esančius baldus; žinojau, kad juose slepia savo turtus. Niekada neteko matyti jų besiuokiančių. Aplinkiniai šnekėjo, kad jiedvi verkė, kai mirė jų sūnėnas, bet aš tuo netikiu, manau, pačios jų nunojudijo.

Savo sumanymui ruošiausi neskubédamas. Visą planą apmąsciau kiek įmanoma nuodugniau. Kitų šnekos apie velnią manęs neišgaudino; neabejojau, kad šeštonas nepagelbės joms sugauti manęs.

Prakeiktas šuo. Kas žino, iš kur jis atsirado, kas žino, ar ne senės užkrėtė jį pasiutlige. Mudvien su Adolfu nepavyko jo užmusti – paspruko ir pasislėpė kažin kur žolėse, tad liovėmės bergždžiai ieškojė. Šuns akys paklaikios, iš snukio tiso seilės.

– Reikia nugalabity tą šunį, – pasakė mums Ofelija, Martino žmona. – Miestelis toli, tad jei-

gu kam nors įkās, nebus jokio išsigelbėjimo.

Dar pridūrė, kad būdama maža regejo pasiutlige užsikrėtusį žmogų.

– Iš burnos jam drio putos, akys aptekusios pūliais. Rėkė lyg paklaikės. Moterys užsidarė namuose, o vyrai, pasiėmė virvę, tikėjosi sugauti jį ir uždarysti narvan. Bet niekaip neįstengė prisiartinti prie to pamisėlio. Tada mano tévas, kadangi nebeliko kitos išeities, paleido šūvį jam į nugarą. Pasakojo, kad netgi negyvas vis dar raitėsi nuo skausmo. Tarsi paaištės šuo būtų įlinčes jam į vidurius ir draskės žarnas.

Tarsi šuo būtų draskės jam žarnas.

Man pradėjo skaudėti pilvą, bet aš niekaip nevaliojau prisiminti, ką tą vakarą sakė Ofelija. Po kiek laiko pasireiškia pasiutlige? Po savaitės? Po dviem? Po dvidešimties dienų?

Jau buvo prabėgusios septynios dienos. Septynios dienos apdraskytomis blaždomis bei rankomis, į akmenis atmūštomis kojomis klaidžiant po kalvas. Miestelio – nė ženklo. Matyt, reikėjo patraukti didžiuoju taku, tuo, kuriuo eina artojai. Nesubant atstumą galima įveikti daugiausia per septynias dienas. O aš apskaičiavau,

Tuštuma

Sustojęs ties kampu palaukė, iki įsižiebė žalia šviesoforo akis. Iš pakelio, laikomo kairėje švarko kišenėje, išsiémė cigaretę ir užsidegė. Tačiau užtraukė dūmą gal tris kartus ir nuspriege cigaretę į gatvę.

Nužingsniavo Chuareso prospektu, šį kartą nesustodamas, kaip įprastai darydavo, paspoksoti į parduotuvų vitrinas. Kaklaraiščio mazgas buvo atsileidęs, iš po jo kyšojo atsisegusios marškiniai apykaiklės kraštai.

Ties „Humbolto“ kavine pasuko į šoną. Trindamas kaktą, pro stiklus pasižiūrėjo vidun. Tenai draugų nebuvvo, bet vis dėlto įžengė į kavinę ir išitaisė prie įprasto staliuko – paskutinio ilgoje eileje, šalia aklinais uždaryto lango.

Užuot pakvietęs padavėją, įsmiegė akis į druskinę, paskui paėmė ją dešine ranka ir suspaudė tarytum citriną. Išpylė žiupsnelį druskos ant kitos rankos delno ir lyžčiojo liežuvio galiuku, kol nebejautė pradžioje patirto stiprus surumo. Tada pakėlė galvą ir kurį laiką pro stiklą žvelgė į prošal gatve pėdinancius praeivius.

– Atsiprašau, aš nepastebėjau jūsų, – tarė padaवėja.

Palaukė, kol nedidelis stiprios kavos puodelis pravėso, ir išgérė jį vienu gurkšniu.

„Ko gero, niekas neateis“, – pagalvojo.

Slinko minutės – penkiolika, dvidešimt. Paliuko kavinę ir vėl patraukė Chuareso prospektu. Vienu tarpu sustojo prie vaistinės. Ant prekybstolio laikomu viešu telefonu plepejo moteris. Žingtelėjo truputį į priekį, norėdamas pamatyti jos veidą, tačiau toji atsuko jam nugarą, tad nenorom teko stebeilytis tik į ilgus kaštoninius plaukus ir stambius klubus. Ilgai nelaukęs, vėl nupėsciavo prospektu.

Abejingo slinkino toliau, iki atsidūrė ties rūkala kiosku, šalia kurio žinojo esant telefono būdelę. Visą kvartalą nužingsniavo spoksodamas į grindinių, lygiai taip pat, nepakeldamas akių, įkėlė koją į būdelę. Iš atminties surinko šešis skaicius. Pasiigirdo ilgi pratisi signalai.

– ...
– Gal yra Alisija?
– ...
– Nieko, pasakykite, kad skambino Emilijus.
– ...
– Ne, ne, tik tiek, kad skambino Emilijus. Ačiū.

Kitoje kavinėje draugų taip pat neišvydo, tad net neužsuko vidun. Paėjo kiek tolėliau ir atsiėdo ant šaligatvyje įtaisyto suolo ties Centrine alėja. Nuo ten gerą tarpą atidžiai stebėjo gretimai stūksančius aukštus pastatus ir į juos įeinančius žmones. Mintyse skaičiavo, kiek užtruktų pakilti liftu į viršutinių aukštų, atidaryti lifto duris, išeiti.

Prie jo prisiartino paauglys.
– Gal nuvalytai batus, jaunuoli?

Mažumą papurtė galvą ir, vos vaikigalis pasišalinio, permetė akimis savo batus. Jie buvo nešvarūs, kairysis netgi apiplyšęs, karojas atsileidę raišteliai.

Tačiau net minties nekilo stipriau juos suveržti.

Iš Centrinės alėjos pasuko užeigoni Bukarelį gatvėje, kur šeštadieniais sykiais susitikdavo su draugais. Ten keliavo nelabai ko tikėdamasis, jau iš anksto numanydamas, kad viduje neužtiks pažiustum veidų.

„Tokiu metu niekas nesilanko“, – pagalvojo, stumdamas spryruoklines duris.

Prie baro užsisakė „Prezidento“ degtinės taurelę. Po dešimties minučių išpėdino laukan.

Dabar tiesesnis, jau siek tiek sparčiau žingsniau autobuso stotelės linkui.

Iš autobuso išlipo prie Nepriklausomybės kolonos; kai bėgo per gatvę ties žiedu, rodės, jog automobiliai tiesiog tyčia lekia ant jos.

– Ne, į viršutinių aukštų be leidimo negalima.

Bandė palenkinti sargą siūlydamas pinigų, pasukui dar kaip įmanydamas megino įkalbėti, kad leistų į liftą, tačiau tasai primygintai laikési savo:

– Ne, pone.

Kitu autobusu grižo į Chuareso prospektą, vėl kyštelėjo galvą į „Humboldt“ kavinę ir kampe, prie galinio staliuko ties langu, išvydo Chose Luišą. Šis pasiseikdamas kilstelėjo ranką. Chose Luišas sėdėjo su moterimi, kurios anksčiau jis nebuvovo matęs. Atsiliepdamas jam taip pat iš tolo pamojo.

– Pone, numeris baigiasi septynetu. Laimingas bilietas.

Jis visados mėgo pirkti loterijos bilietus, kurie baigdavosi septynetu.

„O gal kartais pasiseiktų loterijoje? – dingtelėjo mintis. Tačiau nusprendė nepirkti ir papurtė galvą. Paspartino žingsnį ir sustojo tik tada, kai, perėjęs

jog, žygiuodamas trumpiausiu keliu, užtruksiu penkias. Todėl maisto į kelionamaiši ir moliūginių indų su vandeniu pasiēmiau penkioms dienoms. Maistas dar nesibaigė, bet naktį išgėriau vandenį iš paskutinio moliūgo. Dabar kamavo troškulys, koks veikiausiai kamuoja pasiutusius šunis. Burna darėsi pilna putų, marškiniai ēmė graužti odą nelyginant ašutinių. „Turbūt nuo tos balsių kepinančios saulės.“ Tikinai save, jog kalta saulė ir vijau mintis apie pasiutligę. Bet galvoje vis jaučiau suleistas šuns iiltis, girdėjau pašapiai kvatojančias senes, išitaisius senoviškuose klibančiuose krėsluose. Jos pirmą kartą juokėsi, kvatojo net susiriesdamos, iškišusios smailius dantis, regis, besitaikančius man įkasti.

Dangus paraudo, nuo horizontą aprėpusių kalvų atskrido šunų lojimas. Ko gero, šunys ir senės vejas mane. „Imkit, štai jūsų daiktai – man nebereikia jū. Man nieko neberekia; pasiimkit ir vėl paslepki tuos savo daiktus. Imkit. Neškites.“ („Reikia užmušti jį, nes jam įkando pasiutes šuo. Adolfai, susirask ilgą virvę ir supančiok jį. Žiūrėkit, kad nepaspruktu, ir sergėkites, kad jums neįkastu. Moterys tegul neina iš namų... Mes jį uždarysim į kokį didelį narvą. Adolfai, Martinai, Nemesijau! Kur Nemesijus? Kur Fidensijus? Mes jums atleisim, jeigu sučiupsit jį.“)

Paklydau. Aš paklydau šioje kalvoje. Jau nelikę nė lašelio vandens, o liežuvis vis tinsta. Jau netelpa burnoje, spaudžia gomurį, veržiasi pro dantis laukan.

(„Čiupkit jį!...“ „Mama, kiek žvaigždžių danguje? Kai užaugsiu ir išmoksiu skaiciuoti, atsigulęs per naktis žiūrėsiu į dangų. Suskaiciuosiu visas žvaigždes. Skaiciuosiu ir vieną po kitos dėsiuosiu sau į galvą, iki manyje taps šviesu.“)

Šuo šmurkštėlėjo man pro kojas, pro rankas, ir pajautau – rankos pilnos jėgų. Nesiaučiau pavargęs. Galėjau skuoste skuosti. Dabar galėjau lengvai nubėgti į miestelį. Į miestelį, kur yra užtektinai vandens. Kur dono Ramono namai, o jisai pats stovi, paruošęs švirkštą... „Suleiskite man vaistų, donai Ramonai, tik greitai, greitai.“

Ir puoliau bėgti, tarytum tūkstančio šunų genamas.

koridorių, atsidūrė prie lifto. Palaukė, iki užsidegė aukštą rodanti lemputė ir tyliai skimbėlėjo lifto skambutis.

– Į aštuntą aukštą.

– Ten jau nieko nebéra.

– Nesvarbu, prašom užkelt į aštuntą aukštą.

Kadangi naturejo nosinės, srūvantį prakaitą nusišluostė rankomis. Tačiau rankos taip pat smarkiai prakaitavo.

Nusmelkė tuštuma pilve, kai vėl suskambo lifto skambutis.

Į kurį kabinetą einate?

Bet jau buvo iškėlęs koją iš lifto, tad nebėliko reikalo atsiliepti.

Koridorius gale, po kairei, rado nedideles kopėtėles. Kopdamas kas porą skersinių, greitai pasiekė viršų ir, pastūmės drožlių plokštės duris, žengė ant stogo.

Nuo čia, nuo viršaus, aiškiai matė Čiapulteko pilį, Reformos alėją, Angelo skulptūrą ant aukštostos kolonos, Chuaro rafoną.

„Chuaro rafonas visai čia pat“, – sumojo ir apžvelgė prospektą, kuriame automobiliai bei žmonės atrodė visai maži.

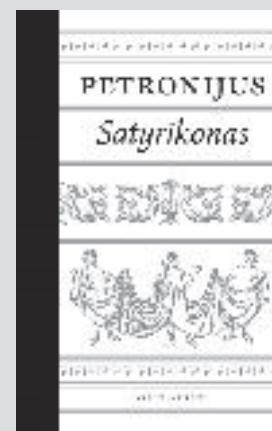
Keliais atsirėmė į atrailą palei stogo kraštą ir, pasilaikydamas rankomis, užsilipo ant jos. Paskui atsistojė. Užmerkė akis, išskėtė rankas, lyg taisydamas skristi, ir puolė į tuštumą.

Iš ispanų kalbos vertė Bronius DOVYDAITIS

Versta iš Vicente Leñero „Puros cuenots“, Edidores Mexicanos Unidos, S. A., México, 2004.

Etažerė

**Petronijus „Satyrikonas“: romanas
(iš lotynų kalbos vertė Jonas
Dumčius). – „Versus aureus“,
Vilnius, 2012.**

Pagalvojusi apie žymujį antikos laikais gyvenusio Gajaus Petronijaus Arbitro kūrinį, pirmiausia ji susiejau su Federico Fellinio adaptacija (1969 m.), būtent tokiu būdu priatinusi „Satyrikoną“, leidusią ji atsiminti. Mat į senuosius tektus visada kyla noras žvelgti su kultūrinio paveldo įpareigojama pagarba, siek tiek baimingai (ar iš tikrujų jis bus paskaitomas be nuobodžio... ir dažniausiai būna). Tačiau tik fragmentais išlikęs romanis ne šiaip koks rimtuolis, bet parodija apie Nerono laikų nedorybes, o kartu – ir visko, kas aplinkui. Socialinė kritika Jame skiriama visiems nuo prasigyvenusių vergų, studentų iki senato rių. Sis kūrinys, nors ir satyriškas, kelia susirūpinimą: nebūtų įvykusių pokyčių, nemoralumo, ištvirkimo, vargu ar toks veikalas būtų pasirodės, o kiekviena dalelė rodo jū mastą.

Kita vertus, didaktiškas sielvartavimas néra pagrindinė šio romano ašis. „Satyrikonas“ neturi nei pradžios, nei pabaigos, o tai skatina laisvą jo perskaitymo būdą – iš eilės, daigstant trūkinėjantį siužetą arba pavieniais skyriais ir skirsniais. Vaizdiniai, pasiekę mus fragmentais, keičiasi neįtiketinu greičiu. Pagrindinis veikėjas Enkolpijus, vėliau sutiktas poetas Eumolpas ir berniukas Gitonas vieną sekundę gali pyktis, kitą mėginti teatrališkai žydintis atsípusiu peiliu. Trijulė nuolat kelia pavydo

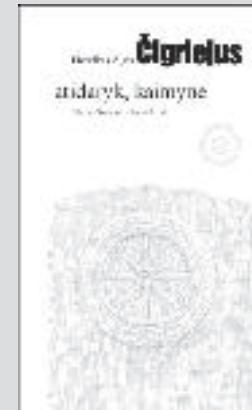
scenas, impulsyviai elgiasi, nusikalsta, meluoja, keliauja gyvendami carpe diem principu, – taigi neprišiima tyrų pamokslautojų vaidmens ir kas-kart kviečia skaityti nenutaisius rimtos veido išraiškos ar apsimetus, kad jau aišku, kas laukia toliau. Be abejø, atvirai ir net begėdiškai besišaipant iš nuodėmių, potekstėje visuomet slypi moralumo vertė ir ją nebūtina užrašyti klasikine poetine forma (tokių intarpų „Satyrikone“ netruksta):

„Taip iš tikrujų yra. Jei kas, nepakėsdamas ydų, pradeda eiti tiesiu gyvenimo keliu, jis savo kitokiu elgesiu tuoju pat užsitraukia neapykantą: juk nė vienas nepritars tam, kas į jį nepanašus. Be to, žmonės, kurie rūpinasi tik turtų kaupimu, nori, kad ir visi kiti tikėtų, jog nieko néra geresnio už tai, ko jie patys siekia. Todėl visais galimais būdais persekioja literatūros mylėtojus, kad parodytu, jog ir šie pinigo vergai.

Nežinau kodėl, bet neturtas – didelių gabumų brolis“ (p. 96-97).

Noris išpustelti ranką vertėjui, kuris ne tik patraukliai ir labai gyvai, negailėdamas visokiu po-sakiu išguldė senajį tekštą, bet ir pridūrė daug paaškinamųjų pastabų, leidžiančių geriau pažinti situaciją, nukreipiančių į realias asmenybes, o tai prisideda prie galimo verdikto, kad Petronijaus „Satyrikonas“ – įdomus, kandus ir nepasenęs.

**Henrikas Algis Čigriejus
„Atidaryk, kaimyne“:
eilėraščių ir novelių rinktinė. – Lietuvos
rašytojų sąjungos leidykla, Vilnius, 2013.**

Henriko Algio Čigriejaus „Atidaryk, kaimyne“ ilgai gulėjo stalo, iš visų pusiu rodydama ją puosiantį viršelio baltumą. Seniau sakydavo, kad balti arba šviesūs dalykai skirti šventadieniams, o žvelgdama į šį leidinį negaliu nepritarti: kažkaip pasąmoningai laukta, kol bus atsiversta neiprastu laiku, lyg vidury nakties pro duris įsileidus laimingaij kaimynai iš novelės. Knygą tiktų susirasti tam tikromis aplinkybėmis, tarkime, kai norisi ko nors šviesulingesnio, nors šiaip skaityti gerus tektus reikėtų reguliarai, kaip imunitetą stiprinančius vitamininus. „Atidaryk, kaimyne“ visai neegoistiškai nuskamba rašytojo frazė „pelėdai visi vaikai gražūs“ (apie sunkiai į leidinį atrinktus eilėraščius ir noveles), nes jie iš tikrujų simpatiški. Tokia yra ivertintų autorijų rinktinės dalia – pasikartoti, tačiau ir toliau kelti džiaugsmą, nes visa, kas sudėta, susieja kūrybą, tad nesijauti neužciupęs jos pulso.

Šioje rinktinėje publikuojama bent po kelio-kilia eilėraščių iš visų autoriaus knygų: nuo „Metų šviesos“ (1971 m.) iki „Žiemų pusėje giedra“ (2009 m.). Juos paskaičius nejučiomis išsimeni kokia eilutė, pavyzdžiu: „Na, nesijuok, na, nebūk toks grazus, rudenie, / Tu, šermuksni, nebūk toks baisingai raudonas!“ (p. 78). Nesvarbu, kada parasyti, gyvasti H. A. Čigriejaus tekstai į skaitojo žodynį grąžina sodrų, atvirą žodį „grazus“, guldo jį šalia „geras“ ir kitų pozityvių, padandancių išprasminti reiškinius. Tačiau poezijoje gyvybės šventę palengva keičia natūralus netvarumo jausmas – „kad jau néra, / tai néra, tenebūna / Nei tavęs, nei manęs. Net ir véjo su vakaru. Nieko“ (p. 95). Ši poezija taiki, nebijanti atvirai nuoigti liūdesio ir „negražumų“, bet ir juos pripažista.

12 Kūryba

Juozas KUNDROTAS

Ar nepaseno padorumas?

Pastaruojančiu metu mūsų literatūros padangėje vis labiau išsigali romano kultas. Mažinė? Gal taip, gal ir ne. Romualdas Granauskas yra graudžiai pajuočiavęs: „Jeigu moki bent keturis šimtus lietuviškų žodžių, – jau gali varyti romaną.“ Novelij/apsakymų knyga šiandien – vis retesnis išyvis. Ištikimujų šiam žanrui, tokius kaip Juozas Aputis, mažai belikę. Todėl neseniai pasirodės kauniečio rašytojo Laimono Inio novelijų rinkinys „Ilgas pabučiavimas prieš aušrą“^{**} kelia ne mažą smalsumą.

Maždaug apie knygos vidurių yra tokia „Laisvės alėja“, prasidedanti žodžiais: „Sakyk ką nori, vis dėlto jis kažkuo ypatingas.“ *Ypatingas* – reiškia kitoks. Tai apie žinomą Profesorį – „tą magą, tą burtininką Juozapą Albiną Her... Her... bačiauską“ (p. 113), galintį žmogų pavergti, apipainioti kerais, užburti. Sodriai dvelkteli mistika. Rašytojas savo personažų nespraudžia į kanoninius rėmus, leidžia siužetui šakotis, daryti „alkūnes“, lūzinėti. Pasiduodamas sąmonės žaismei ir šokinėjančiai ritmikai, pasitiki skaitojo nuovoka, erudicija, intelektu. Tokiu skaitoju, kuris gali nutuokti, kas gis tas Profesorius, kas tas Danilas ir kokią misiją jie tam tikru metu atliko. Kaitaliojami laikai, nors ryškesnės linijos ar ribos tarp jų nebrėžiamos.

Noriu pažymeti, kad pacituoti žodžiai – „vis dėlto jis kažkuo ypatingas“ – tinka visos L. Inio knygos tipažui nusakyti, charakterių išskirtinumui, gyvenimo būdui apibrézti. Savo kitoniškumu išskirkiria geraja prasme. Tai vienu ar kitu laiku buvusios garsios asmenybės, kultūros ar istorinės figūros, kartais palytėtos Dievo ar angelo sargo sparno. O tokį, žiūrėk, ir „apima paslaptinė idee fix“ (p. 35). Jos apimtas ir architektas Marconis (novelė „Stebuklingas tiltas tarp „Žaliosios gebėnės“ smulkės ir Baltojo dvaro“), turintis konkrečių planų – pastatyti dvaro rūmus, užveisti parką, įrengti tvenkinius. Bet „Kartais mintys taip susivinkliuodavo, kad (...) net nebeišmanydavo, ar gyvena realiame, ar svajonių pasaulyje“ (p. 37). Paveiktais gamtos grožio ir visiškai atsidavęs vaizduotės galioms, išvydo efemeriską būtybę balta suknele Vokės vardu. Čia ją regi prie upelio, čia užsiropštusi ant pakrantės akmens... Marconis troška, kad vizija testusi ir testusi. Autoriui svarbu ne objektyvaus gyvenimo vaizdas, bet vidinė būsena, jausmai, veikiami vaizduotės, pažadintos hiperbolizuotos gamtos. Vaizdavimo priemonės (sakmiškumas), tonacija primena poetinės prozos tekstą.

Stiliškumo, kalbėjimo maniera sakmei artima ne viena novelė. „Žaidimų namai“ – irgi. Albertas Vijūkas, būsimas istorikas mokslininkas, pasišovęs „suprasti, savo akimis pamatyti, savo kūnu pajusti, kaip viskas buvo. Kokiomis jūromis ir upėmis senų senovėje atplaukė mūsų pro-

tėviai iš ši Dievo užmirštą pasaulio pakraštį ir kodėl mes čia apsistojome? (...) Kodėl ši žemės kampą, tokį nuošalų, nepatrauklų, net atšaurų pasirinkome save Tévyne? (...) Kodėl galvas guldydam, kraują liedam šokome jos ginti, statytis pilis, puošti miestus ir kurti Didžiąjį kunigaikštiją nuo jūros iki jūros?“ (p. 52). Pasikliauta simboliais, mitais, alegorija. Daug ko reikia, kad Albertas Vijūkas, nors kilęs iš bajorų, susivoktu ir jo protinėmis galiomis būtų padaryta tai, ko niekas kitas dar nėra darės. Kai žvitroji moteriškaitė grakščiais pirštais užspaus jam akių vokus, jo darbus tēs, gilins, plėtos Teodoras Narbutas: jam išpuolusi „didelė laimė – parašyti tai, kas buvo po... po Alberto“ (p. 57). Subtiliai pertekta žmogaus misija veikia sąmonę: geria, kad yra tokiai, kurie aukojasi, plėšia nuo Tévynės veido užmarštės užklotą. Taip rašytojas mums teigia dvasinės, kultūrinės, istorinės patirties prasmingumą, nenutrūkstančią praeities, dabarties ir atėties ryšį – kaip vientisumo pamata. „Praeitis – tai mūsų patirtis, vadinas, neatskiriamai dalis to, kas esame šiandien, kas būsime rytoj“, – tai sakiusi Elena Bukeliénė.

Ryškių asmenybų įkūnijimo, įasmeninimo tema L. Iniu gana artima. Garsių vardų likimai vinguriuoja daugelyje jo kūrinių. Rašytojo vaizduotė lengvai sklendžia virš veikėjų gyvenimų, estetiniu žvilgsniu stebi jų vingius, psichologiškai motyvuoją, audžia patrauklų vaizdą. Kokiu nors deformavimui (lytinii, psichinių, dvasinių) ar bleivyžgų nerasi nė su žiburiu. Brutali leksika jam svetima. Net novelėje „Ilgas pabučiavimas prieš aušrą“, kur gali tikėtis visokiu velniškų pagundų, neperžengtos padoraus elgesio ir kalbėjimo ribos: šešiemis vyrukams staiga taip užkaista kraujas, kad pajuto „vienu kartu pabundant vyrišką nerimą ir smalsumą“ gražiajai lyčiai (p. 58) ir vieningai nute tarė pasieškoti sau mergioklę. Kas ieško, tas randą: šešios panikės kaip tyčia betrypinėjanti daržinės pasieny, „nematytos neregėtos toje pasvieštėje, aiškiai iš toliau atklydusios, bet iš visko regėjos – gana drąsios, o ką jau kalbėti apie dailumą“ (p. 60). Situacija smagi. Glaudžiai susipynusi nekandi ironija, lengvas sarkazmas, groteskas plevena tarp eilučių ir tampa pasakojimo varikliu, savita spalva spalvina personažų veidus, ryškina charakterius. Pasibauciamus turbūt irgi būta. Būta ir gražių žodelių, žadėjimų. Jaunėlis ūkininkaitis, ko gero, drąsiasias iš visų, savai išsirinktajai žadėjo: „– Aš tave išbučiuočiau.. Saldziai saldžiai... myluočiau ilgai ilgai... glostyciau švelniai švelniai...“ (p. 62). Tai ir visa erotika.

L. Inio personažai, kaip sakėme, ryškūs individai. Jų autentika nulemta tam tikrų vidinių ir išorinių aplinkybių. Svarbi dvasinė būsena. Ji dažnai tampa centru, ašimi. Tai sakytina ir apie poetą Faustą Kiršą (novelė „Gluosnio lazda“), kuris net „drėgmės prisigérusios skrybėlės ne-

nusiima, net dar labiau užsismaukia ant kaktos – nenori niekam užklūti“ (p. 79). Ne kur kitur – kavinėje. Akivaizdžiai – vienišius. Čia, kankinamas ilgesio ir prisiminimų, ieško nusiraminiimo. Jų fone išnyksta, ištirpsta individu tapatybė, savastis. Nenorėtų sutikti pažištamu, nes „reiķėtų kalbėti, tuščiai tarksti“ (p. 80). Kai esi vienas, esi padėties šeimininkas. Tačiau ori laikysena labiau išorinė. Jų valdo jausmų ir prisiminimų stichija, verčia pasinerti į sielos gelmes. Nutuokiamo tuštumos būseną, tolydžio gilėjančią vienišystę. Mintys prieštarinos. „Manė, atskirkis nuo visų, gyvens vienas. Užmirš viską, kas buvo, kas dirgino, žeidė, ką mylėjo ir ko neapkenėtė. Kaip vagą užvers praeiti ir pasilikis tik dabartį. O vėliau... vėliau vis pagalvodavo: nuo ko aš bėgu? Ar tik ne nuo savęs? Bet ar nuo savęs įmanoma pabėgti?“ (p. 80). Vidinis dramatizmas neslopsta, gilėja. Nebenori kalbėti nei apie rašymą, nei apie svarbiausią savo knygą „Pelenai“. Tačiau autorius santūrus. Negraudina. Nežada jokių šviesesnių properšų, neveda į džiaugsmingą erdvę. Atkakliai laikosi savo: kuo aš čia dėtas, jeigu likimas mato kitaip ir brėžia kitas projekcijas? Likimas nepaiko nei rangą, nei sužvaigždėjimo, veda ten, kur turi nuvesti. Vieni priešinasi, kiti stojoškai suvokia: yra pradžia, yra ir pabaiga. Faustas Kirša – kuklaus nusiteikimo („nenori niekam užklūti“), nusivylęs meile ir savo kūryba, personažas. Tapomas subtiliai, jaučiant jo prislopusią dvasią ir vidinę galią, vangų laiko ritmo pleviną. Kuo poetas dar tiki (ir iš viso ar tiki?) – tai pamastymai skaitytojui, kai poeto sąmonėje tvinksi: „Iš pelenų į sielą pelenai...“

Kunigaikštis Dangerutis (novelė „Likimo bokštas“) atkilięs iš gilių istorinių laikų (1213 m.). Kalinamas tamsiame kalavijuocių pilies bokšte. Jį saugo „šarvais barškantys sargybiniai“ (p. 18). Virš galvos *spurduliuoja* juodi padarai. Klausia jautriai reaguoja į kiekvieną garsą, o rankos bematant susignaužia, tarsi laikytų kalaviją („jis visą gyvenimą rankoje spaudė kalaviją“, p. 19). Bet vis tiek rūpi: koks žmogus buvo įvairiais amžiais, kaip kitu jo sąmonė, būtis, moralinis kodas...

L. Inis neretai pavartoja mūsų kasdienėje kalboje beveik užmirštų žodžių ar posakių. Man jie kelia nemažą žavesio, gyvybės. Argi nepraplečia ma mūsų vaizduotę, kai skaitome: *žirk žirk ir priėjo*; šiksnosparnis ne kabos, bet *spurduliuoja*; *švyst švyst* – pasimatė ilgos kojos; *saulė* ne pateka ar kaip nors, bet staiga dangun pašoka... Reti žodžiai, įvaizdžiai – ne dirbtiniai, ne pasigauti ar pritempti. Tad ir tekstui teikia daugiau gyvybės, o skaitytoui – jaukaus smagumo.

* Laimonas Inis *Ilgas pabučiavimas prieš aušrą*: novelės apie meilę ir išdavystę. – „Naujasis lankas“, Kaunas, 2013.

Vyresniųjų poetų kūryba siejama su pastanga estetiškai paguosti, o H. A. Čigriejaus tekstai būtent taip ir veikia, teigiamai ją iprasmindami. Juk negali sakyti, kad poezijai tokia paskirtis netinka, nes koks nors eilėraštis spės užbėgti už akių: „Tavo visas gyvenimas ant uodegos / Šuneliui? / (...) / Nei vienas, nei du, aš tai netikiu“ (p. 97).

Skyriuje „Apynio kvapas“ sudėtose novelėse dar kartą sutilpo Vidugirio kaimo, iš kurio į Salocius važiuojama lyg į didelį miestą, gyvenimas. Idėmiau skaitydamas regi, kiek daug į rinktinę patekusiuose tekstuose melancholiško judėjimo atminties namų pusėn: moksleiviškas šėlas besidairant į pakelės griovius, tėvo ejimąs su dukra, norinčia kuo greičiau dumti nuo svetimos trobos vaisingu stalą į savo kiemą, kelionė namo su ligonės patalais ar siekiant atskiratytis visai ne kelrodės ideologinės knygos. Namai visada prieinami, jundant jų link nuolat patriama, net jei tik tam, kad galiausiai galėtum konstatuoti: „namų nebebuvo, tik laukas, priželės rudeniop žydičių augalų“ („Rudeniop žydičių augalai“, p. 236). H. A. Čigriejus paveikliai atskleidžia aplinkos pojūtį, nes buvimo joje akimirka neatsiejama nuo suvokimo,

kad taip iš tikrujų būna: rašytojas ją geba pritrauki, nuskaidrinti, paversti kiekvienam suprantama. Būtent tuo įtaigiai, žaismingai perteiktu atpažintumu novelės ir žavi: „Ir lengvai kvėpuoti, ir į viską smagiai žiūrėti, rodos, galėjai tikta tada, kai su tavimi buvo visi. Na, nebūtinai kaip tik čia, sakysim, senelė galėjo būti kur nors išvažiavusi, gal paviešeti ar šiaip. (...) Bet, būdama ne čia, ne šioj sodyboj, vis dėlto buvo ir čia. O dabar jau niekur ir niekada“ („Pilnatis“, p. 195). Skaitant kaimo nūdieną jau neatrodo romantiška ar netikėta, nepersmelkia nostalgija būtam (arba išvis negyventam) laikui, tik įsimena užčiuopiami saikingi egzistenciniai momentai. H. A. Čigriejaus pasakotojų labiau norisi vertinti trečiuoju nei pirmuoju asmeniu, nes jis atrodo iškalbingesnis *pasakininkas*, tarsi nerūpestingai švilipliuojantis apie kitus. Knygoje „Atidaryk, kaimyne“ spausdinamas novelės dar kartą galima skaityti ne tiek dėl išnyrančio šviesaus humoro, šiurkštokerių realybė minkštinančių deminutuvų, o dėl sveikos abejonės, kad esama padėtis laikina, kažkas pasikeis (i gera?), juk šalia visada yra etinis matmuo, be kurio sunku išsivaizduoti autorius žodžius. Čigriejiškai sakant, „gražu ne tik tai, kas atsimenzga, bet ir kas mezgas“ („Miliutės sekmandienis“, p. 219). Argi gali prieštarauti?

Violeta Šoblinskaitė Aleksa „MargaLapė“: eilėraščiai. – „Kauko laiptai“, Kaunas, 2013.

Simboliskai persiskaitė Violetos Šoblinskaitės Aleksos eilutės: „gylsotais trauklapiais apdedu / viisas knygas / poezijos lentynoje, / kad ištrauktu karštį“ (p. 71). Naujojoje „MargaLapėje“ išties retai kada „karščiuojama“, nes poetė joje sutelkė įvairialypius tekstus. Jie neatsiejami nuo žemės dvelksmo, eilėraščiuose kvečiančio patekti į minkštą motinišką skverną, taip pat knygoje esama ir poezijos temos refleksijos, noro įgelti, pakvailiojimų ir rimtesnių dedikacijų poetams (Donaldui Kajokui, išėjusiems Justinui Marcinkevičiui, Stasiui Stacevičiui). Taigi ją atsiverčtes susiduri su netolygiu bagažu, tiesa, protingai suskirstyti į skyrelius, bet ir tai neapsaugo nuo dviprasmiško išpūdžio.

Didžioji dalis „MargaLapės“ eilėraščių siūlo „sugržti į laikus, kai dar nebuvo to, / dar ano ir nebuvo dar trečio... / nors trečiasis, atrodyt, buvo visados...“ (p. 37). Poetė akcentuoja saugančias, savaip „mitologizuojamas“ subjekto patirtis, suaktualinā laiką (eil. „Pranciškutės vakaro poteriai“, „Sekminės“, „Kelione“, „Kūčios. 2006-ieji“ ir kiti). Kuriant tokį pasauli arba jį sapnuojant išsaukiami praejusio laiko ženklai, sumišę su tikėjimais (pvz., ganėtinai pavykusi asociacija apie šv. Pranciškų: „ant kepurės su snapu / nutūps mažytis dagiliukas, / kad pačiulėtų prie kapų“, p. 22), jie nesuvokiami be santykio su kitu. Eilėraščiuose perteikiamas, ką „mano lūpmis tévas prisimena“, „meldžiasi kartais paralyžiuota senolé Nausodėje“ (p. 17) – pasitikima tradicija ir vyresniojo išminčiaus, neretai pavargėlio, saugiu, globojamu buvimu, jis pakylejamas. Galima kliautis V. Šoblinskaitės Aleksos gebėjimu charakterizuoti poetinį momentą, plėtoti idėją (arba keletą panašių), tačiau ji linkusi daug išsakyti (tarsi prozoje), kad suprastum, jog senutė „tikrai netradiciškai / į miestelį tipeno“ (p. 42). Tai būtų viena iš priežasčių, dėl kurių atrodo, kad pradžioje minėti gylsotai trauklapiais yra ištraukę iš poezijos karštį arba, kitaip ta-

riant, progą pačiam pagauti netikėtumą, minties naujumą, tyvuliuojantį po krūpsinčiu teksto kūneliu. Juk visada taip norisi, kad eilėraštis suvirpėtų. V. Šoblinskaitės Aleksos poetinei prigimčiai būdinga demonstruoti sąlytį su protėvių pasaulejauta (ne itin svarbu – krikščioniška ar pagoniška), bet pritrūksta įtaigos ją unikaliu nušvesti: „dvikamienė pušis / šaknimis / siekia baudžiąvą, / viršūnėmis – / į dangus iškeliausią / gentį“ (p. 29). Poezijoje kartais tiesiog tvarkingai konstatuojama, subjektas pasauļi, kuriame „šventojo Jurgio neber“ (p. 38), vertina emocionaliai sūktelinčiu ir retoriškai klausiančiu „as“, lyg toji patirtis būtų garantas, padedantis atidengti metafizinę poezijos pusę, tačiau įvyksta atvirščiai – ji tampa kiek hermetiška, atsitolinusi ir nesukūrusi pakankamo konteksto. Tad ne vien sąmoningai bandoma sugržinti, iprasminti brangų būtosios realybės pojūtį, bet ir patys tekstai nuskamba *retro*. Toki išpūdži sustiprina eilėraščiai, kažkodel būtent šiandien imituojantys tautosakišką (už)kalbėjimą ir dainą tarsi lydint broleli į mūši.

O dabar apie tai, kodėl verta atlaidžiai šypsotis: „MargaLapėje“ poetė nesiekia, kad skaitytojas nuobodžiautų, nes V. Šoblinskaitės Aleksos tekstai skambūs ir kalbūs. Nors knygoje esama pakvailiojimų, bendrame kontekste nerodančių guvesnio apibendrinančio kūrybinio apsisprendimo, o tiesiog refleksijas, labiausiai įsimena tekstai, kuriuose esama žaismės, į žavią metaforą išaugančių vaizdinių: „kažkas į kalną, į viršų / nuslidinėtu šlaitu, / tik sielos paklausti pamiršo, / ar jis su rogelėm kartu?“ (p. 53), „žolės pusryčiams / nelygu kviestiniams svečiams / kokiamės nors dvare / muzikuoja varnėnai“ (p. 55). O kai jų randi, sugržta nuostaba ir poetinis vaizdas išsiplečia, atsiveria. Pasijunti tebelaukiamu skaitytoju, noriai uodžiančiu malonų jo dvelksmą. Tikėtina, kad ir kitu jis bus atrastas.

Neringa BUTNORIŪTĖ

Aukštaitiški atlaidai, arba kaip buvo vainikuotas Alis Balbierius

Vytautas KAZIELA

Kai šiumečių liūčių išplautais šonais vieškeliokas nuo Juknėnų pasuka Antano ir Motiejaus Miškinį sodybos link, suprantį, kad prasidėjo vasara, o sodybos kieme išvydės šurmuliuojančių žmonių būri su voki pakliuvęs į didžiausius šio krašto atlaidus – Antano Miškinio literatūrinės premijos įteikimo šventę, kuria aukštaitiščių uteniškių patarme šiemet vede iš Juknėnų kilusi rašytoja Regina Katinaité-Lumpickienė ir Martynas Gricius. Pajusti Miškinį laiką dvišią padėjo Utenos kultūros centro jaunimo teatro studijos jaunieji artistai (režisierė Vida Kairienė) bei kapela „Daugailių berniokai“ (vadovas Petras Lileika).

I šventę atvyko rašytojų iš Vilniaus (Jonas Liniauskas bei praeitų metų A. Miškinio premijos laureatas Marius Burokas), Utenos (Petras Panavas, Vytautas Kazielė) ir tik už gero puskilometrio gyvenantį Utenos rajono meras ir poetas Alvydas Katinas. „Mes iš Vilniaus ir Utenos, o jis – iš Juknėnų!“ – sakė J. Liniauskas.

Be didelių kalbų A. Katinas ir paskelbė, kad vienuoliktuoju A. Miškinio literatūrinės premijos laureatui tapo tikras aukštaitis nuo Biržų, gerai mokantis savo gimtąją tarmę Alis Balbierius už rinktinę „Skaidrumos“. Prieš tai tylos minute pagerbtas šiemet į amžinybę išėjęs A. Miškinio premijos laureatas Vytautas Vilimas Skripka.

A. Balbieriui įteikta premija, tautodailininko Prano Kazliūno išdrožta pelėda, o moterys jį apipylė gėlėmis ir bučiniiais.

„Man gera čia būti, nes jūs išsaugojote poeto sodybą, o Biržų kraštas, garsėjës rašytojais, daug ką nesugražinamai prarado. Džiugu būti išrašytam į A. Miškinio premijos laureatų gretas, nes jose daug artimesnių ar tolimesnių mano bičiulių“, – kalbėjo A. Balbierius, taip pat paskaitęs pluoštą eilėraščių. Vėliau savo kūryba dalijosi ir kiti poetai.

Mažosios A. Miškinio premijos laureatui tapo Klaipėdos „Ažuolijos“ gimnazijos moksleivis, respublikinio Jaunujų filologų konkursu nugalėtojas Dovydas Grajauskas.

Išsaugant sodybą padaryta tikrai daug. Gal todel visada per Antanines buvusių kaimynų apsupstyje galima pamatyti A. Miškinio dukrą Jolantą ir jos pusseserę, Vinco Miškinio dukrą Jovitą. Giminės iš pradžių savivaldybei padovanajo sodybą, o pamatię, kaip jis išgražėjo, užraše į žemę. Savivaldybė ne tik prikėlė sodybą įkūrė joje muziejų, įsteigė literatūrinę premiją, bet ir svariai prasidėjo leidžiant Motiejus Miškinio raštus.

Aukštaitiščiai šiltai priėmė ir kitą žemaitį – bardą Povilą Girdenį. Ir dar ilgai nesiskirstė – ragavo iš klėties nešamus pyragus, sūri, gira ir šoko grojant šauniesiems „Daugailių berniokams“.

Sodybą nuo aplink vaikštančio lietuas visą tą laiką saugojo Miškinį šeimos angelai.

Autoriaus nuotrauka

14 Tapatumo teritorijos

Deimantė KRIKŠČIŪNAITĖ

Liaudies papročiai ir tradicijos lietuvių kine

Pirmuose pokario Lietuvoje sukurtuose filmuose dar nebuvo (ir negalėjo būti) ryškių mūsų nacionalinio identiteto ženklų, nes juos kūrė iš kino studijų „Mosfilm“ ir „Lenfilm“ komandiruoti sovietinio kino specialistai, kurie anuometinių ideologinių filmų štampus pritaikydavo lietuviškoms realijoms. Situacija émė keistis, kai septintojo dešimtmecio pradžioje Lietuvos kino studijos darbuotojų gretas papildé ką tik studijas baigé režisieriai, operatoriai ir scenaristai. Svarbiaus akcentas kino filmuose tapo gyvenimo tiesa, gilinimas iš personažų charakterius, pirmieji bandymai herojus susieti su konkrečiu nacionalinio identiteto kontekstu. „Kartu su tikslia vaizdo faktūra kinematografininkų démesio centru tapo žmogus, jo nepakartojama, taigi ir nacionalinė individualybė, jo vieta nūdieniam gyvenime, istorijoje.“¹

Lietuvių nacionalinis savitumas, tautinis mentalитетas, etninė kultūra nubréžę aiškią ribą, skiriančią nacionalinį kiną nuo kitų šalių kinematografijos. Vaidybiniame ar dokumentiniame filme tautiniai kostiumais apsirengę aktoriai, jungtuvių ar kitų švenčių papročių motyvai, lietuvių liaudies daina skatino neužmiršti, kas mes esame ir kas visada būsimė. Tai reikšminga ir šiandien, ne tik kuriant naujus, bet ir žiūrint prieš keliausdešimt metų pastatytus filmus.

Pasauliui sparčiai globalėjant lietuvių liaudies tautosaka, folkloras, tradicijos ir papročiai pamazėle nyksta, grimzta užmarštin. Tačiau kai kurios apeigos – jaunųjų sutiktuvės, pirslio korimas, trijų dienų budėjimas prie velionio, laidotuvų giesmės ir kt. – taip giliai išišaknijusios mūsų kultūroje, kad jas išlaikéme iki šiol. Kine vaizduojant šias liaudies tradicijas ne tik siekta atskleisti ir išsaugoti autentišką nematerialiąją kultūrą, bet ir sugretinti žiūrovą ir aktoriaus vardinamą personažą kaip tos pačios kultūros atstovus, bendruomenės narius.

Etninė kultūra ir pirmieji jos ženklai lietuvių kine

Etnografiją ipratome sieti su mègėjų menu – tauodaile ir folkloru, bet ji daro didelę įtaką ir profesionaliajam menui, pavyzdžiu, teatru, kinu. Dar tarpukario Lietuvos kino kronikoje nufilmuoja daug trumpo metražo etnografinių filmų apie kaimelius, žmones, jų buitį ir kasdienius darbus. Pirmasis to émési Antanas Račiùnas. Nuo 1909 m. iki Pirmojo pasaulinio karo pradžios jis keletą kartų iš Amerikos buvo atvykęs į Lietuvą filmuoti savo „Laiškų iš Tévynës“. Taip A. Račiùnas vadino trumpus kino siužetus, kuriuose norėjo „nutrauktin“ (taip Amerikos lietuvių tada vadino filmavimą) Lietuvos gamtos ir bažnyčių grožį, sunkų valstiecių darbą ir smagų poilsį dainuojant liaudies dainas, žaidžiant tradicinius žaidimus. Sunku ką nors pasakyti apie šiose neišlikusiose kino juostose užfiksotų vaizdų kokybę, bet iš Amerikos lietuvių spaudos galime susidaryti nuomonę, kad lietuvių kolonijose rodytų A. Račiùno „judamujų paveikslų“ programose netrukdomo „istoriškų, etnografiškų ir geografiškų perstatymų apie Lietuvą ir Lietuvos veikėjus“ bei liaudies šokių („Klumpakojis“, „Suktinis“, „Noriu miego“, „Aguonéle“).

Gražių atsiliepimų JAV lietuvių spudoje galime aptikti ir apie brolių Kazio bei Mečio Motuzų 1937 m. ir 1938 m. Lietuvoje filmuotus spalvotus ir garsinius filmus (anuomet jie vadinti *filmomis* – D. K.). Išreikšdamas bendrą kauniečių susižavėjimą J. Šimkus „Lietuvos žnirose“ konstatoja: „Vakar po pietų Kauno žurnalistai susirinko į pobūvį, kuriame filmininkai broliai Motuzai pademonstravo savo pagamintas Lietuvos ir Amerikoje filmas. Jos pagamintos siaurutėje, nedegamoje juostelėje, spalvotos. Bet kaip spalvotos! Tokių natūralių spalvų dar nė vienam kauniškiui neteko matyti... Jų spalvos yra visai natūralios ir todél nuostabiai gražios. Kai kurios spalvotos nuotraukos spalvų ir mokėjimo nufilmuoti dėka yra tiesiog meno paveikslai... Todél nuo ko tie reikalai priklauso, galėtų rimtai atkreipti démesį į šių vyrukų darbą, nes jų darbo rezultatai gali būti gražiausia Lietuvos propaganda užsienyje.“

Mūsų tautietis K. Obuolénas liudija, kad ir Amerikoje Motuzų filmai buvo rodomi pilnose salėse – i kiekvieną seansą susirinkdavę vidutiniškai apie 200 žiūrovų. Ne kartą apie Kazio ir Mečio filmus raše „Pasaulio lietuvis“: „Broliai Motuzai – sumūnys vyrai, – jie parodo tos Lietuvos vaizdus, kuri praeitin eina: bakūžę samanotą, kerpmis apželusią, prakauli sunkius ratus velkanti kuiną, o čia šalinamis automobiliai dūzgia...“

Filmuodami Lietuvos Motuzai žinojo, kad Amerikos lietuviams labai patinka liaudies dainos ir šokiai, todél nepagailėjo juostos kopiškėnu linksmbybems jamžinti. Jie dar nufilmavo „Klain-

pédos krašto išvadavimo sutiktuvų minėjimą, Pradžios mokyklų šventę, Amerikos lietuvių ekskursijas Lietuvos, tarptautinę regatą, žemės ūkio parodą, išairias tautines ir religines šventes bei iškilmes“.

Labai gyvai žiūrovai reaguodavo į Motuzų filmuose įamžintus „kariskus vaizdelius“ su raiteliais, pėstiniukais, lankūnais ir net tvarkingai riedančių tankų kolonomis. Susižavėjimo šūksnių kino salėse sulaukdavo ir tautiniai drabužiais pasipuošios dailios Lietuvos merginos, droviai koketujujančios su kino kamera ir su nuoširdžiu pasididžiamu demonstruojančios savo rankdarbius – raštuotus audinius, tautines juostas ir kitą kraicio skrynių turą.

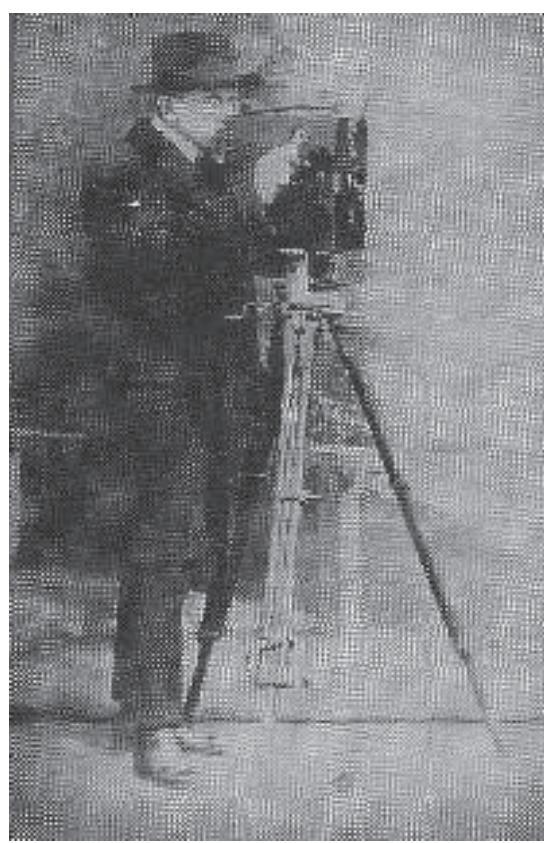
Roberto Verbos poetinė dokumentika

Pokario laikų lietuvių poetinio dokumentinio kino pradininku laikomas Robertas Verba. Jo filmuose išryškėjo pagrindiniai tokio kino bruožai – metafora ir minimalizmas.

Pirmasis R. Verbos „aktorius“ buvo žilas senūkas filme „Senis ir žemė“ (1965 m.) – jis su žiūrovais dalijosi savo laime ir vargais, aukštaitiška tarme samprotavo apie gyvenimą ir mirtį, šienavo, kraipė ūsus. Tai buvo paprastas, nepretenzingas, prieš kino kameras natūraliai besijaučiantis kaimo žmogus. Šiam filme néra to meto kinui būdingų ideologinių motyvų, tik seno žmogaus portretas, kuriamo glūdi visa lietuvių tautos savastis.

R. Verbos „filmai pakelia „aukštyn širdis“. Jų gili šaknis buvo tauta“. Tokiais žodžiais menininko kūrybą apibūdino jo bendražygis Albinas Šukelis, taikliai nusakęs režisieriaus kūrybos savitumą. R. Verba buvo menininkas-antropologas, valandų valandas galėjęs klausytis paprasto kaimo žmogaus pasakojimų ir juose atrasti tiek daug nepaprastumo.

Vienas geriausiu ši savitumą iliustruojančiu pavyzdžiu – R. Verbos trumpo metražo filmas „Čiutyta rūta“ (1968 m.), kuriamo suvaidintos tradicinės aukštaičių, Kupiškio gyventojų, vestuvės lyginamos su septintojo dešimtmecio vestuvėmis. Režisierius šią ypatingą žmogaus gyvenimo dieną parodė kaip linksmą, nuotaikingą šventę – filmas pilnas

Antanas Račiùnas.

„Moteris ir keturi jos vyrai“.

Robertas Verba.

žaismės, išradingos vaidybos, šmaikščių komentarių. Ir kontrastų, kurie atskleidžia, kaip pasikeitė mūsų šventės ir tradicijos.

Per pirmas filmo minutes seno vyro lūpomis išsakoma mintis, kad seniai žmonės tuokėsi pagal tėvų valią, o dabar jauna karta šeimą kuria iš meilės. Žinoma, meilės būta ir tuomet, tik, kaip prisimena senoliai to paties režisieriaus filme „Šimtamečių godos“, dėl nepritekliaus ne visada galėjai tuoktis su mylimu.

R. Verbos filmas primena, kad jungtuvės buvo ne tik giminių ir artimųjų, bet ir kelių kaimų šventė. Yra žinoma, jog Aukštaitijoje jaunieji savo kaimo gyventojus kphiesavo triskart, o trečiąjį, paskutinį sykių, – vestuvių dienos rytą. Viena gražiausiai filmo scenų – raitas jaunikio pulkas, skambant lietuvių liaudies dainai, žvangant žirgų papuošalam, vežimais į vestuvių šventę skubantys svečiai. Jaunikio kelionė pas nuotaką apie Kupiškį atrodė taip: pirmas važiuoja jaunikis su didžiuoju pajauiniu – mitiliu. Toliau – kiti pajauiniai, muzikantai. Paskutinis piršlys.²

Nespalvotai juostai spalvingumo teikia pakili vestuvių nuotaika: šypsenos, nedrąsūs moterų žvilgsniai į kamerą, šelmiški ir linksmintis nusiteikę vyrai. Scenos, kuriose vaizduojami įvairaus amžiaus žmonės, stebintys Kupiškio gyventojų vestuves, primena teatrinių „atsiribojimo“ principą, tad suprant, jog senosios vestuvių apeigos jiems jau tada atrodė egzotiškai.

Nuotaka apsirengusi baltais, glotniai sušukuotas

„Šimtamečių godos“.

plaukais, o juose – pagrindinis akcentas: rūtų vainikėlis. Jaunamartė filme susirūpinusi, ašarojanti, ji liūdė, kad netrukus teks palikti tėvų namus. Net sėdėdama už šventinio stalo šluosto ašaras tarsi baimindamas prietaro – jei neverksi per jungtuves, raudosi visą gyvenimą. Ši vaizdą dar paryškina liaudiškos dainos žodžiai apie jauną bernelį, kuris išveš mergelę dirbtį sunkių darbelių. Slogios nuotaikos kontrastas – kadrai, kuriuose kalbinami ką tik susituokę jaunavedžiai: jų akys žiba, jie juokiasi, sypsoji, dalijasi mintimis apie meilę ir šeimą. Itin žavus filmo momentas – kaip atsakas į svajingas mintis apie meilę įmontuojamas kadras, kuriame nuoširdžiai ir garsiai juokiasi kaimo senolės.

R. Verbos filmai suteikia žiūrovui galimybę trumpam priartėti prie praeities, pajusti lietuviško kaimo pasaulėjautą, išgirsti išmingtingų liaudies pamastymą apie šeimą, tradicijas, jų prasmes ir svarbą. Režisieriu priekaištauta, kad jis brangių kino juostą naudoja nereikšmingiemis ir kinui netinkamieims vaizdams, bet jis nepaisė kritikos ir geriausią metodą pasitelkė etnografijai įamžinti – tai „kino transso“ būsena, kai režisierius ir operatorius tampa aktyvais filmuojamą veiksmo dalyviais. Pasak A. Šukelio, R. Verba teigė, kad „iš visų „-izmų“ pripažista tik nacionalizmą ir taškas“.

Tradicių menininkas Gytis Lukšas

Šis režisierius mūsų kine gali būti vadinamas „tradicių menininku“ (Ralph'o Coe terminas). Vienam iš interviu G. Lukšas pabrėžė, kad jam lietuviškumas yra buvimas pačiu savimi, jog jo meninis potencialas, kūrybiškumas, nuoširdus atsidavimas kinui ir žiūrovui paremti gimtaja kalba, kultūra bei istorija. Menininkas savo kūriniuose inspiruoja dialogą tarp lietuvių tautinio identiteto ir kino meno, tarp tradicijų ir jų vizualinės raiškos. Filme „Vakar ir visados“ (1984 m.) kartu su poetu Marcelijumi Martinaičiu ir liaudies dainų atlakėja Veronika Povilioniene režisierius subtiliai ir stilizuota vizualia raiška lietuvių tautai priminė jos moralinę ir dvasinę patirtį: „Kiekvienas šio filmo parodymas Lietuvoje virsavo tautiška vakarone – mes prisimindavome savo šaknis, prisimindavome, kas mes esame...“³

Filmo autoriai dėmesį koncentruoja į tai, kad gyvenimas yra nuolatinė laiko tekėmė, ritualų kupinas amžinybės ratas: mes gimstame, augame, tuošiamės, gimdomė vaikus, mirštame, o tada tuokiasi mū-

sų vaikai, anūkai – ir taip iš kartos į kartą. Filme neįžvelgsime jokio nereikalingo dramatizmo, patoso, dirbtinumo, tik malonų, melodinę, poetišką paskojimą apie gyvenimą.

Jei lygintumėme, R. Verbos ir G. Lukšo kūriniai panašūs tema ir pagrindine idėja, tačiau skiriasi jų stilistinė išraiška, kinematografinis bražas. R. Verbos filme koncentruotas į autentiką. Žinoma, jos yra ir G. Lukšo juosteje, bet, kaip pabrėžė ir pats režisierius, filmo kūrėjams nebuvo svarbiausia tiksliai pavaizduoti etnografinius kaimo žmonių švenčių ritualus, labiau rūpejo atskleisti jų prasme.

„Vakar ir visados“ pasakoja apie lietuvių tautos buitį – šienapjūtę, velėjimą, duonos kepimą, amatus (puodų žedimą, kalvystę, audimą), taip pat apie bendruomeniškumą, tarpusavio santykius. M. Martinaitis ir V. Povilionienė filmo episodus jungia lyriniais ir folkloriniais motyvais, apipavidalina pagrindinę siužetinę liniją. Panašiai kaip Mindaugas Justino Marcinkevičiaus dramoje iš molio lipdo Lietuvos valstybę, M. Martinaitis iš sudužusių šukių dėlioja molinį indą, taip simboliškai pasakodamas Lietuvos istoriją. Poetas vaikšto po laukus, atlieka archeologinius kasinėjimus. Rasti smulkūs juvelyriniai dirbiniai atskleidžia senovės lietuvių papročius, kuriuos apdainuoja V. Povilionienė.

Nukelta į 16 p.

¹ Marijana Malcienė. *Lietuvos kino istorijos apybraiža*. Vilnius: „Mintis“, 1974, p. 61.

² Angelė Vyšniauskaitė, Petras Kalnius, Rasa Paukštaitė. *Lietuvių šeima ir papročiai*. Vilnius: Mintis, 1995, p. 311.

³ Vasiliauskas Saulius. Gytis Lukšas: „Kokio filmo reikia Lietuvai, arba Kokios Lietuvos reikia kultūringam kinui“. *Bernardinai.lt*

„Šimtamečių godos“.

16 Tapatumo teritorijos

Liaudies papročiai ir tradicijos lietuvių kine

Atkelta iš 15 p.

Filme „Vakar ir visados“ lietuvių liaudies papročiai ir tradicijos sąmoningai stilizuoti. Kino kalbos priemonėmis apie svarbiausią šeimos paprotį – jos sukūrimą – pasakojama ne tik kaip apie dvejų žmonių sajunga, bet ir kaip apie tautos pamata. Vaizduojamas mergvarkaris, vykdavęs jungtuvį išvakarėse. Šių scenų nuotaika liūdna, nes tai paskutinis merginos vakaras tėvų namuose. Svarbi apeigų dalis – kasų išspynimas ir plaukų šukavimas. Per mergvarką plaukus šukuodavo tėvai, tetos ir jaunos merginos, tačiau filme juos šukuoja tik merginos, o paskui meta šepetį į kampą, nes pagal liaudies papročius jis sviedžiamas į kertę arba aukštyn pamergėms gaudyti: su-gavusioji pirmoji ištekėsianti.

Lietuvių liaudies tradicijose rūtų vainikėlis laikomas skaistumo, su kuriuo per vestuves atsiveikina kiekviena mergina, simboliu. Scenoje, kurioje jaunikis nuima jį nuo jauniosios galvos, išlaikoma rimtis, joje dalyvauja tik jaunieji ir svočia. Jaunikis, nūémęs rūtų vainikėlį, padeda jį aplink žvakę, svočia ant jaunamartės kasos užveria žiedą ir jos galiuką ikiša į ugnies liepsną – toks ritualas buvo būdingas pagoniškoms jungtuviams apeigoms. Tuomet nuotai-kai užsegamas nuometas. V. Povilionienė filme ši ritualą atlieka taip išsiautusi, kad žiūrovas trumpam pamiršta, jog viskas vyksta prieš kino kamera. Scena atskleidžia, kokie svarbūs ir reikšmingi buvę tuoktuvių papročiai, kaip atsakingai ruoštasi santuokiniam gyvenimui.

Graudžiausias jungtuvų ritualas – jaunamartės atsisveikinimas su gimtaisiais namais, ryšio tarp duk-ros ir tėvų nutraukimas. Šis paprotytas atskleistas labai subtiliai – liūdinti jaunoji priklaupia prie savo motinos ir ją apskabina, lyg už viską atsiprašydamas ir trokšdama palaiminimo.

Dar vienas svarbus tautinis simbolis – linas. Be lininių drobių neapsieidavo nė viena tradicinė lietuvių šventė. Filme ant lininio audeklo guldomas kūdkis, lininiu audeklu užklojamas velionis.

Lietuviškos tradicijos vaidybiniuose filmuose

Lietuvių vaidybiniame kine tipiškas lietuvis suvokiamas kaip kaimo žmogus, todėl daugumoje filmų vaizduojama valstietiška buitis, papročiai ir tradicijos, o miestietiškas gyvenimas vertinamas kaip liaudies kultūros priešprieša.

Apie Algimanto Puipos kino filmą „Moteris ir keturi jos vyrai“ (1983 m.) kino kritikas Saulius Ma-caitis sakė: „Lietuvių kine nelengva rasti kitą to-

kios nuoseklios kinematografinės kalbos kūrinį.“ A. Puipa moka išklausyti kolegas ir yra atviris originaliems sprendimams. Tokio abipusio išklausymo rezultatas buvo improvizuotos šeimos papročių ir ritualų scenos. Ispūdingiausiai filme atrodo jungtuvės ir kūdikio krikštynos – šie ritualai susiejo pagoniškas, XIX a. lietuvių liaudies tradicijas ir aktorių pasiūlytas idėjas. A. Puipa prisimena, kad Vytautas Žalakevičius, rašęs filmo scenarijų, vestuvių sceną pateikė labai jau tipiskai: masinės scenos, tradicinės apeigos. Režisierui tai nepatiko, ir jis pateikė savo viziją – jungtuvės turėtų įvykti intymioje, t. y. šeimos, aplinkoje.

Kino juostoje sutuoktuvių apeigos vyksta kopo-se – fone smėlis, medinis namelis, jūra ir iš rastų pa-statyta nedidelė užtvanka. Jaunieji pasipuošę stili-zuotais tradiciniais Klaipedės krašto drabužiais, moters galvą dengia nuometas, tačiau ritualinis jo uždė-jimas nevaizduojamas. Jaunieji vienias kitam nuker-pa po plaukų sruogelę ir įmetą į laužą – ugnis sim-boliuoja darnią šeimą, pasitikėjimą vienas kitu. Paskui jaunikio tėvas ir brolis į vyno taurę įmetą jaunave-džių žiedus, pirmasis iš jos geria jaunikis, prieš tai ant smėlio išpildamas lašą gérimo, tada – jaunoji. Visi šie ritualai, primenantys senąsias pagonių tradicijas, at-liekami tyloje.

Sumainius žiedus prasidėda linksmesnė vestuvių dalis, šokamas jaunavedžių šokis. Lietuvių liaudies vestuvių paprociuose pirmajį šokį pradėdavo viena iš jaumujų tėvų pora, tada jaunają išvesdavo šokti vyriausiasis pabrolys arba jaunikio brolis ir tik tuomet nuotaka būdavo suvedama su jauniukiu. Tačiau šiame filme nepaisoma tokio tradicijos sce-narijaus. Šokis, kurį šoka Jūratė Onaitytė ir Vidas Petkevičius, yra ne autentiškas liaudies, bet sių ga-bių aktorių sugalvotas ir improvizuotas choreografinis kūriny. J. Onaitytė džiaugėsi, kad filmavimo metu nebuvo pakviestas choreografas ir kad jie su V. Petkevičiumi galėjo šokti taip, kaip kuždėjo

„Vakar ir visados“.

„Vakar ir visados“.

sirdis – kiekvieną judesį lėmė vienas kito pajauti-mas, todėl šokis atrodė nuoširdus ir natūralus. Aktori-riai judėjo pagal lietuvių liaudies dainos „Stinta pū-kis“ ritmą, kurį mušė Saulius Balandis ir Antanas Šurna.

Dar vienas filme vaizduojamas, lietuvių liaudies tradicijoms nebūdingas ritualas – neiprastos kūdikio krikštynos. Pagal papročius vaikelis būdavo krikštijamas bažnyčioje, kunigui apšlakstant švēstu vande-niu, kartkartėmis naujagimiui krikštystavo ir pribu-vėjos, jei matydavo, kad vaikeliui gresia mirtis. O filme A. Šurnos vaidinamas tėvas kūdikį tiesiai iš valties meta į sūrų jūros vandenį.

1970 m. režisierius Algirdas Dausa pagal Juozo Tumo-Vaižganto apysaką „Dédés ir dédienės“ su-kūrė kino filmą „Tas prakeiktas nuolankumas“. Jame regime daug etnografinių motyvų, kaimo bui-ties vaizdų ir senovės lietuvių pasaulėžiūros aspek-tų. Išsimintina žiauri scena, kurioje prieš vestuves „sugriebiųjus“ mergina pririšama prie bažnyčios two-ros, ant jos galvos užmaunamas maišas, jį palieka-ma pajuokai ir pilktiemis žvilgsniams. Tai rodo, ko-kią sakralią reikšmę turėjusi nuotakos nekalbybė.

Pagrindinė siužeto linija – Severijos ir Rapolo Gei-sės jungtuvės. Šioje šventėje jau nematome ašarų ir graudžių scenų. Girdéti smuiku griežama muzika, svečių juokas, riksmai, kamera net virpa nuo trankių šokių garsų – jaunavedžiai šoka polką, jaunaja šok-dina ne tik jaunikis, bet ir kiti šeimos vyrai. Viena įdomiausiai jungtuvų tradicijų – persirengėlių eise-na: velniai, žydai, anapusinio pasaulio būtybės tur-jo apsaugoti šeimą ir jos namus, simbolizavo vaisin-gumą ir turtą.

Garsiausias lietuviškasis „svieto lygintojas“ fil-me „Tadas Blinda“ (1972 m.) taip pat šventė jungtuvės. Režisierius Balys Bratkauskas parodė, kad lietuviai ne tik darbštūs ir karingi, bet moka ir iš visos širdies pasilinksminti. Vestuvių scena vyksta neįprastoje vietoje – miške, kuriame Blinda su savo gauja įkūrė stovyklą. Skamba linksma muzika, atliekama keturių vyrių ansamblio, putoja alus, vyrai šoka tradi-cinius liaudies šokius.

Zaismės netrūksta ne tik šokių sūkuryje, bet ir im-provizuotame jungtuvui rituale. Iki šių dienų išlikę paprotyss jaunuosių pasitikti su duona ir druska. Tačiau šiame filme pasitinkant jaunuosių ant lininės drobės puikuoja ne duona, o ginklas, skirtas jauna-jai, o iš vyro lūpų pasigirsta ne ilgo vedybinio gyvenimo, bet taikliai šūvių linkėjimai. Tikros „blindiš-ko“ vestuvės.

V. Povilionienė yra sakiusi, kad „mes pasauliu iedomūs tiek, kiek esame lietuviai“. O lietuviai mes esame tiek, kiek išlaikę savo tautos savitumo: papročių, tradicijų, iš kartos į kartą perduodamų šeimos ritualų. Jei to nematerialiojo lobyno ilgaičiui neliks mūsų tautos sąmonėje, tai bent jis bus jamžintas kino juostose.

Gintaras KUŠLYS

Naujausi rekonstrukcijos darbai Pažaislio kamaldulių vienuolyne: šiuolaikinė kultūros paveldo tvarkyba ar tik sena kaip pasaulis kova tarp *sacrum* ir *profanum*?

Neabejotina, kad Pažaislio vienuolyno architektūros ansamblis – vienas nuostabiausių baroko paminklų Lietuvoje. Ir didžiąją daugumą iš savo skambiausių epitetų jis užsiartina visiškai pelnytai, pagrįstai. Pavyzdžiui, argi neteisūs būtume jį vadindami kontrreformacijos bangos dovana, pasiekusius mūsų šalį XVII a. antroje pusėje, kai čia dirbtai buvo kviečiami italių architektai, freskų tapytojai, stiuko meistrai?..

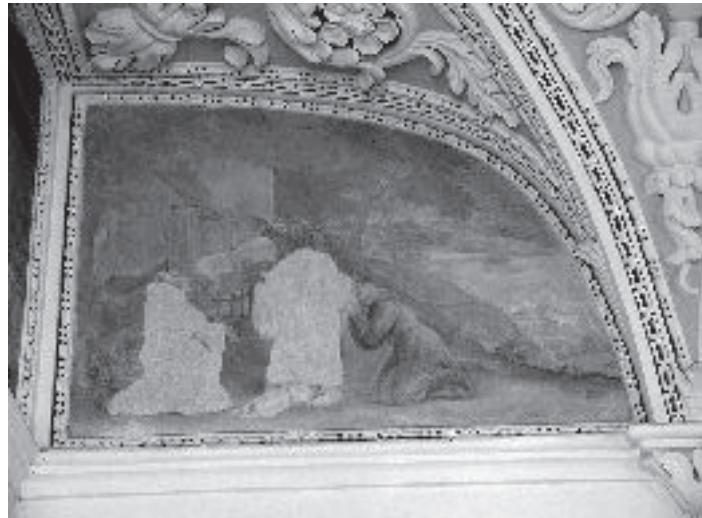
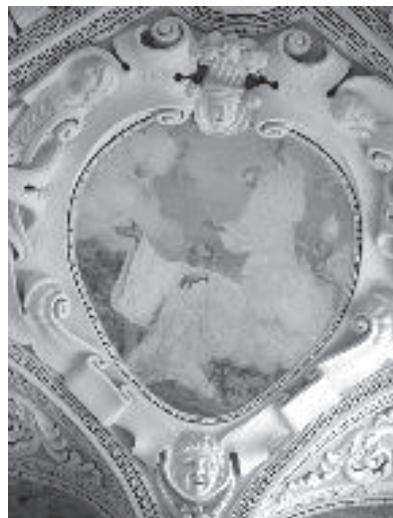
Taip 1674 m., pakviestas Kristupas Žygimantas Paco, tapyti freskų Lietuvon atvyksta ir Mykolas Arkanas Pallonis. Reikėtų pasakyti, kad M. A. Pallonis – didelio talento menininkas, liaupsintas Lenkijos meno tyrimink¹, savo meninį braizą formavęs Romos, Florencijos, Venecijos, Bolonijos aplinkoje, freskomis dekoravęs ne vieno sakralinio statinio interjerus. Iki atvykdamas į Lietuvą meistrystės sėmėsi florentiečio Battassare Franceschinio vad. Volterrano (1611–1689), Romos tapytojo (Pietro da Cortona mokinio) Cirro Ferrio (1628–1692) ir kitų meistrių dirbtuvėse. Pažaislyje M. A. Pallonis sukūrė apie 140 sienų ir skliautų tapybos paveikslų, kuriuose pirmiausia siekė išaukštinti Švč. Mergelę Mariją, t. y. kuo išsamiau atskleisti Šventčiausiosios Mergelės Marijos Apsilankymo bažnyčios ikonografinę programą. 1685 m. – po K. Ž. Paco mirties – M. A. Pallonis iš Lietuvos išvyko.

M. A. Pallonio vardas siejamas ir su išskirtiniu interjeru tapybiniu dekoru bei jo ikonografine programa Krokuvos Bielianų Marijos Ėmimo į dangų, Rytvianų Apreiškimo Marijai, Švč. Mergelės Marijos Nekaltajam Prasidėjimui dedikuotose Varšuvos Bielianų ir Vygių bažnyčiose, kur lygiai kaip ir Pažaislio kamaldulių vienuolyne išliko gausybė Abiejų Tautų respublikos laikais tapytų jo freskų, čia taip pat puikiai kaip ir Pažaislyje atskleista Marijos kulto bei kamaldulių pamaldumo Dievo Motinai tema. Matyt, tai buvo viena priežascių, dėl ko tarp mūsų paminklosaugininkų netgi sklandė idėja siūlyti įtraukti Pažaislio kamaldulių vienuolyną į UNESCO Pasaulio paveldo sąrašą...

Apie šiuolaikinius piligrimus, arba apie „šventu“ hedonistiniu gero valgio bei kitų malonumų siekiu persmelktą požiūrį į mūsų kultūros paveldą

Pirmosiomis birželio dienomis buvome užklupti gana netikėtos spaudos pranešimų bangos, skelbiančios, jog Pažaislio vienuolyno architektūros ansamblį po keletą metų trukusių dalies statinių rekonstrukcijos darbų duris atveria svetingumo kompleksas „Monte Pacis“.

Regis, viskas puiku. Reikia tik džiaugtis, kad nuo šiol vienas iš Pažaislio vienuolyno architektūros ansamblio statinių, Svečių namas, vėl atgaus pirminę senosios foresterijos paskirtį – virs svečių namais, ne tik pritaikytais siamondenos žmogaus poreikiams, bet ir atliepiantais vienuolyno mecenato K. Ž. Paco fundacines pastato idėjas.² Tačiau ar tikrai atlieps? Šioje tarsi ir džiugioje viešosios erdvės suvirpinimo akcijoje kone iš karto akis užkliliuva už kai kurių įtarinto-

M. A. Pallonio freskos. Pažaislio kamaldulių vienuolyno Šventieji vartai. Vaizdas po restauravimo. 2005 m.

kų, akivaizdžiai reklaminio pobūdžio tekstinių interparų – pavyzdžiui, tokiu, kur šnekama, kad „Monte Pacis“ komplekse veiks 13 kambarių, pavadintų „iškiliių istorinių asmenybų vardais, restoranas, lauko terasa, dvi salės, pritaikytos išskirtinėms šventėms, koncertams, kultūros renginiams“; arba kad „autentišką freską, iškilmingą barokinių skliautų ir liepų alėjos apsuptyje pojūčiai tampa aštresni, o šventė – prasmingesnė“. ³

O jeigu kam nors to pasirodytų per maža, juolab jei tarp šio teksto skaitytojų rastusi ir itin išpuoseleto skonio gurmanų, tai dar pasiūlyčiau ir keletą papildomų sentencijų (cituoju): „Nuo šventos duonos iki kamaldulių šventinio riešutų pyrago, aplieto marcipanu, pertepto juodojo šokolado drožlémis ir kremu, įdaryto šviežiais bei džiovintais Toskanos vaisiais – restorano svečiai turės galimybę išragauti retai kam pažiastamą vienuolynų kulinarinį paveldą. Taip pat šis restoranas bus vienintelė vieta Lietuvoje, kur tiekiamas unikalus Italijos, Prancūzijos, Ispanijos ir kitų šalių vienuolių pagamintas vynas, alus, mineralinis vanduo.“⁴

Visa tai man primena žymiojo literatūros klasiko Francois Rabelais (apie 1494–1553) kalbas apie vienuolius, kurie itin mielai būna virtuveje: „Tie porfyrų, tie marmurai gražūs, teisybė, aš nieko nesakau; bet Amjeno gretininiai pyragiukai man daug labiau patinka. Tos senovės statulos dailiai padarytos, sustinku; bet – tebūnie pagarbintas šventas Fereolis Abevilietis – jaunos mūsų krašto mergiotės šimtą kartų patrauklesnės.“⁵

Regis, turtingoje ir įvairialypėje Renesanso epochoje svarbią vietą užimantis prancūzų rašytojas ne veltui vadintas ne tik juokdariu, bet ir filosofu, sugebančiu ne vien linksminti skaitytoją, tačiau ir skatinti jį ieškoti tiesos bei gėrio⁶. Ironiškais pasišaipymais jis ir mums primintų, kad pasalyje nuo seno egzistuoja itin aiškiai nubréžtos ribos, skiriančios altruizmą ir savanaudiškumą, filantropiją ir merkantilinių požiūrių į gy-

venimą... Arba, kitaip tariant, šiuo atveju turėtumėme susimąstyti apie *sacrum* ir *profanum* sankirtą.

Minėtasis Svečių namas, kitaip dar vadinamas Šventaisiais vartais arba forestoriumu, – tai dvieju dalių Pažaislio kamaldulių vienuolyno pastatas, pro kurį patenkama į šventorių. Šventųjų vartų vakarinė dalis siejama su šv. Romualdu, rytinė – su šv. Benediktu. Statinio vidaus erdvėse išlikę net kelios dešimtys itin vertingų sienų, paskliaučių ir skliautų freskų, priskiriamų būtent M. A. Pallonio teptukui. Be to, ir ankstesni Šventųjų vartų tvarkybos darbai užima ypatingą vietą Lietuvos kultūros paveldo išsaugojimo istorijoje: anot itin profesionalaus restauratoriaus Kęstučio Andziulio, prie Šventųjų vartų freskų jau dirbta 1976–1979 m.: restauruota dvejų šio statinio patalpų sienų ir skliautų tapyba (tada darbams vadovavo Bronius Uogintas).

Trumpai tariant, Šventųjų vartų freskų restauravimas – vienas pirmųjų paveldo tvarkybos darbų pokario Lietuvoje. Jo reikšmė kitų atžvilgiu yra išskirtinė.

Nukelta į 18 p.

¹ Karpowicz M. *Barok w Polsce*, Warszawa, 1988, p. 58.

² „Monte Pacis“ – unikalus svetingumo kompleksas prie Pažaislio vienuolyno. *Kas vyksta Kaune*, 2013-05-22. Prieiga per internetą: <http://kaunas.kasyvysta.lt/2013/05/22/monte-pacis-unikalus-svetingumo-kompleksas-prie-pazaislio-vienuolyno/#ixzz2UN4XuUbG> (žiūrėta 2013-06-01)

³ Ten pat.

⁴ Rablé F. *Gargantiua ir Pantagruelis*. Vilnius, 1986, p. 435.

⁵ Ten pat, p. 663.

⁶ Žr., pvz., Šventųjų vartų sienų tapybos paveikslas 58 1936 I 03 d. KMS Inspekcijos skyriaus pranešimas Kauno miesto burmistrui // KAA. F. 219. Ap. 1 B. 1035. L. 31.

18 Tapatumo teritorijos

Naujausi rekonstrukcijos darbai Pažaislio kamaldulių vienuolyne: šiuolaikinė kultūros paveldo tvarkyba ar tik sena kaip pasaulis kova tarp *sacrum* ir *profanum*?

Atkelta iš 17 p.

Apie naujausius statinių renovavimo darbus
Pažaislio kamaldulių vienuolyne:
stoglangiai, Europos pinigai ir užmarštin
nueinantys prisiminimai apie nesugadintą
paminklo vaizdą

Taigi (bent mane asmeniškai) šiuo atveju kone labiausiai ir trikdžiai tai, jog visom prasmėm itin vertingas ir reikšmingas sakralinio paveldo objeketas mūsų akivaizdoje tampa eiliniu pramogų kompleksu, kur skambūs istorinių veikėjų vardai, kaip ir iškilus baroko meistro sukurti sienų tapybos paveikslai, paverčiami tik fonine dekoracija arba patrauklia detale siekiant pritraukti kuo daugiau pinigingų klientų.

Taip pat kyla klausimas: ar šis baroko perlu daugelio vadinamas architektūros ansamblis galiés kada nors pretenduoti patekti į UNESCO Pasaulio paveldo sąrašą? Mano galva, vargu... Juobā kad Svečių name (forestoriūme), kurį pirmiausia išvysta kiekvienas, užsukęs į vienuolyną pro pagrindinius vartus, jau įrengti ir stoglangiai, kurių anksciai nebuvu: tarpukariu darytose nuotraukose matyti, jog čia būta pusapvalių mažučių švieslangių; ir, pasak ekspertų, tokie švieslangai būdavo skiriamai patalpoms védinti, o ne tam, kad pro juos patekusi šviesa apšvietų nevyenamą pastogę.

Tiesa, šios rekonstrukcijos techninio projekto vadovas architektas Algimantas Kančas turėjo ir savų argumentų: „Kartais medžiagos diktuoją formą: pusapvalio stoglangio, klojant čerpinį stogą, nepadarysi. Ir mes, atlikę tyrimus, analogiškai padarėme tokius švieslangius, kokie yra visame Pažaislyje: ant pagrindinių, greta esančių rūmų – visur yra tokie kvadratiniai stoglangeliai, pritaikyti čerpiniams stogams.“⁷ Bet argi, dar kartą paklausčiau, tai nėra tiesioginis atspindys romantizmo laikų (XIX a.) paminklosauginio diskurso, dėl kurio kadaise išsivyravo išitikinimas, jog restauruoti tai nereiškia išsaugoti?.. Kad ir kaip ten būtų, žinome, jog kultūros paveldo institucijoms Kaune ir Vilniuje buvo kilę teisinių sunkumų derinant šių stoglangių projektą. Galop visgi padaryta išimtis, t. y. projektas patvirtintas. Ir toks nutarimas priimtas tik pritarus Valstybinei kultūros paveldo komisijai – esą kitaip būtų prarasti Europos pinigai...

Baigiamieji pasvarstymai, tiksliau,
pašniurkščiojimai į nosinaitė bandant
rasti kokių nors sąsajų tarp brandžiojo
baroko, disneilendžiškų muliažų ir
satelitinės lėkštės

Turbūt nebus per drąsus pasakyti, kad kultūros paminklų restauravimui tapus specializuota veiklos sritimi, reikalaujančia aukštos kvalifikacijos profesionalų įgūdžių bei naujausių įvai-

Pažaislio kamaldulių vienuolyno pietinė oficina (ant jos sienos ir pritvirtinta satelitinės televizijos lėkštė). 2013 m.

Pažaislio kamaldulių vienuolyno Svečių namas (Šventieji vartai). Vaizdas po renovavimo darbų. 2013 m.

rių šakų mokslo pasiekimų pritaikymo, paveldo objektus – meno kūrinius, istorines vertėbes, architektūros statinius ir pan. – šiuolaikiame pasaulyje siekiama išsaugoti šimtmečiams. Kita vertus, nereikia manyti, kad nūdien nuolat susiduriame su sudėtingomis paminklosauginėmis problemomis, kad nykstančioms (arba naikinamoms) kultūros vertėbėms galėtumėme pagelbėti vien orakuliškais pranašavimais arba šamaniskais užkeikimais. Prisimindamas Michelį Foucault, pastebėciau, jog galia veikia ne per fizinę jėgą ar įstatymus, o per kūno ir sielos tobulinimą, per normas ir vertėbes⁸. O Pažaislio vienuolyno architektūros ansamblis – taip pat vienas iš sielą ugdančių mūsų galios šaltinių. Na, bent taip jis turėtų būti suvoktas.

Betgi šiandien neretai tenka susidurti ir su realybė, kai matome kone atvirkštinių vaizdų. Pavyzdžiui, maždaug prieš porą metų pats buvau liudininkas situacijos, kai vienas daugelio metų darbo patirtį turintis Pažaislio kamaldulijų vienuolyno freskų restauratorius buvo paprasčiausiai neįleistas į renovuojamo Svečių namo vidų, nors tenorėjo apžiūrėti savo anksčiau restauruotus kūrinius... Taigi dėl ko tas slaptumas? Ką ir nuo ko bandyta slėpti? Ir kokie pagaliau prioritetai čia pasirinkti?..

Be jokios abejonės, kas nors galėtų man priminti ir vieno, drėsčiau teigti, ypač įvairiapusiško šiandienos rašytojo pastebėjimą, sakydamas, jog „neturto skelbimas gali žmonėse sukelti blosgas mintis, ir žmonės gali pradėti didžiuotis savo neturtu, o tas didžiavimasis gali paskatinti juos veiksmams, kupiniems puikybės“.⁹ Taigi naturėtumėme susitaikioti su atvirai cinišku, visame kame viršū imančiu požiūriu, kai kultūros vertėbė téra viena iš priemonių pasipelnyti. Taip pat nederėtų pamiršti skaudžių kultūros paveldo netekcių (ir ne itin senų – vien ko vertas Tytuvėnų atvejis...). O šalia viso to – dar ir tas niekaip neslopstantis „atkūrimų“ vajus, dėl kurio Lietuvoje atsiranda vis daugiau simuliakinių objektų, kurie tik pretenduoja vadintis paminklais, kultūros paveldo objektais, kultūros vertėbėmis...

Tarp kitko, jeigu lankydamosi Pažaislyje pažvelgtumėme ir į šiek tiek anksčiau už Svečių namą renovuotą oficinos pastatą, pamatytmėme ne tik jo stogą, šviečiantį naujomis čerpėmis, arba vos ne vokišką tvarką bylojančius kvadratinius stoglangius, bet ir itin kruopščiai išciustytą eksterjerą, kuris, beje, papuoštas ir satelitinės televizijos lėkste – tikru šiuolaikinės civilizacijos bei respektabilumo simboliu.

Žinia, visa tai nedaug ką bendra turi su brandžiuoju baroku. Tačiau ar šitai mus stebina? Ypač dabar, kai tai vienur, tai kitur vis griebiamasi „atkurti“ tokius objektus, kurie yra tik disneilendiški muliažai, kičiniai šių dienų autorių įsivaizdavimai, kaip kažkada – galbūt prieš keletą šimtmečių – atrodė vienas ar kitas istorinis Lietuvos paminklas, pavyzdžiui, pilis arba rūmai.

Jau visai priartėjus prie pabaigos – paskutinis pastebėjimas: nuo 2006-ųjų freskų restauravimo darbai Pažaislio kamaldulijų vienuolyne apskritai nevykdomi. Tai, mano manymu, galėtų reikšti tik viena – pagal eurostandartus renovuojant patalpas restauravimui čia bene neliko vietas.

Autoriaus nuotraukos

⁷ Milkova V. Ambicingi Pažaislio planai išgaruos pro stoglangius // Kauno diena, 2011-04-11. Prieiga per internetą: <http://kauno.diena.lt/naujienos/miestas/ambicingi-pazaislio-planai-isgaruos-pro-stoglangius-344346/psl-2#ixzz2UJllvzOL> (žiūrėta 2013-06-01)

⁸ Foucault M. Disciplinuoti ir bausti. Kalėjimo gimimas. Vilnius, 1998.

⁹ Eco U. Rožės vardas. Vilnius, 2006, p. 249.

Sigitas KANCEVYČIAUS iliustracija

Tautvydas NEMČINSKAS

Sielų anemija

Zmogus néra koks nors baigtas ir patvarus pavadas, vienkartinis ir vienareikšmis, tai – kažkokia besiformuojanti nuojauta ir ateitis, bandymas...

Hermann Hesse

Kartą, skaitydamos vienos studentės dviejų lapų rašto darbą ir rašęs tame daugiau kaip 60 (!?) elementarių gramatinį ir skyrybos klaidų, apstulbau... Ne pirmą kartą atsidūria tokioje situacijoje, bet tąsyk smegenis perskrodė mintis, jog iš tiesų mūsų protuose vyksta kažkas neiprasto – kažkokia visuotinė sieļų distrofija. Gal mano gyvenimo vertinimo kriterijai atgyveno, gal šiuo metu rašyti bet kaip tampa nauja vertėbe ir tam niekas nesiprišeina? Gal aš nejauciu informacinių technologijų laiko „pulso“ – kai orientuojamas tik į „kompiū“ ar „mobiliakų“, „raštą“ be jokių greitų mažinančių ženklių?

Dar prieš dešimtmetį, jei neklsty, šio proceso pradžia buvo užčiuopės kultūrologas Gintaras Beresnevicius: „Įvyko lūžis (...) ateina beraštė karta.“ Ir jis buvo teisus. Identiška „diagnozė“ jau senokai aptikau ir Leonido Donskio tekstuose: „Plinta naujo tipo mažaraštystė, į kurią stengiamasi nekreipti dėmesio.“

Tai buvo baisi ižvalgijų intelektualų konstatacija, turėjusi jau seniai priversti apsidairyti aplink ir paklausti savęs: ar mes iš viso ką nors pastebime, ar dar į ką nors reaguojame? Visose srityse daugėja vidutinibybių, cinikų, chamų ir veidmainių, kurie tenkina žemės ūkio savo *ego* instinktus, o mes stovime ir tyliai kenciamo tai stebėdami. Nejau nieko negalime priešpriešinti viešojoje erdvėje vis labiau išsityrinančiems pasakymams: „tokia yra laisvės kaina“, „yra, kaip yra“, „nieko čia nepakeisi“, „trūksta politinės valios“, „turėtų būti, bet...“ ir panaišai? Kas tai? Civilizacijos pabaiga? Oswaldo Spenglerio, Jose Ortegos y Gasseto ar kokią kita kultūros analitiko, visuomenės žlugimo „pranašo“ teorijos, viršstančios realybę?

Suprantama, kad istorinių perversijų (lūžių) metu į paviršių „išlenda“ juodosios žmogiškosios prigimties apraškos: godumas, savanaudiškumas, pavydas, vulgarumas, cinizmas. Taip buvo visada – nieko naujo. Laisvėjimas visose srityse atpalaiduoja egoistinius (vidujai – gamtiškai instinktyvius) individų interesus – galios ir malonumų sieki. Tokiu metu ypač sustiprėja bekompromisė, nežmoniška kova dėl valdžios, pinigų, įtakos. Todėl teisus filosofas Vytautas Radžvilas sakydamas, jog Lietuva – tai valstybinės sienomis aptverti medžioklės plotai oligarchams. Visai nesvarbu, kad tampame naujausią technologijų visuomenė, kad kiekviena šeima turi (netgi ne vieną!) kompiuterį ar pilnas saujaus mobilinių telefonų, kad išstojom į ES... Susvetimėjimas, patyčios, išnaudojimas, skurdas plečiasi kosminiu greičiu. Kaip ir vis jaunesnio amžiaus

nusikaltelių žiaurumas. O tai yra ir susikompromitavusių valdžios atstovų (iki pat valdininkų piramidės apačios) (ne)valdymo pasekmė.

Kažkada išpanų filosofas J. Ortega y Gassetas pranasiškai ižvelgė, kad „dvasios skurdžiai pasirodė visuomenės gyvenimo vadovais“. Akivaizdu, kad abejotinį gabumą žmonės įsigali visuomenėje ir savo prastą skoni ima piršti visiems iš eilės. O mes, visa tai mantantys, suprantantys, tylime ir stebime, kaip iš mūsų tyčiojamasi tiek realybėje, tiek ekranoje, tiek spaudoje... Bijome pasipriesinti (netgi žodžiu, o ką jau kalbėti apie kokius nors veiksmus) melui, manipuliacijoms, nužmoginimui. Būdami atlaidūs ir abejingi analfabetams, tuščiagarbiams, dvasios invalidams suteikiame valdžios svertus – galia valdyti ir skurdinti (visokiom prasmėm) mus pačius ir visą valstybę.

Prisimenu įvykę autobuse prieš keletą metų – jis labai vaizdžiai iliustruoja tai, apie ką čia bandau kalbėti. Kapinių prieigose – automobilių kamščiai, autobusas vos jus juda... Viduje – tvanku, žmogus prie žmogaus. Langai jau aprasoje, tuož pritrūks oro. Tačiau visi kenciai ir tyliai. Dūsta, bet nieko nesiima. Nė viena ranka nepakyla, kad pravertų langelį ir išleistų tyro oro gurkšni, siek tiek gyvybės, pagaliau – laisvės. Kas ir kada visiškai paralyžiavo racionalų mastymą? Kas išoperavo gebėjimą galvoti strategiškai, realiai ir pozityviai surasti greitą optimalų sprendimą – ne tik savo, bet ir kitų naudai? Gal šių savybių mes net nebuvome išsiugdė – štai kur problema. Iš kur tas dvasinis tautos neigalumas (tai kas, kad neseniai žūrgais nukeiliavome iki Juodosios jūros pakartodamai Vytauto Didžiojo žygius, minėdami Žalgirio mūšio metines)?

Gal visa tai prasideda nuo pirmųjų dviejų trijų klaidų (ne tik tekstuose), į kurias niekas nekreipia dėmesio. Nuo pirmų nutylejimų matant absurdą, neteisybę, tyčiojimą? Turbūt ne veltui kultūros tyriėtojas Vytautas Kavolis beveik prieš dešimt metų ironizavo savo knygoje „Kultūros dirbtuvė“: „Lietuvoje gal reikėtų ivesti tokias sąvokas kaip kentėjimo ir aimanavimo kultūra...“

Iš tiesų – kada subrėsime ir pradėsime adekvacių reaguoti į aplinkybes, kada išmoksime prisiimti atsakomybę ir veikti? Kada pabusime iš dvasios letargo, išsvaduojame iš epidemijos tapusios proto anemijos gniaužtų (suprantama, nekalbu apie tuos kelis procentus populacijos milijardierių ir milijonierių!)? Kada gi pagaliau imsime „kasti smėli“ ten, kur esame, – kaip tas Kobo Abe's romano „Moteris smėlynuose“ herojus?

Kitos alternatyvos juk nėra ir nebus.

20 Vyksmas

„CREATurE Live Art“: gyvasis menas čia ir dabar

Atkelta iš 5 p.

Apie panašius dalykus visai neseniai kalbėjomės su berlyniete F. R. Ciardi, kuri savo šalies festivalyje sulaukė svečių iš Londono, atvežusių šekspyriškės formos spektaklių. Anglų kalboje žodis *performance* gali reikšti labai daug įvairių dalykų, todėl taip kartais ir nutinka. Mes festivalyje pageidavome tik *performance art* kūrinių, kurie yra vizualiojo meno rūšis, jungianti ir vizualumą, ir teatro formas, ir gyvąją akciją. Iš tiesų kiekvienas atvykstantis menininkas atveria dar vieną, iki tol neatrastą šios meno rūšies šaką, nes yra visiškai individualus.

– „CREATurE Live Art“ turi gana plačią viodedarbų pristatymų, dokumentacijos, diskusijų, dirbtuvių programą. Kam jos labiausiai prieikė, kodėl tokį sumanėte?

– Pas mus atvykės PALS festivalis garsėja kaip edukacinis, nes Jame itin stipri meno dirbtuvių programa. Jo organizatoriai bendradarbiauja su keliomis aukštosiomis mokyklomis, ruošiančiomis performanso menininkus, kurie pristato naujai sukurtus kūrinius. Taip pritraukiami žmonės ir skatinama dirbtis. Mes, deja, tokį galimybų neturime – Lietuvoje nėra šios srities mokslo. Todėl mūsų rengiamos dirbtuvės turėjo tapti tam tikra kompensacija. Norisi padėti

ruošti jaunają performansistų kartą, nes tokį pradedančių menininkų, kuriuos galėtume pasikvesti į festivalį, Lietuvoje mums beveik nepavyko rasti.

Tačiau ir dalydamiesi žiniomis susiduriame sudilele kliūtimi – menininkų abejingumu. Gal ši renginį reikėtų nukreipti tiesiogiai į konkrečias dailės mokyklas?.. Dabar reklama ir informacijos sklaida lyg ir buvo pakankama, bet žmonės nesidomi. Gal tai ir Kauno bėda, nes menininkai, išskyrus saujuolę ištikimiausią, yra gana vangūs, jiems nerūpi, kas vyksta aplinkui, jie neina į renginius. Gal todėl ir jų kūryba nesikeičia metų metus. Ką jau kalbėti apie Vilniaus dailės akademijos dė-

Dvi vienoje

Kauno paveikslų galerijoje birželio 13 d. atidarytos net dvi parodos. Šeimyninis menininkų duetas prisistato toje pačioje erdvėje, tačiau salės aiškiai atsidalytos, kiekvienas autorius turi savo plakatą ir parodos pavadinimą. Pristatome: Arvydo Brazdžiūno-Dusės paroda „5-oji personalinė“ ir Elenos Balsiukeitė-Brazdžiūnienės – „Aš esu daktaras meilė“.

Toks savarankiškumas visiškai suprantamas, nes abiųjų parodų stilistika labai aiškiai skiriasi. E. Balsiukeitė-Brazdžiūnienė savo parodą sudarė iš naujausių, 2012-2013 m. sukurtų, tapybos darbų. „Tai figūrinės kompozicijos, kurias sieja bendra idėja: kūryba – meilės aktas, išreikštasis plastine kalba“, – teigiamą parodos pristatyme. Ir taip šiek tiek praskleidžiamas sunkiai įmenamas parodos pavadinimas, tema ir idėja. E. Balsiukeitė-Brazdžiūnienė niekada ir nesiekė savo darbų aiškinti, nudailinti, galų gale preciziškai ištaptysti taip, kad jie taptų beveik negyvi, aiškūs, bet jau niekam nereikalingi, netraukiantys. Veikiau atvirkšciai – tapydama menininkė ieškojo savęs kaip ne iki galio pažystamo, bet labai artimo asmens. Galima nujausti, jog autorė dirbdama daug ko pati nežino, tik paveiksle pamato ir susipažista.

Emocingumas, ekspresija ir spontaniškumas drobėse dera su beveik „iškentėtu“, nuzulintu, ilgai formuotu, tarytum daug patirties sugėrusiu paviršiumi.

„Tiek parodos pavadinimas, tiek kūriniai – tai literatūrinės inspiracijos, perfrazavimai. Aš šiuos dar-

bus vadiniu piešiniais ant sienos“, – sako menininkė pristatydama naujausią parodą. Visai nestebina toks požiūris, nes E. Balsiukeitė-Brazdžiūnienė jau seniai žinoma kaip graficių meno gerbėja. Dabar ji tapo, piešia, vėl gramdo, uždažo, naikina ant įsivaizduojamos sienos savo drobėse. Gana dideli darbų formatai ir pajusta (o gal labiau įsivaizduojama) tapymo ant sienų laisvę, kurios neįpareigoja jokie kanonai, formuoja tapybos stilių. Jis kaip ir anksčiau autorės tapyboje lieka groblėtas, net grubus, nenudailintas, neužbaigtas ir pateikiantis tik užuominas, o ne sprendimus. Turintis labai asmeniškų, intymių ženkly, kuriuos žiūrovas aiškinasi įterpdamas į savuosius kontekstus. Jame negalėtume pastebėti jokių kompromisių ir nuolaidžiavimo žiūrovams ar reprezentatyvumo. Autorė tarsi tapo sau pačiai ir pasikviečia kartu drobėse pagyventi tuos, kurie intuityviai atranda bendrų démenų. Kitiems durys beveik aklinais užvertos.

A. Brazdžiūno-Dusės tapybos darbų parodoje „5-oji personalinė“ eksponuojamos šešios didelio formato figūrinės kompozicijos ir apie 20 mažo formato portretų. Per žymiausią dailininkų pavadinus atskleidžia mažasis, lokalus kultūrinis Kaunas. A. Brazdžiūno-Dusės darbai prieš kelerius metus įvertinti publikos renkant geriausią metų kūrinių, nes tapybos hiperrealizmas, nors turėtų skleisti misticizmo dvasią, veikiausiai daug kam sukelia atpažištamu ir saugumo jausmą. Autorius pristato penkerių pastarųjų metų kūrinius, kuriuose narsto savo kūną, atidžiai apžiūrinėja atskiras jo dalis, kad vėliau geriau suvoktų visumą. Kartu nutapo ir sau brangius, beveik relikvinius daiktus.

Elena BALSIUKAITĖ-BRAZDŽIŪNIENĖ.
„Aš esu daktaras meilė“.

tytojus, kurie net parodose nesilanko. Mieste vis dar juntamas keistas sąstingis, bijoma naujovių, kitokio mąstymo. Norint pajusti kultūrinio gyvenimo pulsą, reikia beveik tiesiogine žodžio prasme *dirbtį*: lankytis parodose, skaityti, domėtis.

Kartais stebina siūlymai visą „CREATURĒ“ festivalių perkelti į Vilnių. Tačiau mes įsitikinę decentralizacijos būtinybę ir stengsimės ši renginį išsaugoti Kaune, kuris šiuo požiūriu vis dar apsnūdės. Džiugu, kad jau yra žmonių, nepatingėjusių atvažiuoti iš Vilniaus ir Klaipėdos. Judama, bet labai vangiai. Gaila, nes šiemet atvyko garsių menininkų, kurie daugybę metų dirba performanso srityje ir dėsto studentams. Keistai jauciamės į festivalių pakvietę viduriniosios ir vyresniosios kartos kūrėjus, o renginiuose sulaukė tik labai jaunos publikos.

— Ar nesuiduriate su nuomone, kad performansas yra negabū menininkų prieiglobstis – tie, kurie nesugebėjo nieko daugiau, tarsi gali pasislėpti konceptualiuosiuose menuose?

— Taip... Tas pats ir dėl konceptualiojo meno. Visai nesenai išgirdau neigiamą žmogaus nuomonę apie man itin patinkančią vieno menininko parodą, kurioje nėra beveik nieko – jokio konkretaus kūrinio, tik labai menkos nuorodos, išdėstyta konцепcija. Manoma, kam apskritai į tokią parodą eiti. Tarsi bijoma atsidurti ten, kur, norint ką nors suprasti, teks galvoti, skaityti, gilintis...

Tačiau dažniausiai performansistai yra išaugę iš kitų meno sričių. Vakar kalbėjomės (kalba Vaida Tamoševičiūtė, baigusi tapybos specialybę, o dabar kurianti tik performansus – *aut. past.*) su J. Stampe' u iš Švedijos ir atpažinome vienas kitame glūdinčius tapytojus. Susiklosto toks specifinis matymas ir mąstymas, kai labai svarbus vaizdas, o ne tik istorija ir konceptas.

Festivalio „CREATURĒ Live Art“ archyvo nuotraukos

Pavyzdžiui, dėdės Anupro sumeistravotą stalą, kuris ir taip yra nepaprasto likimo, tačiau paveiksle įgauja papildomos reikšmės ir svarbos, ypač išnykus realiajam jo pavidalui. Panašiai mistikuoti ir į „falsifikotus“ kultūrinius siužetus sudėti draugų portretai. O „Plastmasės“ ir „Grobuonis“ pasižymi itin aiškia, sąmoningai pabrėžiama ir išryškinta šiuolaikinės visuomenės ir joje įkalintos asmenybės transformacijų kritika.

Plastika, forma ir medžiagiškumas lygiavertiškai galynėjasi su *idėjiniu* turiniu ir prasme.

Arvydas BRAZDŽIŪNAS-DUSĖ. „Aš ir dėdės Anupro sumeistravotas stalas...“

Andrius JAKUČIŪNAS

Keturios sostinės naujienos

Šią apžvalgą pradėsiu nuo įvykio, kuris visų pirma susijęs su sakraliaja sfera, nors jo kultūrinė reikšmė, žinoma, nekvinstonuoja. Turiu galvoj po daugelio metų į Bernardinų bažnyčią Vilniuje grįžtančius altoriinius paveikslus, kurie 1949 m., sovietams uždarius šią vieną iš seniausių ir didžiausių Vilniaus šventovių, buvo išskaidyti po kitas Lietuvos bažnyčias ir muziejus. Pranešama, kad liepos 2-ąją Bernardinų bažnyčioje viename iš altorių bus iškilmingai pašventintas stebuklingasis Šv. Didako paveikslas, išsaugotas sostinės Šv. Dvasios (Dominikonų) bažnyčioje. Paveikslas įmontuotas į vieną iš altorių, kurio atstatymą ir paveikslų restauravimą finansavo Lietuvoje ir Lenkijoje garsi Radavičių giminė.

Passak daugiau kaip aštuonerius metus dingusių Bernardinų bažnyčios paveikslų ieškojusio meno-tyrininko Juozapo Blažiūno, šventasis Didakas, dažniausiai piešiamas su rože ir krucifiku, Europoje vaizduotas labai retai, o štai Vilniaus Bernardinų bažnyčioje buvę net du jo paveikslai – kitas, didelis, kabėjės už centrinių altoriaus ir vadinosi „Šv Didako stebulkai“.

Nors palyginti neblagai išsilaikiusio paveikslų autoriystė dar nustatinėjama, aišku, kad jis buvo nutapytas XVIII a. antroje pusėje, kai Bernardinų bažnyčia buvo rekonstruojama ir jos naujiesiems altoriams reikėjo paveikslų. Taip pat žinoma, kad XVIII a. pabaigoje altoriiniam paveikslui užsakytu prabangūs sidabriniai aptaisai, tačiau paveikslas jų neteko, kai Tado Kosciuškos sukilio reikalams 1794 m. buvo renkamas, perlydomas ir parduodamas visas sidabras, taip pat ir iš bažnyčių. Jei tikėsime portalą *Bernardinai.lt* pateikiama informacija, prie paveikslų rudenį bus pritaisyti XIX a. pirmoje pusėje paveikslui pagaminti žalvariniai, pa-

sidabruoti, gražiai kalinėti aptaisai, kurie išliko iki mūsų dienų, bet kasmet nuo liepos 2-osios, kai Didakas buvo kanonizuotas, kelias savaites paveikslas tikintiesiems bus rodomas be aptaisų.

Šv. Didakas buvo ispanas pranciškonas, vienas labiausiai pasižymėjusių šio ordino reformatorių. Gimęs 1400 m. neturtingoje šeimoje, Didakas išgarsėjo pamaldumu ir gerumu, kai surinktas aukas išdalydavo vargšams. Per visą XVI a. Katalikų Bažnyčia tik jį vienintelį paskelbė šventuoju. Jo palaikai saugomi Alkalos miesto katedroje Ispanijoje. Tikintiesiems jie rodomi vienintelę dieną per metus – lapkričio 13-ąją.

Kita naujiena, kaip turbūt ir pridera vasarą, labiau susijusi su rekreacija nei su kultūra. Pavilnių regioniniame parke birželio pradžioje atidarytas sutvarkytas valstybės saugomas gamtos paminklas – Pūčkorių atodanga. Vilniečių tiesiog „skardžiu“ vadinama auksčiausia Lietuvoje ledynmečio atodanga (jos aukštis – 65 m, o plotis – 260 m, čia atsiveria maždaug 20 tūkstančių metų senumo sluoksniai) naujai pritaikyta dideliam lankytojų srautui: įrengtos apžvalgos aikštelės, mediniai laiptai, pavėsinė, neigaliessiems pritaikytos nuoavažos.

Tiesa, tiems, kurie čia jaunystėje atkakdavo ieškoti laisvės ir ramybės, šitoks valdžios rūpinimasis būsimais lankytojais tikriausiai nepadarys išpuožio – manau, ir aš, šių eilučių autorius, būsiu tarp tų, kurie apskritai liausis ten lankesi; to dar betrūko – stovėti žmonių spūstyje miške.

Nukelta į 22 p.

Keturios sostinės naujienos

Atkelta iš 21 p.

Be to, „gražinimo“ farsas, – tai pagarba savo paties praeiciui: kai užplūsta sentimentai, suvokimas, kad dabar grožybės bus lengviau pasiekiamos žmonėms su judėjimo negale, ar teiginys, neva meistriškai sutvirtinta atodanga nuo šiol geriau atlaikys gamtos išdaigas, – nedaro išpūdžio, nes nekaitina emocijų. O juk ir svaigus, nesuvartytas gamtišumas, kuriuo čia taip malonu būdavo džiaugtis, bus sukaustytas tvoreliu, suoliukų, pa-vėsiniu, takuciui...

Visos tos įstabios Vilniaus apylinkių panoramos, Vilnios upės vingiai, Pavilnių regioninio parko kalvos ir miškai, kurių fone (ir už kuriuos) dažnai keldavome sunkius *rašalo* butelius, dabar jau bus paprastas, primityvus, išciustas atvirukas, kokių šiam pasaulyje tūkstančiai. O iš to atviruko, į kurį, sukandęs dantis, gal vis dėlto kada atvesiu kokius svečius, dabar bus galima dar patogiai nusileisti į tikrą pragarą – visada užiantį Belmonto pramogų miestelį, plastmasinės kultūros sostinę, kur neužmirštamu išpūdžiu patirtų net geras pragarų specialistas A. Dante.

Laimė, kol kas valdžios gerumas ne viską patobulino: vis dar džiugina akį sulaukėję Pūčkorių obelų sodai, niūriai dunkso buvusi patrankų liejkla, greta respektabiliai saulėje žvilga garsus Gitano Nausėdos namas. Kol visos šios grožybės nepaliestos – vis dar verta čia kelti koją.

Trečioji naujiena – (potencialiai) pompastiška, mat jau sunku darosi tikėti (neneigsiu, tas tikėjimas nė minutėlei ir nebuvu atsiraides), kad nūdieną Vilniaus centre galėtų išdygti koks nors ne pompastiškas, ideologiskai neangažuotas ar tiesiog ne kvailas paminklas. Tačiau toji pompastika, regis, taip pat yra glaudžiai susijusi su visokia velniai – Lietuvos laisvės kovotojų atminimo įamžinimo Vilniaus Lukiškių aikštėje projektams aptarti Kultūros ministerija pasirinko 2013 m. birželio 13 d. 13 val. Vadiniasi, ir valstybės tarnautojai, bergždžiai skelbiančiai bergždžius konkursus nuo 1995 m. suvokia, ir komisija jaučia, kad kažkas čia ne taip. O ką jau kalbėti apie paprastus piliečius, kurie ne taip seniai išvydė konkursinių projektų nuotraukas (šis yra nesistengta supažindinti visuomenės su konkurso medžiaga) griebési už galvos – jiems siūlomi darbai pasirodė nepanašūs į galinčius dalyvauti kokiam nors konkurse, ir net išvis nepanašūs į darbus.

Ką ten paprasti piliečiai – Vyciu, Gediminačių stulpais, kitais religiniais, mitologiniai simboliai papuošti, į dangų šaunantys pjedestalai (laimė, kol kas tai – tik projektai) pašiaušė plaukus ant galvos ir žinomiems skulptoriams. Algirdas Bosas stebėjosi autoriu megalomanija. Anot jo, auksčingumas nesveiko proto ribose. „Yra net 46 metrų auksčio. Nikolajus Tomskis, statės Lenino paminklą, matyt, iščio gerą mokyklą: neužgožė bažnyčios (nors ją vėliau ketinta nugriauti), neužémė postamentu dviejų trečių aikštės. Buvo išlaikytas žmogiškas proporcijos suvokimas“, – sakė jis.

Žinoma, negaliu vertinti to, kam reikia specifinių žinių ir tam tikrų išgūdžių, tačiau vieno komisijos nario T. Grunkio teiginiai, kad yra tinkamų darbų (jie esą tinkami, nes atspindi šiuolaikinę visuomenės būklę, ir ji turi teisę būti išreikšta) labai neramina. Ar tai reiškia, kad gerbiama komisija pasiryžusi uždegti žalią šviesą tam, kas akivaizdžiai šaukiasi raudonos, ir ką, jei tik reikėtų vertinti individualiai, tos komisijos nariai turbūt pasmerktų –

totaliam šlamštui? Pažiūrėsim – pamatysim...

Ketvirtoji naujiena... Hmm... na, ji tiesiog labai tinkama, kad būtų paskutinė. Turiu galvoj pasklidusią žinią, kad po penkerių metų sėkmingo darbo veiklą baigia višejoji istaiga „Jurgos Ivanauskaitės kūrybos paveldo centras“. Pasak centro direktorės Ramunės Sakalauskaitės, istaiga uždaroma, nes visi didieji sumanymai jau įgyvendinti, o jie patys turėtų naujų idėjų, kurioms reikia ir laiko, ir energijos.

Nežinau, ar Lietuvos kultūra labai smarkiai padidėja netekti, bet reikia pripažinti, kad centras ši tą nuveikė kultūros labui – tarkim, jo iniciatyva ir pastangomis Vilniuje, Aguonų gatvėje, kurioje gyvena Nacionalinės premijos laureatė, rašytoja ir keletautoja J. Ivanauskaitė, įrengtas skveras (architektė Virginija Kurpienė), čia pastatyta dekoratyvinė skulptūra „Katinas“ (skulptorė Ksenija Jaroševaitė) ir atminimo lenta su skvero pavadinimu. Ant namo Aguonų g. 15 / Šaltinių g. 11, kuriaame gyveno J. Ivanauskaitė, atidengta memorialinė lenta. Taip pat 2008 m. centras kartu su J. Ivanauskaitės knygas leidžiančia leidykla „Tyto alba“ įsteigė J. Ivanauskaitės premiją. Ji už lietuvių literatūros kūrinį, atitinkantį formulotę „Už laisvą, atvirą ir drąsą kūrybinę raišką“, išleistą per dvejus praejusius kalendorinius metus, skiriama ne vyresniams kaip 45 metų autorui.

Centro būstineje buvusiam J. Ivanauskaitės bute nuolatos vyko susitikimai su žmonėmis, besidominčiais jos kūryba ir asmenybe. Centras prisidėjo prie atsiminimų knygos „Jurga. Prisiminimai, pokalbiai, laiskai“ („Tyto alba“, 2008) rengimo ir pristatymo visuomenei, dokumentinio filmo „Šokis dykumoje“ (režisierė Agnė Marcinkevičiūtė) sukūrimo bei sklaidos, specialia programa paminėjo rašytojos 50-mečio sukaktį 2011–aisiais.

Centro steigėjai buvo kino kritikė Izolda Keidošiūtė, J. Ivanauskaitės motina dailės istorikė Ingrida Korsakaitė, televizijos laidų vedėja Edita Milažytė, J. Ivanauskaitės sesuo etnologė Radvilė Racičaitė, kultūrologas, rašytojas Vytautas Rubavičius, žurnalistė Ramunė Sakalauskaitė, orientalis-

tas Vytis Vidūnas, teatro kritikė Irena Veisaitė, dailininkė Ramunė Vėliuvienė.

Antroji šios naujienos dalis – kiek rūstesnė. Oficialiai ji skamba taip: Lietuvoje veiklą pradeda Neprirklausoma nacionalinė autorių agentūra. Organizacijos, įkurtos interneto knygyno Knigos.lt ir vienos didžiausių Lietuvos leidyklų „Obuolys“ iniciatyva, deklaruojamas tikslas – atrasti naujus talentus ir suteikti jems galimybę pristatyti savo darbus plėciai auditorijai užtikrinant kokybišką administravimą ir aptarnavimą. Neprirklausoma nacionalinė autorių agentūra (NNAA) ketinanti bendradarbiauti su visomis Lietuvos leidyklomis ir autoriams siūlanti unikalų platformą bei savo ryšius, kurie padės paieškti skaitytojus ne tik Lietuvoje, bet ir užsienyje.

NNAA atstovai teigia, kad iš gretas išstoti galės visi autoriai, neatsižvelgiant į jų rašomos literatūros žanrą. Tereikės pateikti rankraštį, jo išstraukā ar knygos planą ir laukti NNAA atsakymo. NNAA tiki, kad visų autorių kūryba yra vertinga, tačiau tik pati geriausia nusipelno būti išleista ir pristatyta platesnei auditorijai. Tekstus vertins NNAA specialistai ir atrinks tuos, kurie gali pretenduoti tapti naujais lietuvių literatūros lyderiais.

Taigi viskas atrodo gražu ir nepaprasta, organizacijos steigėjai žada autorius konsultuoti ir rūpintis visais rinkodaros, platinimo, knygos reklamavimo reikalais, pristatyti kūrinius partneriams ir agentūroms Lietuvoje bei užsienyje, suteikti reikalingą informaciją visais leidybos klausimais nuo knygos redakcijos iki optimalių partnerių pasirinkimo ir t. t. Vis dėlto kol kas atrodo sunkiai tikėtina, kad kuris nors šiuolaikinės literatūros autorius staiga puls naudotis minėtos agentūros paslaugomis (nors ką ten supaisysis – gal bus antplūdis), nes esama nuojaudos, kad „su tokiais autoriais kaip Egidijus Knispelis, Paulius Ambrazevičius, Gražina Karaliūnaitė ir Jurga Adomo dirbę naujos agentūros specialistai“ gali pageidauti, jog rašytojų kūryba būtų panaši į žvaigždėnų opusus, o tokia užduotis dažnam jų gali pasirodyti per sunki.

Tai tiek naujienų ši sykį. Eisiu skaityti autorių – nes nuo tokiu girdėjės...

Scenoje atgyja Antanas Smetona

Ar 1940 m. Lietuva turėjo kitokį pasirinkimą: ar galėjo pasipriešinti ginklu sovietų okupacijai ir kodėl to nepadarė? O gal reikėjo sudaryti sajungą su hitlerine Vokietija? Ar Antanas Smetona išsigandęs pabėgo iš Lietuvos perbridasamas upelį, o gal šiuo veiksmu užkirto kelią sovietams konstituciškai įteisinti okupaciją?

I šiuos klausimus mėgina atsakyti Kauno kino studijos kūrybinė grupė su režisieriumi Vytautu Balsiu, sukūrusi spektaklį „Smetona“ pagal Gedimino Jankaus pjesę „Kybartų aktai“. Savaitgalį premjera buvo šiltai sutikta Marijampolėje esančiose autentiškose „ARVI cukrus“ klubo patalpose, menančiose A. Smetonos laikus, o **birželio 20 d., ketvirtadienį, 19 val.** premjera bus pristatoma smetoniškame kino teatre „Rommava“.

Spektaklio veiksma vyksta 1940 m. birželį Lietuvos pasienio mieste Kybartuose, greta Marijampolės. Prezidentas A. Smetona palieka Kauną, o jo amžinas oponentas, buvęs bendražygis ir nesutaikomas priešas A. Voldemaras, iš Berlyno skubiai grįžta į Tėvynę. Scenoje vaizduojamas šių dviejų iškilių asmenybių susitikimas, kuris istoriškai neįvyko.

Spektaklio režisierius V. Balsio teigimu, „pjesės autorius G. Jankus pateikia menamą, tačiau labai įtikinamą sceninį įvykį, kuris paremtas menine kalba ir aistringu istorinių priežascių ieškojimu, kas kaltas dėl Lietuvos likimo 1940 m. Autorius per personažus kreipiasi į žiūrovą, pateikdamas faktus, įvykius, klausimus: kodėl Lietuva nepasipriešino okupacijai? Ar buvo nors menkiausia galimybė, kitas būdas iš-

gelbēti nepriklausomos Lietuvos valstybes suverenitetą? Ar buvo galima išvengti masinių trėmimų, naikinimo, išlikti laisviems?“

Spektaklyje keliami klausimai aktualūs ir šiandien. Ar gali pasikartoti tokio masto agresija, ar pati Lietuva renkasi ir sprendžia savo likimą? O gal mes tik marionetės didžiųjų valstybių žaidime?

„Suvaldinti A. Smetoną be galio didelis iššūkis, nes Lietuvoje net mokinukas turi susidaręs įvaizdį, koks buvo prezidentas. Todėl svarbu, kad personažas atitiktų daugelio įsivaizduojamą A. Smetoną, bet kartu nebūtų stereotipiškas, o gyvas ir įdomus. Tai padaryti nėra lengva užduotis“, – kalbėjo prezidentą A. Smetoną įkūnijantis aktorius Ramūnas Šimukauskas.

A. Voldemaro vaidmenį režisierius patikėjo aktoriui Sauliui Bagaliūnui, sukūrusiam ne vieną ryškų ir įsimintą personažą režisierius V. Balsio spektakliuose.

„Susidurdamas su personažu, kuris visiškai pasiaukojo, kad sukurtų nepriklausomą Lietuvą, privalau pasitelkti visas savo patirtis. Žengiu į sceną rizikuodamas, tačiau, besiremdamas profesoriaus A. Voldemaro žodžiu, neturiu teisės abejoti savo veiksmų pasirinkimu. Autorius, režisierius, aktoriai ir žiūrovai tebūna ilgai laukojti delegacija, kuri pasitiks, nusilenks ir susteiks deramą pagarbą mūsų tautos gelbetojams“, – kalbėjo aktorius S. Bagaliūnas.

Spektaklyje veikia ir trečiasis personažas – Paternalijus, arba Likimas, kurį vaidina aktorius Remigijus Endriukaitis. Jis komentuoja veiksmą, keičia pasakojimo aplinkybes, persikūnija į Jozefą Pilsudskį, Justą Paleckį, Adolfą Hitlerį ir kitas istorines asmenybes. Spektaklyje šoka Gotautė Kalmatavičiutė, dailininkė – Inga Kažemėkienė-Žukauskienė, apšvietimo dailininkas – Vladas Šerstobojevas, kompozitorius – Vidmantas Bartulis, videoprojekciją kūrė Gytis Stučka ir Aistė Tėvelytė, reklamos ir dizaino sprendimai – Mantvido Žalėno, Donato Savicko, Audriaus Arlausko.

Valdos KELERYTĖS nuotraukos

24 Teatras

Daiva PO

Kas bendra tarp *pansori* meno, „Anykščių šilelio“ ir kvantinės fizikos

**Visa visur neapibrėžta ir girdima, kylanti
manyje visa ~ išnykstamo pūko kelio iliuzija.**

Nestabdyk visa pasikartojančio garso judesys tarp liūdesio ir neaptinkamos realybės švelnumo. Įsiliepsnok sekunde, paplojės delnu, lėtai pakilk virš akimirkos takto brūkšnio. Pliaukšteli kažkas, išretina laiko atspindį, dievotonacijos gaida jautrumo tinklely sukasi, sukasi, lunos raukšlelės kaip šilko vėduoklės, skyla pumpuras, palengva miško guolio šventyklos ügteli, sekłomis prąžysta tuštuma, tuštuma, tuštuma begalinio tėsinio garbanoe~~~

2013 m., balandžio 23 d., Kaunas, Lietuva. Pietų Korėjos menininkė, giedojoimo pansori meistrė Park In Hye Kauno muzikinio teatro scenoje atlieka operą pagal Antano Baranausko poemą „Anykščių šileli“ ypatingu interpretacijos kodu.

Pansori, tradicinis sinkretiškasis 600 metų amžiaus, iš kartos į kartą perduodamas korėjiečių menas įtrauktas į reprezentatyvų UNESCO žmonijos nematerialaus kultūros paveldo sąrašą. Šis giedojojimas – tai sudėtinga autentiška garsinė struktūra, apimanti trijų menų sintezę: muziką, poeziją ir vaidybą. Korėjiečių epas platičios dinaminės skalės balstu dažniausiai atliekamas atvirose erdvėse, tiesiogiai dalyvaujant klausytojams, pritariant ritminiams mušamujų garsams. Giedojimo prokilmė siejama su totemizmu, ritualuose mėgdžiojant gyvūnų balsus, vėliau – įterpiant mistinių garsų ir skiemų.

Neatsitiktinai idėjos sumanytojas Kęstutis Marčiulynas, jau 15 metų praktikuojantis dzenbudizmo dvasinę praktiką įvairiuose Pietų Korėjos vienuolyneose, po koncerto prasitarė, kad jo tikslas – dar kartą prikelti ižymujį A. Baranausko kūrinį, pažvelgti į jį kitomis akimis. Jis pansori atlikimą prilygina dvasinei praktikai, meditacijai.

Programoje nurodytos penkios dinamiškai susijusios šios operos dalys, kurios pavaldžios kompozicinei logikai. Tai – kūrimas, gyvenimo tékmė, gimimas, gyvenimas kartu ir atleidimas.

1. Kūrimas

Pasirodydam pradeda būgnininkas Chang Jae Hyo. Mušamuoju instrumentu, vadinamu *Jangu* (lot. „pulsatila“), iš lėto, visiškai sutelktai, ritmikos tvarkos garsais lyg medituodamas, nuosekliai tarsi iš tuččio vakuumo augina nerimo būseną, o ji

galiapti ir būtina salyga bet kuriam vaisiui / kūriui / Visatai gimi. Klausantis kilo mintis, kad tas veiksma galėtų būti lyginamas su mikrobangų šaltinio skleidžiama kvantu energijos pulsacija. Ruosiam labili erdvė, pulsavimo ornamentika paruošiamas ritminis būsimos kūrinio piešinys. Susitelkus itin stipriai energijos koncentracijai tuo bus atveriamas šaltinis – garsų, atsiminimų, skundo, džiaugsmo, liūdesio ir sielvarto. Tik tada pasirodys pansori atlikėja, Pietų Korėjoje vadinama *mióngchiang*. Būgnininkas ne tik muša ritmą, jis tiesiogine šio žodžio prasmė yra spektaklio dalyvis, specialiu pritariamu šūksniu drasintantis, patvirtinantis, trumpa ritmine artikuliacija akcentuojantis kuriamą istoriją, tiesiogiai dalyvaujantis muzikos kūrinio dialoge.

2. Gyvenimo tékmė.

Scenoje Park In Hye atlieka trumpą tradicinę korėjetišką dainą apie keturis metų laikus: „Šiam kalnui, / Anam kalnui apsipylyus žiedais, / Pavasaris pabeldžia į duris. / Pavasaris atjojo, / Bet viskas šiam pasaulyje / Liūdina mane.“ Pansori dainininkė ir būgnininkas – duali sandermė darnios visumos, susijusios dvinarės harmoninės struktūros dalys – kaip meilė ir neapykanta, diena ir naktis, moteris ir vyras, gimimas ir mirtis. Skambant dainai pantomiminis vienuolio Bo Haeng (aktoriaus, režisieriaus Kęstucio Marčiulyno) etiudas prasideda visiems žinomu, atpažistamu plastiniu judesiu – banga. Manau, taip pat neatsitiktinai. Bet kuri mažiausia dalelytė pradžios ištakoje, taip pat ir žmogus, yra ir banga, turinti visus begalybės parametrus. Natūralu, jog aktorius gestais ir mimika stiliškai suvaidina visą žmogaus gyvenimo ciklą: nuo gimimo iki mirties. Šis pasakojimas – viena iš kūrinio erdviniés architektonikos grandžių.

3. Gimimas

Prasminis operos plėtojimas nuoseklus: būgnininkas Chang Jae Hyo kitu tradiciniu instrumentu *jing* dalyvauja kuriant siužetą, kryptingai išskleidžia muzikinę medžiągą, įsiūbuoja skambesių erdvę. Garsas kaip banga, veikianti visus įmanomus sensomotorinius procesus, tampa salyga, prielaida ir esmine kūrimo(si) ašimi.

4. Gyvenimas kartu

Atliekama pagrindinė operos dinaminės konstrukcijos dalis – tik dabar pansori meistrė Park In Hye gieda „Anykščių šileli“. Mikrodinaminė,

intonuota muzikinė tartis tradicinė pansori technika antropomorfiškajį gamtos įsivaizdavimą įveda į dar negirdėtą muzikinį lauką ir jį estetiškai praplečia. Sceninė elgsena, kuri iš pirmo žvilgsnio, regis, menkai teatralizuota, itin kukli ir mažai pastebima, yra motyvuota, optimali ir turi ypatingą prasmę. Kiekviena detalė – vidiunio dinamiškojo suderinamumo, besikeičiančių atspalvių lydima sarysinga kūrinio konsekvenčiosios visumos būtinybę. Pavyzdžiu, atlikimo metu kartkartėmis išskleidžiama ir suskleidžiama vėduoklė, jos padėtis, tikslus judesys – tai charakteringas naratyvistinis kuriamos istorijos elementas. Horizontalia padėtimi išskleista vėduoklė – pjaunamo miško alegorija, išraiškos detalė, žyminti atliekamo kūrimo prasminius kūrėjus. Dėmesį patraukia besimainanti dainininkės veido išraiška, rankų, kūno padėties tonusai, virtuoziškai ir preciziškai artikuliaciniu balsu atliekamas tekstas, emocingas ir stipriai asocijuotas vaidmuo, atkuriant aplinkos garsą, spalvą, dvelksmą: „Girdi, kaip šakom šniubžda medžių kalba šventa, / Kaip žvaigždelės plevena, gaili rasa krinta“ (ištrauka iš A. Baranausko poemos „Anykščių šilelis“).

Emocinių ir artefaktinių ženklų prasmę pripildytas atlikimas keičia net atlikėjos išorę – ne-pameluosiu, atliekant kūrinį vienu metu pamaciau, kaip žaibiškai, patiriant emocinį išgyvenimą, pražilo šios jaunos atlikėjos plaukai... Prismenis meninio artistiškumo pansori menas, mano požiuriu, kaip ir polifoniškosios lietuvių su-tartinės, gali būti prilygintos deterministiniams visatos kūrimosi modeliui, kuris apibréžiamas ypatinga, pojūcių improvizacijai pasiudodančia (išsi) kodavimo rašto geometrija, faziniais virsmais, taisyklėmis ir sudėtiniais priežastiniais ryšiais. Neabejoju, tai ateityje sulaufs nuodugnesnių tyrimų ar interpretacijų.

5. Atleidimas

Finalinėje apibendrintoje dalyje Park In Hye atlieka tradicinę liūdną korėjetišką dainą „Heungtaryeong“: „Sapnas. Tiki sapnas. / Visa yra tik sapnas. / Ir aš, ir tu / esame tik sapnas, / ir tai, ir šitai, / visa téra tik sapnas. / Pabudės vél esi sapne, / nes pabudimas / irgi téra sapnas.“ Klausytojas veikiamas didžiuolės vokalinės įtampos, bet palengva garso ir emocinė kūrinio atlikimo ataka švelnėja, rimsita, kol... užgesta.

Pasitikiu šia akimirka – akimirka, prilyginama nesibaigiančiam gyvenimo sapnui.

GYVOJI KINO ISTORIJA

Gediminas JANKAUSKAS

Lietuvių kino ir patriotizmo pamokos

Algimantas Masiulis – Teofilis.

Senokai žiniasklaidoje nutilo kelias dienas skleista euforija apie lietuviško kino atgimimą, kad per kitų metų „Sidabrinį gervių“ apdovanojimo ceremoniją vėl būtų sakomas proginių kalbos apie tikrus ir tariamus naujojo lietuviško kino pasiekimus. Tiesa, šioje šventėje, o ir vėliau komentuojant apdovanotus filmus, vis rečiau skamba žodžiai „menas“, „misija“, „idėjos“. Užuot samprotavus apie idealistinį troškimą meno priemonėmis keisti pasaulį vis dažniau džiaugiamasi komercinio niekalo pajamomis ar sielojamasi dėl mažo biudžeto, neleidžiančio naudotis brangiai kainuojančiais kompiuteriniais efektais. Tarsi jais ką nors pasaulyje galėtume nustebinti!

Jei kam nors ir galime būti įdomūs, tai tik tuo, kad esame lietuviai, turintys senas tradicijas. Mėgdžiodamas kitus netapsi nei savitū, nei originaliu menininku. Bet kad suvoktume tikrą šiuolaičio jaunojo lietuvių kino vertę, reikia atsigrežti į mūsų kino klasiką, kurios sklaida, deja, dar netampa prioritetine kultūros politikos strategija.

Tuo atrodo vertingesni atgimstančiam Kauno kino teatre „Romuva“ vykdomi projektai, kurių tikslas – priminti iškilusius lietuvių kino klasikos šedevrus ir pateikti juos pačiai įvairiausiai publikai.

„Lietuviško kino pamokos“

Taip pavadinti renginiai, kuriuos ši pavasarį Lietuvos kinematografininkų sąjunga pasiūlė mūsų šalies mokyklų ir gimnazijų vyresniųjų klasių moksleiviams. Anot šių pamokų iniciatorius režisierius Gyčio Lukšo, „kai Vilniaus, Šilutės, Jonavos, Anykščių ar kokio kito miesto mokykloje kalbuosi su mokiniais apie kiną ir literatūrą, politiką ir meilę, apie viską, kas šauna į galvą, kas rūpi, – tada galvoju: kokie jie visi protinė, gabūs, gražūs ir geri. Ir kokių puikių pasiaukojančių mokytojų turi“. Tik, žinoma, moksleiviams reikia kuo dažniau rodyti geriausius praėjusių laikų lietuviškus filmus, kad paneigtume kvailų teiginį, jog viskas, kas lietuvių kine surakta iki 1990-ųjų, yra tarnavimo okupantui pavyzdžiai.

Susitikime su moksleiviais (ir ne tik su jais) „Romuvoje“ G. Lukšas pasakojo: „Noriu priminti, kad būtent okupacijos metais buvo sukurti daug filmų, kurie sudaro mūsų kino „aukso fondą“. Štai „Herkus Mantas“ – vienintelis iki šiol lietuvių istorinis filmas, kuriame okupantų kariuomenė masinė sceno-

se vaidino ir vokiečių riterius, ir prūsus. „Skrydis per Atlantą“ – filmas apie Darių ir Girėnų, kurį kuriant dalyvavo visa Lietuva, – buvo daugiausia žiūrovų anuomet surinkęs lietuviškas

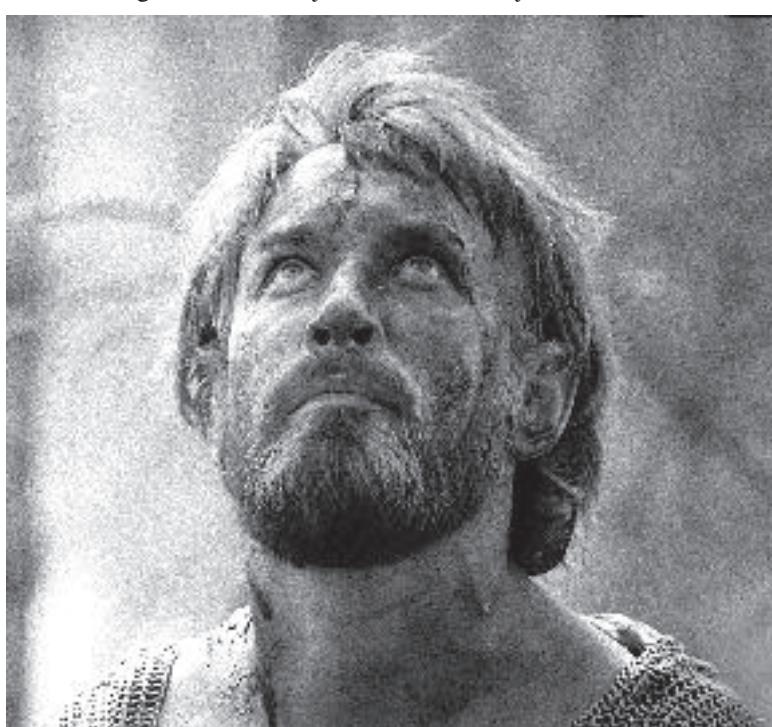
filmas. „Velnio nuotaka“ – pirmas lietuviškas miuziklas, iki šiol esantis legendiniu pavyzdiu.“

Lietuvių kino „aukso fonde“ yra ir keli paties G. Lukšo kūriniai. Visų pirma tie, kurie buvo parodyti „Romuvoje“. Nuosekliai lietuviškų tradicijų dirvą purenės režisierius kartu su poetu Marcelijumi Martinaičiu sukurtame filme „Vakar ir visados“ (1985 m.) ryžosi eksperimentui – rekonstruoti tautos dvasinę patirtį, įkūnytą darbuose, papročiuose, apeigose, dainose ir burtuose. Ir pats G. Lukšas, ir statant šį filmą dalyvavusi liaudies dainų atlikėja Veronika Povilionienė prisiminė, kaip ilgai ir sunikiai „Vakar ir visados“ skynėsi kelią į kino salės. Ir tai suprantama, iki Sajūdžio dar buvo toloka, o anuometinė sovietinės Lietuvos valdžia meilės savo krašto istorijai ir tradicijoms tikrai neskatino. Užtai, anot režisieriaus, „kiekvienas šio filmo parodymas Lietuvoje virsdaubo tautiška vakarone – mes prisimindavome savo šaknis, prisimindavome, kas mes“.

Laikas parodė, kad „Vakar ir visados“ gali būti įdomus ir svetur gyvenantiems žmonėms. Režisierius priminė, kad šis filmas kaip mokymo priemonė jau daug metų rodomas Sorbonos (Prancūzija) universiteto studen-tams.

Pirmoji G. Lukšo lietuviško kino pamoka, kaip parašyta programoje, buvo skirta poeto M. Martinaičio atminimui, o antrasis režisierius susitiki-mas su kauniečiais paženklintas gražių prisiminimų apie aktorių Algimantą Masiulį, filme „Mano vaikystės ru-duo“ (1977 m.) suvaidinusį labai spalvingą personažą, vardu Teofilis.

Nukelta i 26 p.

Antanas Šurna – Herkus Mantas.

Lietuvių kino ir patriotizmo pamokos

Atkelta iš 25 p.

Tai Juozo Apučio apysakos ekranizacija, kuriuoje jaunų filmo herojų linksmi kaimiški nuotykių susipina su sodriais, turtinė gyvenimo patirtimi persmelktais pasvarstymais apie gyvenimą. Filme ryškios dvi tarpusavy susijusios istorijos. Pirmoji – apie kaimo bernelį Beną, pristatantį rūmtai, kaip ir pridera suaugusiam žmogui: „Pagal dokumentus – Benediktas.“ Jau ne vaikas, bet dar ir ne visai subrendęs šis miegas šlakuotas gamtos kūdikis per kelias ankstyvo rudens dienas patiria ir šviesų pirmosios meilės jaudulį, ir tikrosios brandos pamokas. Ipušėjus filmui elegišką atmosferą suvirpins ir skaudaus nerimo atneš staiga pasirodės Teofilis – tikras keistuolis senamadišku lietpalčiu, mėgstantis ir „kadaginės“ iš buteliuko siurbtelėti, ir prisiminti savo aktorinę praeitį („Viešpatie, kaip aš veržiausiu į sceną – kaip bulius į areną“), ir pasidalysti su vaikais patirtimi („Brolyčiai, juk už mus viską kažkas kitas padaro, mums tik belieka žiūrėti, kad krisdami žemyn kuo mažiau užsigautume“). Ši tikrą aktorinio meistriškumo benefisą A. Masiulio virtuoziškai suvaidintas Teofilis užbaigia neslepiamos nuoskaudos kuponu „komplimentu“ moterims: „Sukišt visas bobas į patranką – ir išsaut į Ménul!“

Kokia laimė, kad nelepintas dideliais vaidmenimis kine A. Masiulis į Teofilį galėjo sudėti visą savo talentą, kuris, deja, dažnai buvo panaudojamas tik fragmentiškai. Rezultatas patiko ir rašytojui J. Apučiui, kuris „Mano vakyštės rudens“ trisdešimtujų metinių proga pasakė trumpai ir aiškiai: „Išbluko juosta, bet filmas nepaseno.“

Patriotinių filmų festivalis

Logišku „Lietuviško kino pamokų“ tėsiniu „Romuvoje“ tapo trijų dienų renginys, pavadintas patriotinių filmų festivaliu „Mes turime

„Jausmai“.

„Skrydis per Atlantą“.

kuo didžiuotis“. Apibrėžti šio kino sąvoką nėra sunku. Tai tokie filmai, kurie žadina žmogaus tautinę savimonę, meilę gimtajam kraštui, savo tautos istorijai, papročiams ir tradicijoms. Gal tai skamba ir labai senamadiškai, bet kitaip nepasakysi. Štai amerikiečiai nesigėdija pabrėžti savo patriotizmo ir gyvenime, ir filmuose. Žinoma, kraštinumą yra visur, ir jie paprastai vadinami pseudopatriotizmu. Tėvynės meilė turi būti ne parodinė, o nuoširdi ir natūrali. Tada ir gyvenime, ir kūryboje ji taps labai svarbia kiekvieno mūsų savasties dalimi. Anot G. Lukšo, „vien mosuodami trispalvėmis ar kartą per metus „pagal laikrodį“ giedodami „Tautišką giesmę“, neišsigelbėsime. Būdami ištikimi savo prigimčiai, būsime ištikimi ir Tėvynei“.

Patriotinių filmų festivalyje parodytų filmų

autorai meilę Tėvynei įrodė ne žodžiais, o svariais darbais. Tieki „Jausmai“ (1968 m., režisieriai Almantas Grikevičius ir Algirdas Dausa), tiek „Herkus Mantas“ (1972 m., režisierius Marijonas Giedrys) yra tikri kino šedevrai, kurios niekada neatsibesta žiūrėti. Kaip ir mums itin svarbus filmo „Skrydis per Atlantą“ (1983 m., režisierius Raimondas Vabalas). Juk tragiškai pasibaigę Stepono Dariaus ir Stasio Girėno skrydis į Lietuvą, galima sakyti, suvienijo mūsų tautą net du kartus – per tragiškas lakūnų laidotuves 1933 m. Kaune ir tada, kai visa Lietuva žiūrėjo dokumentinį filmą „Lituanikos sparnai“ (1983 m., režisierius Robertas Verba) bei vaidybinių „Skrydži per Atlantą“.

Netrukus minėsime 80-ąsių legendinio skrydžio metines. „Romuva“ jas akcentavo pirmoji.

„Nemunas“ rekomenduoja

Gediminas JANKAUSKAS

Kitokio kino klube – „Beldžiant į dangaus vartus“

Paskutinis prieš ilgas vasaros atostogas seansas Kitokio kino klube taip pat skirtas vadinamajam „Naujajam vokiečių kinui“.

Antradienį, birželio 25 d., žiūrėsime jauno vokiečių režisieriaus Thomaso Jahno filmą „Beldžiant į dangaus vartus“ (1997 m.). Vos pasirodės ekranuose, jis sulaukė ir didelio žiūrovų dėmesio, ir kino

kritikų liaupsių. Recenzijose dažnai linksniuota Quentin Tarantino pavardė, nes filme tikrai akivaizdžiai matoma jo įtaka, pasireiškianti tiek stilistikoje, tiek kriminalinio siužeto pasakojimo būduose.

Vėžininkų palatoje susitikę du jauni vyrukai Martinas ir Rudis (juos suvaidino Tilis Schweigeris ir Janas Josefas Liefersas) nusprendžia per jiems

dar likusį laiką patirti visus žemiškus malonumus. Išgirdės, kad Rudis niekad nematė jūros, Martinas išmintingai pareiškia: „Vadinasi, tu neturėsi ką veikti danguje. Juk ten visi tik ir tekalbės apie jūrą, o tau teks sėdėti kamputyje ir tylėti.“ Todėl vakinai pavagia gangsteriams priklausantį automobilį ir mauna prie jūros. Jie tikrai neturi ko prarasti.

Savaitgalis prie televizoriaus

Ko verta pergalė, jei dėl jos tenka laužyti Dievui duotą priesaiką?

Filmo „Pragaro virtuvės vaikėzai“ (penktadienis, 22.50 val., TV1) veiksmas plėtojasi nuo seno Pragaro virtuve vadinamame vakarų Manheteno rajone, kuriame gyvena ne patys turtingiausi Amerikos piliečiai. Keturi purvinose gatvėse užaugė paugliai Maiklas Salivenas, Lorencas Karkatera, Džonas Reilis ir Tomis Marcano dėl kvalo, bet tragiškai pasibaigusio pokšto patenka į Vilkinsono ne-pilnamečių koloniją, kur kenčia sadistų prižiūrėtojų patyčias. Po penkiolikos metų dviem iš jų pasitaiko proga atsilyginti skriaudėjui Šonui Noksui. Niekšas gauna, ko seniai nusipełnė, o kersytojai vėl atsiduria teisiamujų suole. Kas nugalės – tiesa ar teisingumas? Atsakymas peršasi savaimė, bet ko verta pergalė, jei dėl jos tenka laužyti Dievui duotą priesaiką?

Dar vienas kriminalinis filmas „Vienišos širdys“ (penktadienis, 23.55 val., BTV) pasakoja apie penktuojo dešimtmecio serijinių žudikų porą Martą Bek ir Raimoną Martinezą. Vienišomis širdimis pramintų galvažudžių aukos dažniausiai būdavo pagyvenusios našlės, kurios susigundydavo pažincią skelbiamais laikrasčiuose. Raimonas prisistatydavo aistringu meilužiu ir nesunkiai pasiekdavo jų palankumą. Toliau viskas vykdavo pagal tą patį šiurpų scenarijų. Tačiau kai kriminalinė porelė nužudė daugiau nei 20 moterų, policijai pagaliau pasisekė juos suspekti ir suimti. Po ilgokai trukusio teismo proceso kriminaliniai meilužiai nuteisti mirties bausme ir savo žemišką gyvenimo kelią pabaigė Sing Singo kalėjimo elektros kėdėje.

Romantiškoms natūroms ir klasikinės literatūros mėgėjams skirtame filme „Džeinės Ostin knygų klubas“ (šeštadienis, 21.00 val., TV1) herojus susieja meilė britų rašytojos Džeinės Ostin kūrybai. Knygų klube kartą per mėnesį susitinka penkios moterys ir vienos vyras. Jie pasiryžę išnagrinėti šeisis britų literatūros klasikės romanus ir bando išsiaidduoti, kaip patys pasielgtų veikėjų vietoje.

Mistikos ir viduramžių mėgėjams turėtų patikti

„Juodosios raganos metai“ (šeštadienis, 23.25 val., TV3). Daug laiko praleidės nuožmiose mūšiuose ir nusivylęs kryžiaus karų prasme riteris Benamas (aktorius Nicolas Cage'as) kartu su ištikimiausiu draugu Felsonu grįžta į maro numiokotą gimtinę. Cia jų laukia visai ne didvyrių laurai, o niekengų dezerterų likimas. Bet nuo neišvengiamos mirties draugus išgelbsti maru užsikrėtęs kardinolas. Ligos patale gulintis dvasininkas įsako jiem i tolimoje Severako abatijoje vyksiantį ritualinį teismą pristaatyti jauną merginą, kuri, kaip manoma, yra marą sukelusi ragana.

Trečdalį filmo ir sudaro šios kelionės metu patirti nuotykiai, kurių kiekvienas jau ne kartą matytas klasikiniuose vesternuose ir „apsiausto bei kardo“ pobūdžio filmuose: pagal atvirų kino citatų kiekį „Juodosios raganos metai“ yra tikras čempionas. O kai eskortą gūdžiame miške užpuola vilkolakiai, darosi net linksma ir į tolesnius įvykius jau galima žiūrėti kaip į paprasčiausią atrakcionų mišrainę.

Paskutinėje filmo dalyje sveikas protas ir skonis autorius visiškai apleidžia. Cia jau siaubo koncentracija pasieka tokį lygi, kad sugesti gali bet koks indikatorius. I vieną kruvą suverčiami visi įmanomi „baubai“ – šėtono išvarymo ceremonija pilyje peraugą į tikrą vampyrų puotą ir saujelės didvyrių kovą su iš kapų priskeliusi vienuolių-zombių legionais. O paskutiniu šios sumaištis akordu tampa Benamo susirėmimas su pačiu šetonu – ši scena, dievaž, verta ne tik „Auksinės avietės“, bet ir „dešimtmecio nesamonės“ nominacijos.

Kur kas linksmesnė romantinė komedija „Mykolas“ (sekmadienis, 13.45 val., LNK). Sensacijų besivaikancio leidinio žurnalistai gauna pranešimą, kad viename provincijos miestelio viešbutyje jau gerą pusmetį gyvena sparnuotas žmogus, visų vadintamas Mykolu. Atvykę „plunksnos rykliai“ netiki savo akimis: Mykolas tikrai su sparnais, bet jo charakteris visai neangeliškas: vyrukas geria ir ruko,

nesuvaldo liežuvio ir rankų, o apie jo sugebėjimus patiki moterims ir kalbėti neverta.

Apie Anglijos karalių Henriką VIII ir šejas jo žmonas sukurtas ne vienas filmas, o nuožmų monarchų vaidino garsiausi aktoriai. Vieni pabrėždavo karaliaus despotiškumą, kitiems buvo daug svarbiau akcentuoti aistringą valdovo prigimtį. Kai kas jų vaizdavo kaip tragišką asmenybę – didž, vienišą ir savo epochos nesuprastą žmogų. Išpūdingai atrodo ir aktoriaus Erico Bana vaidinamas Henrikas VIII filme „Karalienės sesuo“ (sekmadienis, 23.55 val., LNK). Karalių į antrą planą nustumė dvi seserys Boleyn-Ana (aktoriė Natalie Portman) ir Merė (aktoriė Scarlett Johansson). Viena šalia jo buvo soste, kita – valdovo miegamajame. Akivaizdu, kad tokios karaliaus „dalybos“ negalėjo vykti ramiai, tad tarp seserų įsiplieskė žiauri konkurencija, nuolat provokuojanti ambicijų, įzeistos savigarbos ir pavydo karą.

Istorinė drama „Karalienės sesuo“ sukurta pagal mums žinomą rašytojos Philippos Gregory romaną. Tai ne istorinis traktatas, o plačiosioms skaitytojų masėms skirtas bestseleris, taigi ir filme nereikia ieškoti vien sausų istorijos faktų. „Karalienės sesuo“ – spalvingas, prabangus ir intriguojančios reginys, kuriame sumaniai pinasi išmonė ir tesa, politinės intrigos ir karo mūšių vaizdai, rūmų sąmokslai ir meilės dramos.

Paskutinis savaitgalio filmas „Vampyro šešelis“ (sekmadienis, 0.30 val., Lietuvos ryto TV) labiausiai pradžiugins klasikinio kino gerbėjus, nes pasakoja, kaip 1922 m. Vokietijoje pagal Bramo Stokerio romaną „Drakula“ buvo kuriamas ekspresionistinio kino šedevras „Nosferatu – siaubo simfonija“. Jame aktorius Maxas Schreckas taip tobulai atliko savo vaidmenį, kad gimiė legenda, jog jis iš tikrųjų buvo vampyras, amžiną alkį malšinantis karštū filmavimo grupės narių krauju. O apie režisierių Friedrichą Wilhelmą Murnau imta kalbėti, kad jis pardarė sielą šetonui.

28 Muzika

Tarptautinis festivalis „Operetė Kauno pilyje 2013“

Programoje – italų operos genijaus Giuseppe's Verdi kūrybos perlai bei nauji veidai operetės ir miuziklo vakare

Liepos 6-7 d. 20 val. prie Kauno pilies tarptautinis festivalis „Operetė Kauno pilyje“ kvies kartu mineti Valstybės dienos šventę, klausytis populiarios vokalinės muzikos, atliekamos puikių vokalo ir scenos meistrų istorinėje miesto erdvėje prie Kauno pilies. Tokiam renginiui antras dešimtmetis – ne tik pripažinimas, bet ir didžiulė atsakomybė pateisinti ištikimos auditorijos viltį, kad festivalis ir toliau stebins, džiugins, teiks naujų įspūdžių ir galimybų mėgautis puikia scenine muzika.

Nuo pirmosios „Operetės Kauno pilyje“ (2002 m.) organizatoriai (Gediminas Maciulevičius, Danielius Vėbra, Benjamas Želvys, Laimutė Kuzmickaitė-Milašienė) žiūrovus kvietė į daugiau nei 60 koncertinių programų, kuriose daina vo per 200 dainininkų iš Lietuvos ir 20 Europos valstybių, jas dirigavo 20 Lietuvos ir užsienio šalių dirigentų. Programose dalyvavo 16 įvairių sudėčių kolektyvų, atlakta daugiau nei 900 skirtingų pavadinimų kūrinių.

Įvairiausiomis vokalinės sceninės muzikos žanrų spalvomis žėrintis festivalis, praėjusią vasarą nuskambėjęs vienuoliktą kartą, gerbėjams padovanojo ir čia puoselėjamo operetės žanro spektaklį „Karaliaus antrininkas“.

2013 m. festivalis kartu su viso pasaulio muzi-

kos profesionalu ir mylėtojų auditorija minės dižiojo italų operos genijaus G. Verdi 200-iasias gimimo metines. Šis kompozitorius ir Lietuvai, ir Kaunui ypač reikšmingas, nes būtent su jo „Tra viata“ Kauno Valstybės teatre 1920 m. pradėjo kelią profesionali lietuvių opera. Tad liepos 6 d. koncerte skambės kompozitoriaus operų uvertiūros, arijos ir duetai, kuriuos atliks iškiliausi Lietuvos operos solistai ir festivalio svečiai: Eriks Fentonas (JAV), Jelena Mirtova (Rusija), Vytautas Juozapaitis, Laimonas Pautienius, Gitana Pečkytė, Raminta Vaicekauskaitė, Eglė Šidlauskaitė, Sandra Janušaitė, Aistė Širvinskaitė, Mindugas Zimkus, Tadas Girininkas, Raimondas Baranauskas. Operos vakarui naujų spalvų suteiks svečiai iš Baltarusijos – tai instrumentinis solistų kvartetas „PREMiER“, kuris atliks intrigujamas džiazo improvizacijas pagal G. Verdi kūrinius, jo nariai: Andželika Chrekova (smuikas), Sergejus Tumarkinas (obojas), Tatjana Pšon (violončelė), Oksana Procenko (altais). O ką koncerte veiks muzikologas Viktoras Gerulaitis, sužinos tik renginio žiūrovai.

Liepos 7-osios vakaro programa „Kauno pilies muzika“ taip pat žada netradicinių lengvojo scenos žanro interpretacijų, skambės ne tik fragmentai iš operėcių, miuziklų, populiarios dainos, bet ir suvera žino-

miausiu operetės melodijų pynė, trunkanti ketvirtį valandos. Koncerte dainuos Virgilijus Noreika, V. Juozapaitis, L. Pautienius, Edmundas Seilius, Rita Preikšaitė, Monika Sakalauskaitė, Evelina Sašenko, Kristina Siurbytė, Viktorija Streiča, Aistė Širvinskaitė, Ieva Vaznelytė, Nomeda Vilkanauskaitė, Kristina Zmailaitė, Kęstutis Alcauskis, Raimondas Baranauskas, Egidijus Bavikinas, Ričardas Karalevičius, Gintaras Mikalauskas, Jeronimas Milius, Giedrius Prunskus, Ramūnas Urbetis, Žanas Voronovas.

Ypatingas šio vakaro svečias – baleto artistas ir dainininkas Aleksandras Kaminskis iš Maskvos operetės teatro, stulbinantis šalies ir daugelio užsienio šalių lengvojo sceninio žanro gerbėjus originaliu kūrybiniu stiliumi, akrobatiniais triukais, dainavimo, šokio bei vaidybos derėjimu ir tiesiog sceniniu žavesiu.

Abu vakarus grieš Rusijos ir Europos šalių jaunimo simfoninis orkestras, kuriam diriguos vyriausasis festivalio dirigentas Julius Geniušas, dirigentai Sergejus Rolduginas (Rusija), Jonas Janulevičius, Virgilijus Visockis. Koncertų režisierius – Kęstutis S. Jakštės. „Operetė Kauno pilyje“ ves žiūrovų mylimas aktorių, valstybinių ir šventinių renginių bei TV laidų vedėjas Gintaras Mikalauskas, jam talkins dainininkė I. Vaznelytė.

Renginiai nemokami.

Lina STANKEVIČIŪTĖ

Kauno muzikinio teatro sezono pabaiga – naujo kūrybinio polėkio uvertiūra

Kauno valstybinio muzikinio teatro kūrybinio sezono paskutiniai akordai buvo itin skambūs, įkvėpiantys naujam kūrybiniam polėkiui. Gegužė Baltausijoje vykė Lietuvos dienų renginiai baigėsi dvieju Kauno valstybinio muzikinio teatro pasiodymais etninėje lietuvių gyvenvietėje Gervėciuose ir sostinėje Minske.

Birželio pradžioje kūrybiniais teatro pasiekimais trupės solistai dalijosi kaimyninėse šalyse rengiamuose vasaros muzikos festivaliuose: Ieva Vaznelytė, Mindaugas Zimkus ir dirigentas Jonas Janulevičius viešėjo Baltausijoje, o Gitana Pečkytė ir Raimondas Baranauskas dalyvavo Kijevo operetės teatro rengiamame tarptautiniame festivalyje „O-fest“.

Gegužė prasidėjo būsimos premjeros repeticijos. Tieki naujas spektaklis, tiek ir kiti numatomi akcentai telkiami ties operos žanru, nes teatras pakvies žiūrovus ne tik į trijų operų premjeras, bet ir į koncertines programas, sudarytas iš gražiausių žinomų ar rečiau skambančių operų fragmentų – juk 2013-ieji skiriami išskilių šio žanro korifėjų Giuseppe's Verdi ir Richardo Wagnerio 200-osioms metinėms paminėti.

Pirmasis premjerinis vakaras (juo teatras ir pradės sezoną rugpjūtį pabaigoje) pateikė dvi vienaveiksmes operas – Giacomo Puccini „Džanis Skikis“ ir Gioachino Rossini „Vedybų vekselis“. Pasak abiejų premjerų režisieriaus Nerijaus Petroko, „spektaklius sieja farso žanras. Siužetai pasakoja, kaip jaunos poros nelygijoje kovoje grumiasi už romantišką meilę su materialia miesčioniška aplinka: turto dokumentai, klastotės.

Tačiau istorija baigiasi laimingai – miescionybė išjuokta ir pasmerkta... Tebūnie tai viltinga, nors ir naivu... „Operų dirigentas – Julius Geniušas, scenografas – Sergėjus Bocullo, kostiumų dailininkė – Diana Kuzmickaitė, dainuoti dide lis būrys teatro solistų.

Antroji rudenį numatoma premjera jau vyko Estijoje. Kauno valstybinio muzikinio teatro choro ir orkestro artistai bei keletas solistų drauge su dainininkais iš kitų šalių birželio 6-8 d. dalyvavo rusų kompozitoriaus Nikolajaus Rimskio-Korsakovo operos „Caro sužadėtinė“ premjeroje Piarnu miesto teatre „Endla“. Ši premjera – jau antrą kartą vykdomas bendras Kauno teatro ir estų tarptautinio operos festivalio „PromFest“ projektas. „PromFest“ menininkų komanda, kurios idėjinis lyderis yra žinomas estų dirigentas Erki Pehkas, kas dvejus metus rengia tarptautinį „Klaudia Taev“ jaunuų dainininkų konkursą. Jo nugalėtojas gauna puikią progą atlikti pagrindinę partiją pasirinktoje operoje. Ši kartą laimė nusisypsojo dviem atlikėjams – festivalio žvaigždėmis tapo jauna latvių dainininkė Elina Šimkus, „Caro sužadėtinėje“ dainuojanti pagrindinę pirklio dukters Marfos partiją, ir baltausiu bosis Andrejus Savčenka, sukūręs opričniko Grigorijaus Griaznojaus vaidmenį. Marfos priešininkės Liubašos partiją atliko garsi ukrainiečių dainininkė Angelina Svačka, gerai žinoma ir Lietuvos operos gerbėjams – prieš dešimtmetį Vilniaus scenoje dainavusi Karmen partiją ji pakerėjo publicą, savo žavesiu užbūrė ir garsiausiu Europos teatrų žiūrovus. Šiemet pakviestas dainuoti ir

profesorius Vladimiras Prudnikovas, ne kartą buvęs šio festivalio dainininkų konkurso žiūri narū ir pirmmininku. Kitus vaidmenis operoje „Caro sužadėtinė“ atliko Kauno muzikinio teatro solistai Nomeda Vilkanauskaitė, Tadas Girininkas, Kęstutis Alčauskis ir Žanas Voronovas. Jų ansamblį papildė jauna lietuviatė Jomantė Šlezaitė, operoje dainavusi Duniašos partiją ir dalyvaujanti šiųmetėse dainininkų varžytuvėse.

N. Rimskio-Korsakovo opera „Caro sužadėtinė“ – reta viešnia Vakarų Europos teatrų scenose, tačiau spektaklio statytojams šis kūrinys imponavo siužeto universalumu ir amžinu išskeltų vertybų aktualumu. Veikėjai – realios istorinės asmenybės. Levo Méjaus dramos, pagal kuria parašytas libretas, herojų likimus valdo pavydas, valdžios geismas, pinigai, ir tik tragiška baigtis sukrecia tuos, kurie nesuvokė būties prasmės, užmiršo tikėjimo priesakus: nežudyk, nevok, negeisk svetimo vyro ar moters, nenuodyk savo sielos.

Pasak operos režisieriaus ir choreografo Teeto Kasko, operoje atspindimos 1572 m. žmogiškosios vertybės nepakito ir mūsų dienomis. Jos aktualios, neįkainojamos, jų nekeičia laiko tékmė. Siužeto įvykiai turi konkretų istorinį kontekstą, bet pirmiausia tai – žmogiškoji tragedija.

Kaip ir žadėjo „Caro sužadėtinės“ scenografas, kostiumų ir grimo dailininkas Madis Nurmasas, tai nebuvo tradicinė šios operos interpretacija. Estų menininkų komanda žiūrovams pateikė itin modernią, gal net šokiruojančią „Caro sužadėtinės“ versiją, kupiną mitologinės simbolikos, derinamas su šiuolaikine vizualine medžiaga. Pagrindinis scenovaizdžio akcentas – elnias – placiavaisiai atpažistamas religinis, mitologinis ženklas, simbolizuojantis Rojaus gyvenimo medi, jo ragai – to medžio šakos. Elnias yra ir kilnumo, dvasios stiprybės simbolis. Tamsos jégas čia vaizduoja šuns galvos, kurias prie balnų tvirtindavosi caro Ivano Rūsciojo opričnikai.

Tačiau svarbiausi šiame spektaklyje – atlikėjai: solistai, jiems talkinė ir dar vienu mistiniu operos personažu tapę choro artistai bei solidžią pagyrimų puokštę pelnę orkestro muzikantai. Dainininkų meistriškumas, nuostabūs balsai, plati emocijų skalė, natūraliai ir kruopščiai pertekliti herojų paveikslai sukūrė įspūdingą šventę, kurios liudininkais turės progą pabūti ir Kauno valstybinio muzikinio teatro žiūrovai, operai „Caro sužadėtinė“ rudenį atkeliaus į šio teatro sceną.

Du spektakliai buvo parodyti Estijos vasaros sostinėje Piarnu, rugpjūčio 15 d. „Caro sužadėtinė“ skambės tarptautiniame operos festivalyje „Birgitta“ Taline.

Operos premjera Kauno valstybinio muzikinio teatro scenoje numatoma lapkričio mėnesį.

Kauno valstybinio muzikinio teatro nuotraukos

30 Kampus

Parodos galerijoje „Aukso pjūvis“ (Verslo lyderių centras (BLC), K. Donelaičio g. 62, Kaunas):

Klaipėdiečio, fotografijos klasiko Vaclovo Strauko personalinė paroda „Kopos“

Vaclovas Straukas Lietuvos fotografijoje įvardijamas kaip lyrinio realizmo atstovas. Temas šiai kūrybingai asmenybei diktavo pats gyvenimas. Kiekvienas iš autoriaus sukurtų fotografijos ciklų sietinas su vienu ar kitu jo gyvenimo etapu. Atradęs saviraišką fotografijoje, V. Straukas permasto savo gyvenimo patirtis: vaikystę ant ežero kranto („Pamario motyvai“, „Kopos“), jaunystę, kai gyvenimo kelias pasuko Klaipėdos link („Jaunoji Klaipėda“), paauglystę ir darbo metus mokykloje („Paskutinis skambutis“). Jautri prigimtis, atida ir meilė giuntajam kraštui bei jo žmonėms formavo lyrišką pasaulejautą, kuri laikui bégant nuguldojo autoriniuose fotolakštuose. Taip kaupėsi nedidelės nuotraukų serijos, ilgainiu apjungtos į keletus metus ar net kelis dešimtmečius vystomų temų fotografinius ciklus.

Kaip ir kūrybos pradžioje, kur fiksuojami objektai ar subjektai rikiuojami darniomis poromis, o likusi erdvė organizuojama aplink jas, kaip traukos centrą, net ir tais retais atvejais, kai toks centras – saulė, eliminuojamas iš kadro, nuotraukos erdvė visada užpildoma iki kadro ribų. Skirtingai nei A. Zavadskis, V. Straukas neformuoja geometrinių smėlio ornamentų, kaip J. Kalvelis neieško švytinčios materijos, skleidžiančios mistišką švesą iš nuotraukos vidaus. Viskas čia kur kas paprasčiau. Atviras šviesos šaltinis (ar jis sklistų iš kadro centro, ar iš užribio) formuoja daugiau ar mažiau realistinė Neringos kopų paveikslą. Gana dažnai naudodamas placiakampį objektyvą, autorius susintetina erdves, pernelyg nesigilindamas į stichijos suformuotų kalvų sudedamają dalį – smėlio kruopą, bet visada vaizduodamas kopą kaip smėlio darinį.

Ūkanose ar snieguose paskandintas kraštovaizdis, vėliau platesne analize atskleisias „Kopų“ cikle kuria būdingą vietovės atmosferą su išnyrančiais laiko ir vietas ženklais – senomis valtimis, džiovinamais tinklais, apledėjusiais vandenų telkiniais. Ir tik retoje fotografijoje stebima akistata su saule, kuri ateityje taps pagrindinių V. Strauko peizažų motyvu. Žmogus – neat siejama aplinkos dalis, išlaikęs tiek fizinių, tiek ir dvasinių ryšių su ja. Jaunystė tokia pat nekalta ir kaimiška, persmelkta naivaus tikėjimo ir ilgesio kaip ir vaikystė. V. Strauko fotografiniai ciklai, tarsi literatūriniai pasakojimai, kuriuose gyvenimo yra tiek, kiek jo giedžia parodyti pats autorius. Atrodo, kad fotomenininkas taip ir nepanoro atitrūkti nuo žodinės kūrybos, tiksliau jos struktūrą panaudojo naujai raiškai, tik žodį keičia vaizdas. O tema išlieka ta pati – nepaneigtina meilė gyvenimui.

Paroda veiks iki liepos 19 d.

Estų dailininko Otto Lambingo kūrinių paroda

Dailininkas gimė 1955 m. Kohtla Jarvėje, Estijoje. 1975 m. baigė meno ir dizaino studijas Tartu meno mokykloje. Tais pačiais metais apsigyveno Hiiumaa saloje, Kardla mieste. Nuo 1994 m. dirbo Kardla kultūros centro meno studijoje parodų organizatoriumi ir vadovu. Šiuo metu jis vadovauja Kardla miesto dailės mokyklai, rengia vasaros dailės stovyklas Hiiumaa saloje, organizuoja įvairias parodas Estijoje ir užsienyje (Lietuvoje, Danijoje, Švedijoje, Suomijoje, Vokietijoje, Rusijoje ir kt.), yra surengęs 27 personalines savo parodas. Lietuvoje Otto Lambingo kūryba bus rodoma jau ketvirtą kartą. Dailininko parodą kuruoja Estijos garbės konsulai Virginijus Biskys. Tarp Hiiumaa salos bendruomenės ir Lietuvos užsimezgę glaudūs bendradarbiavimo ryšiai virtos bendrais testiminių projektais: estų ir lietuvių menininkai keliauja, keičiasi parodomis, rengia bendrus kūrybinius užsiėmimus.

Hiiumaa sala, kuriuoje menininkas gyvena, yra antroji pagal dydį Estijos sala (po Saaremaa salos) Baltijos jūroje. Čia atkeliauja mažiau turistų, viešpatauja ramybė, nepaliestas gamtos grožis, grynas oras, pakrantėse driekiasi laukiniai paplūdimiai su švyturiais. Gyvenimas pajūryje, gamtos apsuptyje, darbas su jaunuimu lemia ir dailininko kūrinių pobūdį. Vaiskios spalvos, romantiški, pasakiški motyvai skleidžia gyvenimo džiaugsmą. Autorius teigia savo laimę ir įkvėpimą atradęs kasdieniniame darbe, bendravime su jaunuimu. Todėl ir savo kūriniais norėtų perteikti žiūrovui Hiiumaa salos švytėjimą.

Paroda veiks iki liepos 19 d.

Agnès Kondrataitės paroda „30 d.“

Birželio 21 d., penktadienį, 17 val. atidaroma jau nosios kartos keramikės Agnès Kondrataitės paroda „30 d.“. Atidesnis žiūrovas neabejotinai jau bus pastebėjęs šios menininkės kūrinius eksponuotus Kauñe, parodose „Menas + Menas“ bendrauti. Garsas“ (Kauno paveikslų galerija, 2008), VI Baltijos šalių šiuolaikinės keramikos paroda (Kauno keramikos muziejuje, 2012), „Spalva-nuotaika-simbolis“ („Balta“ galerijoje, 2012).

2007 m. A. Kondrataitė baigė VDA vizualiojo ir taikomojo meno fakultete keramikos magistro studijas, tačiau parodose bei simpoziumuose pradėjo dalyvauti nuo 2003 m., sekmingai realizuodama savo kūrybinius sumanymus plastikos raiška pasižymintiose kūriniuose. Pastaraisiais metais menininkė vis dažniau kveičiama į postmoderniojo meno parodas, festivalius, simpoziumus, kaskart pristatydamas originalius, savitos plastinės kalbos kūrinius. Jos sukurti konceptualūs objektai pelnė teigiamus vertinimus Vokietijoje, Latvijoje, Ukrainoje, Kroatijoje vykusiuose simpoziumuose.

A. Kondrataitė dar studijų metais sudomino žmogaus kūno plastika, jūdesio dinamika ir joje slypintis emocinės informatyvumas. Jos kuriами objektai daugiaireikšmiai, juose slypinčios prasmės siejasi su žmogaus egzistencijos drama. Menininkės kalbėjimo būdas per žmogaus figūros plastiką itaigus ir veiksnus. Kūriniuose kaskart naujai išryškėja juose slypinčios prasmės, žadinančios vis kitokių suvokimą. Suvokėjas tampa dalyviu objekte besivystančio proceso, išukančio ji į mišlingą svaigulį.

Parodoje „30 d.“ menininkė siekia atskleisti dviejų skirtingu medžiagų ir formų – rankomis iš molio

lipdytų figūrų ir balionų transformaciją apibréžtame laike (parodos trukmė) ir erdvėje (ekspozicijų salė). Keramikos, kaip medžiagos stabilumu ir baliono trum-palaikiškumu siekiama atskleisti ne tiek skirtingu medžiagų savybes, kiek suvokėjui atveriamos galimybės kūriniu interpretacijoms. Tai gali būti ir laiko tékmėje kintanti materija, tai gali būti ir kažkur, emociniam ar mentaliniame lauke plevenanti laisvės vizija.

Paroda veiks iki liepos 21 d.

Gyvosios istorijos festivalis „Kaunas 1863 m. už mūsų ir jūsų laisvę“

22 d., šeštadienį, Santakos stadione
16-18 val. stovyklos įkūrimas. Lankytojai susipažins su to meto karyba, fotografojus su mūšio dalyviais.

18 val. stovyklos atidarymas.
20 val. mūšio rekonstrukcijos repeticija.
23 d., sekmadienį, Santakos stadione
10-10.30 val. mūšio dalyvių eisenai į Kauno šv. Jurgio Kankinio bažnyčią.

Kauno kamerinis teatras

20 d., ketvirtadienį, 18 val. Moljero „Šykstuo-
lis, arba Melo mokykla“. Komedija su pertrauka.
Režisierius Algimantas Pociūnas. Spektaklio truk-
mė – 2.15 val. Bilietu kainos – 24, 30 Lt.

21 d., penktadienį, 18 val. Daivos Čepauskai-
tės „Kavinė „Pas Blezā“. Pasimatymas po dvide-
simties metų. Režisierius Stanislovas Rubinovas.
Spektaklio trukmė – 1.45 val. Bilietu kainos – 28,
35 Lt.

Teatro kasa (Kęstučio g. 74A) dirba I-V 14–18 val.,
VI–VII 11–18 val., tel. 22 82 26. Bilietus taip pat
platina *Bilietai.lt* ir *Bilietu pasaulis*.

XVIII Pažaislio muzikos festivalis

21 d., penktadienį, 18 val. Kauno valstybinėje
filharmonijoje – žmogus orkestras Sergej Malov
(smuikas, altas, Rusija). Indrė Baikštė (fortepijonas).
Programoje: Johannes Brahms, Maurice Ravel ir įvairių
šalių liaudies bei klasikinė muzika solo smuikui
ir altui. Bilietu kainos – 10, 15 Lt.

23 d., sekmadienį, 11 val. Šilalės r. Kaltinėnų
Šv. Jono Krikštytojo bažnyčioje – koncertas žemaičių
krikšto 600-osioms metinėms paminėti. Kauno
valstybinis choras (meno vadovas ir vyr. dirigentas Petras
Bingelis). Dirigentas Petras Bingelis. Maironio eiles
skaito prelatas Vytautas Vaiciūnas. Programoje –
chorinė sakralinė muzika. Iėjimas nemokamas.

23 d., sekmadienį, 17 val. Taujėnų dvare – kame-
rinės muzikos vakaras. Kamerinis ansamblis „Vilniaus
arsenalas“. Laima Šulskutė (fleita), Rolandas Romo-
lauskas (altas), Sergejus Okruško (klavesinas). Solista
Liudas Mikalauskas (bosas). Programoje: Johann
Sebastian Bach, Georg Friedrich Händel, Jonas Tam-
milionis, Zita Bružaitė, Wolfgang Amadeus Mozart,
Gioachino Rossini. Bilieto kaina – 20 Lt. Bilietu skai-
cius ribotas.

24 d., pirmadienį, 19 val. Babyno-Žemaitkiemio
dvare – Tarmių metams paminėti. Premjera! Vidmantas
Bartulio „Mūsų Lietuva (tarmiškos linksmybės)“. Kauno
valstybinis choras (meno vadovas ir vyr. dirigentas Petras
Bingelis), Petras Vyšniauskas (saksofonai, klarnetas),
Veronika Povilonienė (dainos, snerkės), Sigitas Mecerica
(snerkės, pokštai), Kazys Stonkus (akordeonas, armonika),
Eugenija Bendoriūtė (aktoriė). Dirigentas Petras Bingelis. Bilieto kaina –
15 Lt.

28 d., penktadienį, 17 val. Žemaitijos kolegijos
Rietavo fakulteto salėje – koncertas žemaičių krikšto
600-osioms metinėms paminėti. Lietuvos valstybi-
nis simfoninis orkestras (meno vadovas ir vyr. dirigentas Gintaras Rinkevičius). Solistė Joana Gedminaitė
(sopranas). Dirigentas Gintaras Rinkevičius. Pro-

10-12 val. stovyklos lankymas. Lankytojai susipažins su to meto karyba, fotograuosis su mūšio dalyviais.

14 val. sukilių dalgių tiesinimas stovyklos kalvėje.

15 val. sukilių priesaika.

16 val. mūšio inscenizacija. 1863 m. manifesto paskelbimas.

17-19 val. stovyklos lankymas. Lankytojai susipažins su to meto karyba, fotograuosis su mūšio dalyviais.

gramoje: Richard Wagner, Giuseppe Verdi, Charles Gounod, Jules Massenet, Johann Strauss, Aram Chacaturian, Leonard Bernstein, Georges Bizet, Astor Piazzolla. Iėjimas nemokamas.

28 d., penktadienį, 19 val. Kauno Šv. Apaštalu Petro ir Povilo arkikatedroje bazilikoje – chorinės muzikos vakaras. Karališkojo Holloway universiteto choras (Didžioji Britanija, vadovas ir dirigentas Rupert Gough). Programoje: William Byrd, Peter Phillips, Thomas Tallis, Vytautas Miškinis, Arvo Pärt, Pteris Plakidis, Rihards Dubra, Charles Villiers Stanford, Benjamin Britten, Herbert Howells. Iėjimas nemokamas.

29 d., šeštadienį, 17 val. Kauno valstybinėje filharmonijoje – kamerinės muzikos vakaras. Valstybinis Vilniaus kvartetas: Audronė Vainiūnaitė (I smuikas), Artūras Šilalė (II smuikas), Girdutis Jakaitis (alitas), Augustinas Vasiliauskas (violončelė). Solistai: Algirdas Budrys (klarnetas), Petras Geniušas (fortepijonas), Johannes Brahms, Antonin Dvorak. Bilietu kainos – 10, 15 Lt.

30 d., sekmadienį, 17 val. Margininkų Švč. Mergelės Marijos Škaplierinės bažnyčioje – kamerinės muzikos vakaras. Kauno vokalinis ansamblis „Acusto“ (meno vadovas Kęstutis Jakeliūnas). Programoje: Vaclovo Augustino, Alvido Remesos, Donato Zakaro, Rycio Mažulio, Vidmantas Bartulio, Anton Bruckner, Felix Mendelssohn Bartholdy, Johannes Brahms, Rihards Dubra sakralinė muzika. Iėjimas nemokamas.

Bilietus į festivalio koncertus galima įsigyti: Kauno valstybinės filharmonijos kasoje (II–VII 14–18 val., tel. 8 (37) 20 04 78, el. p. info@kaunofilharmonija.lt); renginio vietoje vieną valandą prieš renginį; bet kurioje *Tiketa* kasoje.

27 d., ketvirtadienį, 17.30 val. Maironio lietuvių literatūros muziejuje (Rotušės a. 13) – literatūros ir muzikos šventė „Ant marškinų balto dienos“, skirta paminėti muziejaus įkūrimo 77-ąsias, Maironio mirties 81-ąsias metines. Skambės Marcelijaus Martinaitio ir Jono Strielkūno eilės bei dainos šių poetų teksta. Programą atliks aktorė Dalia Jankauskaitė, Kas-tytis Mikiška (birbynė), Andrius Kulikauskas (klavišiniai, balsas). Renginio rėmėja – Aldona Stark (JAV).

RAŠYTOJŲ KLUBAS

20 d., ketvirtadienį, 17.30 val. Rašytojų klube (K. Sirvydo g. 6, Vilnius) – rašytojos Vidmantės Jasu-
kaitytės naujo romano „Kaip mes mokėmės mirti“ pri-
statymas. Kartu su knygos autore dalyvauja literatūros kritikas Valentinas Sventickas, literatūrologas prof. Algis Kalėda, aktorius Algimantas Butvilas ir kiti.

Rašytojų klube veikia dailininkės Kotrynos Še-
selgytės akvarelės darbų paroda „Iš svetur“.

Smulkesnė informacija tel. (85) 2629627, (85)
2617727; el. p.: rasytojuklubas@aiva.lt.

22 ir 23 d., šeštadienį, sekmadienį, 16 val. Vytauto Didžiojo Karo muziejaus sodelyje varpu muzikos koncertai. Skambės prancūzų muzika. Karilionu skambins Julius Vilnonis.

25 d., antradienį, 17 val. Kauno m. savivaldybės Vinco Kudirkos viešojoje bibliotekoje (Laisvės al. 57) – Juttos Noak (Vaitkienės) kūrybos vakaras „Gyvenimas – eksperimentas“. Autorė pri-
statys romaną „Petitio“, knygą „Minčių dvikova“. Dalyvaus skaitovė Vilma Urnėžiūtė, LŽS nariai Juozas Kundrotas, Povilas Kaunas.

Nemunas ISSN 0134-3149

Leidžiamas nuo 1967 m. balandžio mėn.

Išeina ketvirtadieniais

Gedimino g. 45, 44239 Kaunas
Telefonas ir faksas – (8-37) 322244
El. paštas: nemunasredakcija@gmail.com
Internetinis adresas: <http://www.nemunas.net>

Indeksas 0079

Steigėjas ir leidėjas — Lietuvos rašytojų sąjunga
Steigimo liudijimas Nr. 405
Spausdino TAURAPOLIS
Tiražas 1000

Rankraščių nerecenzuojame ir negražiname.

Vyriausasis redaktorius

Viktoras Rudžianskas –

tel.: (8-37) 322244, (8-610) 67255

Vyriausiojo redaktoriaus pavaduotoja –
Gražina Viktorija Petrošienė

tel.: (8-37) 322266

Referentė – Aurina Venislovaitė –

tel. (8-37) 322244

Naujinė redaktoriai:

Audronė Meškauskaitė –

tel. (8-37) 322251, (8-615) 24983

Andrius Jakučiūnas –

tel. (8-611) 98945,

el. paštas: jakucunas@gmail.com

Maketuotojas – Juozas Pužauskas –

tel. (8-656) 38529

Buhalterė – Irena Kavaliauskienė –

tel. (8-37) 322235, (8-656) 41705

Talkininkai:

Jurga Tumasonytė (publicistikė)

Aldona Žemaitytė (publicistikė)

Romualdas Rakauskas (fotografija)

Eugenija Žakienė (muzika)

Gediminas Jankauskas (kinas)

Gediminas Jankus (teatras)

Zenonas Baltrušis (fotografija)

Lina Navickaitė (kalba)

Neringa Butnoriūtė (apžvalgos, korektūra)

Réméjai:

LIETUVOS RESPUBLIKOS
KULTŪROS RÉMIMO
FONDAS

KAUNO MIESTO
SAVIVALDYBĖ

SPAUDOS, RADISO IR
TELEVIZIJOS RÉMIMO
FONDAS

„Nemuno“ saskaitos AB banke „Swedbank“:
LT 14730001002256121 — einamoji saskaita;
LT 09730001002230312 — biudžetinė saskaita;
LT 757300010034284035 — valiutinė saskaita.

Prenumeratos kaina mėnesiui — 9 Lt

Prenumerata priimama
visuose pašto skyriuose,
internetu www.post.lt ir www.prenumerata.lt
arba redakcijoje

Kitas „Nemuno“ numeris išeis liepos 4 d.